

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Aida VALBAITĖ

**EMIGRACIJOS ĮTAKOS ŠALIES EKONOMIKAI ANALIZĖ IR
EKONOMINIS VERTINIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2009

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Aida VALBAITĖ

**EMIGRACIJOS ĮTAKOS ŠALIES EKONOMIKAI ANALIZĖ IR
EKONOMINIS VERTINIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Magistro darbo autorius **Aida Valbaitė**

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas **Doc. dr. Dalia Rudytė**

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas _____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Aida Valbaitė

Emigracijos įtakos šalies ekonomikai analizė ir ekonominis vertinimas.

Magistro darbas.

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama emigracijos įtakos šalies ekonominė analizė ir ekonominis vertinimas. Gyventojų migracija yra didelė problema daugelyje pasaulio šalių. Lietuvoje ši tema ypač aktuali, kadangi pagal emigracijos mastą Lietuva – pirmoji Europos Sąjungoje, todėl teorinėje dalyje pristatoma migracijos samprata bei esmė, pagrindinės migracijos atsiradimo priežastys ir lemiantys veiksniai, įtaka ekonominiu aspektu, migracijos politikos formavimosi prielaidos ir reglamentuojantys teisės aktai. Antrasis, trečiasis skyriai – tiriamojo pobūdžio. Šiose darbo dalyse, siekiant įvertinti migracijos įtaką šalies ekonomikai, buvo analizuota Lietuvos gyventojų migracijos mastai 2003 – 2007 m., pasirinktos „tikslo“ šalys, Lietuvos emigrantų pagal amžių, lytį ir išsilavinimą mastai. Siekiant įvertinti kaip migracijos mastai veikia Lietuvos ekonomikos rodiklius, atlikta tarpusavio priklausomybės analizė. Emigracijos priežastims įvertinti buvo palyginti Europos Sąjungos šalių vidutiniai ekonominiai rodikliai: BVP vienam gyventojui, nedarbo lygis, užimtumo lygis, minimalus darbo užmokestis. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

SUMMARY

Aida Valbaitė

Analysis and economical estimation of the emigration influence over the country's economy

Master's paper.

In Masters Paper is researched the emigration influence over the country's economy and the economical estimation. People migration is a big problem in many countries of the world. This subject is topical in Lithuania, because this country is a lead of people emigration in European Union. In theoretical part is represented a conception of migration and its essentiality, the main reasons of migration appearance and its determinant forces, its influence by economical dimension, the assumptions of migration policy development and regulated law acts. Second and third parts are practical. Trying to reach the emigration influence over the country's economy, in these parts were analyzed migration degrees at 2003-2007, there were choosed "Point" countries, also analyzed degree of Lithuanian emigrants by age, gender and education. In order to evaluate how much the rates of migration proceeds Lithuanian economical indexes, there were presented the analysis of interdependence. In order to evaluate the reasons of migration there were compared average economical indexes of European Union countries: GDP for one resident, unemployment rate, employment rate, minimum wage rates. The conclusions and recommendations were presented in the end of the paper.

TURINYS

ĮVADAS	10
I. GYVENTOJŲ EMIGRACIJOS PROCESAS	12
1.1. Emigracijos samprata ir esmė.....	12
1.1.1. Emigracijos formos, tipai ir rūšys.....	15
1.1.2. Pagrindinės emigraciją aiškinančios teorijos.....	17
1.2. Emigracijos atsiradimo priežastys ir lemiantys veiksniai	19
1.3. Gyventojų emigracijos įtakos vertinimas ekonominiu aspektu.....	21
1.3.1. Pagrindiniai rodikliai, identifikuojantys šalies ekonomikos išsivystymo lygį	22
1.3.2. Emigracijos neigiamos pasekmės šalies ekonominiams rodikliams	24
1.3.3. Emigracijos privalumai šalies ekonominiams rodikliams	27
1.4. Gyventojų emigracijos pasaulio tendencijos	29
1.5. Emigracijos politikos formavimosi prielaidos bei reglamentuojantys teisės aktai.....	31
1.6. Gyventojų emigracijos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimo metodologija.....	35
II. LIETUVOS GYVENTOJŲ EMIGRACIJOS PROCESO ĮTAKOS ANALIZĖ 2003 – 2007 M.....	39
2.1. Lietuvos gyventojų skaičiaus dinamika 2003 – 2007 m.	39
2.2. Emigracijos procesą skatinančių ekonominių rodiklių analizė	49
2.3. Lietuvos ekonominių rodiklių ir emigracijos mastų 2003–2007 m. tarpusavio priklausomybė	54
III. VALSTYBĖS PATIRIAMOS IŠLAIDOS DĖL GYVENTOJŲ EMIGRACIJOS	65
3.1. Emigracijos mastų prognozavimas.....	65
3.2. Dėl emigracijos proceso patiriami valstybės ekonominiai nuostoliai	68
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	71
LITERATŪRA	74
SAVOKŲ ŽODYNĖLIS	80
PRIEDAI	82
1 Priedas Gyventojų skaičius pagal tautybes, tūkst. 1999 m., 2001 m., 2007 – 2008 m.	83
2 Priedas Lietuvos gyventojų skaičiaus 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai	84
3 Priedas Deklaruojamos ir nedeklaruojamos migracijos iš Lietuvos 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai (tūkst. žmonių)	85
4 Priedas Tarptautinės migracijos Lietuvoje 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai.....	86

5 Priedas Emigrantai pagal būsimą gyvenamąją vietą (valstybę) 2004 – 2007 m.	87
6 Priedas Legaliai emigravusių Lietuvos gyventojų pagal lytį 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai.....	88
7 Priedas Migrantų pagal išsilavinimo lygį Lietuvoje 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai	89
8 Priedas Legali emigracija pagal amžiaus grupes (detalesnis skirstymas) 2003 – 2007 m.	90
9 Priedas ES šalių BVP tenkantis vienam gyventojui perkamosios galios standartais dinamika 2003 – 2007 m.	91
10 Priedas ES šalių nedarbo lygio dinamika 2003 – 2007 m., proc.....	92
11 Priedas ES šalių užimtumo lygio dinamika 2003 – 2007 m., proc.....	93
12 Priedas ES šalių vidutinio minimalaus darbo užmokesčio dinamika 2003 – 2007 m., eurai	94
13 Priedas Emigrantų skaičiaus prognozė 2008 m.	95
14 Priedas Emigrantų, išvykusių dėl darbo, prognozė 2008 m.	96
15 Priedas Emigrantų, išvykusių dėl šeimos, prognozė 2008 m.	97
16 Priedas Vaiko globos (rūpinimo) išmokos dinamika, mln. Lt.....	98
17 Priedas Mirusiųjų skaičius Lietuvoje 2003 – 2007 m.	99
18 Priedas Gimusiųjų skaičius Lietuvoje 2003 – 2007 m.	100

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1.1 lentelė	Skirtumai tarp gimstamumo, mirtingumo ir emigracijos	13
1.2 lentelė	Emigracijos sąvokos apibrėžimai	14
1.3 lentelė	Gyventojų emigracijos rūšys	15
1.4 lentelė	Emigracijos priežastis aiškinančios teorijos	18
1.5 lentelė	Stūmos ir traukos veiksniai	18
1.6 lentelė	Trumpalaikės emigracijos trūkumai	25
1.7 lentelė	Ilgalaikės emigracijos trūkumai	25
1.8 lentelė	Laisvo darbuotojų judėjimo kaštai	26
1.9 lentelė	Trumpalaikės emigracijos privalumai	27
1.10 lentelė	Ilgalaikės emigracijos privalumai.....	28
1.11 lentelė	Laisvo darbuotojų judėjimo nauda ir kaštai	29
2.1 lentelė	Emigrantai, nedeklaravę išvykimo pagal išvykimo priežastį 2003 - 2007 m. palyginti su bendru emigrantų, nedeklaravusių išvykimo, skaičiumi, %	49
2.2 lentelė	Apskaičiuotos gyventojų skaičiaus priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės	55
2.3 lentelė	Apskaičiuotos bendrojo vidaus produkto priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės	56
2.4 lentelė	Apskaičiuotos nedarbo lygio priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės	57
2.5 lentelė	Apskaičiuotos bedarbių skaičiaus priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės	58
2.6 lentelė	Apskaičiuotos vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės.....	60
2.7 lentelė	Apskaičiuotos infliacijos priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės	61
2.8 lentelė	Apskaičiuotos užimtumo lygio priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės	62
2.9 lentelė	Apskaičiuotų tiesioginių užsienio investicijų priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės.....	63

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

2.1 pav.	Gyventojų skaičiaus dinamika Lietuvoje 2003 – 2007 m.	39
2.2 pav.	Deklaruojama ir nedeklaruojama emigracija iš Lietuvos (tūkst. žmonių) 2003–2007 m.	41
2.3 pav.	Tarptautinė emigracija Lietuvoje 2003 – 2007 m.	43
2.4 pav.	Lietuvos emigrantai pagal būsimą gyvenamąją vietą (valstybę) 2003 – 2007 m.	44
2.5 pav.	Legaliai emigravę Lietuvos gyventojai pagal lytį 2003 – 2007 m.	45
2.6 pav.	Emigrantai pagal išsilavinimo lygį Lietuvoje 2003 – 2007 m.	46
2.7 pav.	Lietuvos emigrantai deklaravę išvykimą pagal amžiaus grupes 2003 – 2007 m.	47
2.8 pav.	Detalesnis emigrantų skirstymas, deklaravusių išvykimą iš Lietuvos, pagal amžiaus grupes 2003 – 2007 m.	48
2.9 pav.	ES šalių vidutinis BVP vienam gyventojui (PGS) 2003 – 2007 m.	50
2.10 pav.	ES šalių vidutinis nedarbo lygis 2003 – 2007 m., proc.	51
2.11 pav.	ES šalių vidutinis užimtumo lygis 2003 – 2007 m., proc.	52
2.12 pav.	ES šalių vidutinis minimalus darbo užmokestis 2003 – 2007 m., eurai	53
2.13 pav.	Gyventojų skaičiaus priklausomybė nuo emigracijos mastų	54
2.14 pav.	Bendrojo vidaus produkto priklausomybė nuo emigracijos mastų	56
2.15 pav.	Nedarbo lygio priklausomybė nuo emigracijos mastų	57
2.16 pav.	Bedarbių priklausomybė nuo emigracijos mastų	58
2.17 pav.	Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio priklausomybė nuo emigracijos mastų	59
2.18 pav.	Infliacijos priklausomybė nuo emigracijos mastų	60
2.19 pav.	Užimtumo lygio priklausomybė nuo emigracijos mastų	61
2.20 pav.	Tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė nuo emigracijos mastų	62
3.1 pav.	Emigrantų skaičiaus iš Lietuvos prognozė 2008 m.	65
3.2 pav.	Emigrantų, nedeklaravusių išvykimo iš Lietuvos pagal išvykimo priežastį, prognozė 2008 m.	67
3.3 pav.	Vaikų skaičius Lietuvoje, kuriems nustatyta globa pagal globėją 2005-2007 m.	68
3.4 pav.	Vaikų skaičius Lietuvos globos institucijose 2003-2007 m.	79
3.5 pav.	Vaiko globos (rūpinimo) išmoka Lietuvoje, mln. Lt	70

ĮVADAS

Vienas šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas, ypač būdingas pokomunistinėms šalims, tarp jų ir Lietuvai. Kaip ir daugelyje Vidurio ir Rytų Europos šalių, Lietuvoje vykstantys politiniai, socialiniai bei ekonominiai pokyčiai padarė esminį poveikį tarptautinės emigracijos procesui. Emigracija - žmonių persikėlimas iš vienos šalies į kitą nuolatiniam gyvenimui. Patikslinant emigracijos apibrėžimą, vertėtų pažymėti, jog emigravusiais laikomi tik tie žmonės, kurie oficialiai pranešė apie savo išvykimą iš šalies. Žmonės, gyvenę užsienyje kad ir daugelį metų, tačiau oficialiai apie tai nepranešę ir vieną ar du sykius per metus grįžtantys, emigrantais nelaikomi ir statistikoje neatsispindi.

Pastaraisiais metais vis labiau pastebima didėjanti Lietuvos piliečių, ypač jaunų žmonių, emigracija. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą bei atsivėrus naujoms įsidarbinimo galimybėms, suaktyvėjo migracijos procesai. Lietuviai dažnai vyksta į kitas šalis ieškodami geriau apmokamo darbo, nepaisydami sunkumų ir kalbinių barjerų ryžtasi gyventi ten, kur aukštesnis pragyvenimo lygis. Dėl emigracijos proceso, kylančios ekonomikos Lietuvoje stebimas darbo jėgos trūkumas. Akivaizdu, kad laisvas darbo vietas užpildys iš kitų šalių atvykstantys darbuotojai. Tai natūralūs procesai, kuriuos skatina auganti globalizacija.

Darbo jėgos migracija yra sudėtinga ir aktuali problema, dominanti įvairių mokslo krypčių mokslininkus. Migracijos tema nėra nauja - ir XIX a. pabaigos, ir visa XX a. Lietuvos istorija kupina emigracijos bangų ir atoslūgių. Taigi, nėra nauja ir dabartinė situacija, kuomet Lietuvos visuomenei ir vyriausybei vėl tenka išryškinti savo požiūrį į gyventojų emigraciją ir formuoti bei įgyvendinti šalies socialinės - ekonominės raidos strateginiams tikslams adekvačią migracijos politiką.

Ekonomistai darbo jėgos migraciją sieja su darbo rinkos būkle - gyventojų užimtumo, nedarbo, pajamų lygiu, socialinėmis garantijomis, taip pat bendra šalies ūkio ir socialine būkle, žmonių gyvenimo lygiu ir kt. Išskirti šių veiksnių įtaką emigracijai labai sunku, kadangi jie veikia kartu ir yra susiję.

Lietuvos ekonominei būklei įvertinti ir ekonominei analizei atlikti naudojami pagrindiniai rodikliai: BVP, nedarbo lygis, užimtumo lygis, darbo užmokestis, infliacija, nedarbo lygis, tiesioginės užsienio investicijos.

Darbo **objektas** – gyventojų emigracijos įtaka šalies ekonomikai.

Tikslas – išanalizuoti gyventojų emigracijos proceso esmę turinio požiūriu siekiant įvertinti įtaką šalies ekonomikos rodiklių pokyčiams.

Norint pasiekti užsibrėžtą tikslą, iškelti pagrindiniai darbo **uždaviniai**:

1. Atskleisti emigracijos sampratą, rūšis, jos priežastis, ekonominius padarinius ekonomikos rodiklių pokyčiams.
2. Išanalizuoti Lietuvos gyventojų skaičiaus, emigracijos dinamiką 2003 - 2007 m. ir atskleisti to priežastis.
3. Išanalizuoti 2003 - 2007 m. emigracijos įtaką šalies ekonominiams rodikliams: BVP, užimtumo lygiui, nedarbo lygiui, infliacijai, darbo užmokesčiui.
4. Atlikti emigracijos mastų prognozę ir išanalizuoti dėl emigracijos patiriamas valstybės išlaidas.

Atliekant tyrimą buvo iškelta ši pagrindinė **hipotezė**, kuri tyrimo metu bus patvirtinta arba paneigta:

- Emigracijos mastai tiesiogiai veikia šalies ekonominius rodiklius: BVP, nedarbo lygį, užimtumo lygį, infliaciją, darbo užmokestį.

Darbo struktūra: darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoji dalis – teorinio pobūdžio. Antroji ir trečioji dalys – analitinės. Gyventojų migracija yra didelė problema daugelyje pasaulio šalių. Lietuvoje ši tema ypač aktuali, kadangi pagal emigracijos mastą Lietuva – pirmoji Europos Sąjungoje, todėl teorinėje dalyje pristatoma migracijos samprata bei esmė, pagrindinės migracijos atsiradimo priežastys ir lemiantys veiksniai, įtaka ekonominiu aspektu, migracijos politikos formavimosi prielaidos ir reglamentuojantys teisės aktai.

Analitinėse darbo dalyse, siekiant įvertinti emigracijos įtaką Lietuvos ekonomikai, plačiau analizuota Lietuvos gyventojų emigracijos pasekmės šalies ekonominiams rodikliams, emigracijos mastų pokyčiai, apskaičiuota prognozė 2008 m., įvertinta reiškinių tarpusavio priklausomybė.

Darbo metodai ir šaltiniai. Tyrimui atlikti buvo pritaikyta mokslinės literatūros šaltinių ir straipsnių analizė, internetinių šaltinių analizė, statistinių rodiklių analizė (retrospektyvinė, perspektyvinė), grafinis, loginis analizės būdas (lyginimas, grupavimas, svarbiausių grandžių išskyrimas, detalizavimas ir apibendrinimas), skaičiavimams buvo panaudota kompiuterinė programa Microsoft Excel.

Darbas atliktas, kuriam buvo naudoti statistiniai duomenys skelbiami Eurostato duomenų bazėje, Lietuvos statistikos departamento duomenų bazėje, remiantis lietuvių ir užsienio autorių publikacijomis gyventojų migracijos tematika, Lietuvos demografijos metraščiu, LLRI migracijos tyrimu.

Darbe atsiribojama nuo imigracijos proceso, nes darbo tikslas yra išanalizuoti emigracijos proceso esmę bei įvertinti įtaką šalies ekonomikos rodiklių pokyčiams.

I. GYVENTOJŲ EMIGRACIJOS PROCESAS

1.1. Emigracijos samprata ir esmė

Pastaraisiais metais migracijos reikšmė sparčiai didėja. Asmeniui ji yra svarbi kaip žingsnis aukštesnės padėties visuomenėje ir geresnių gyvenimo sąlygų link, visuomenei – kaip svarbi priemonė šalinant pasiūlos ir paklausos disbalansą darbo rinkoje. Kita vertus, migracija gali tapti pavojingų socialinių konfliktų tarp naujai atvykusiųjų ir vietos bendruomenės priežastimi.

Žmogaus teisė judėti buvo apibrėžta 1948 m. priimtoje Jungtinių Tautų „Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje“. Joje teigiama, kad „kiekvienas žmogus turi teisę laisvai kilnotis ir laisvai pasirinkti savo gyvenamąją vietą kiekvienoje valstybėje“ ir „kiekvienas žmogus turi teisę išvažiuoti iš kiekvienos šalies, įskaitant savąją, ir grįžti į savo šalį“ [3].

Per pastaruosius keletą dešimtmečių technologijų ir komunikacijų progresas labai išplėtė gyventojų mobilumo/migracijos galimybes. Globalizacija praėjusiame dešimtmetyje labai pakeitė migracijos procesus, sąlygojo teritorinių persikėlimų/migracijos tipų įvairovę. Tad keičiasi ir migracijos samprata. Iš esmės nebėra vieno migracijos apibrėžimo. Šiuo metu migracija suprantama gerokai plačiau. Konkrečiame nacionalinio lygmens politiniame, socialiniame, ekonominiame kontekste migracijos apibrėžimai labai varijuoja [31]. Kalbant apie migraciją, visų pirma, reiktų pažymėti, kad tai nėra naujas reiškinys. Tai ne dešimtmečio ar šimtmečio istoriją turintis reiškinys. Migracija, ypač ekonominė, jau turi ilgesnę nei trijų šimtmečių istoriją [27].

Gyventojų emigracija turėjo didelę įtaką žmonijos istorijai, tautų formavimuisi, žemių apgyvendinimui. Šis procesas visuomenėje vyko nuo seniausių laikų, truko tūkstantmečius, šimtmečius. Didelė išorinė gyventojų emigracija prasidėjo po didžiųjų geografinių atradimų; daug europiečių kėlėsi į Ameriką, vėliau į Australiją, Pietų Afriką XX a. pr.

Tarptautinės migracijos tikslai [27]:

- išsaugoti ūkio vystymosi pusiausvyrą;
- užtikrinti socialinį saugumą;
- užtikrinti darbo rinkos subalansavimą;
- nepažeisti etnokultūrinių interesų.

Emigracija yra viena iš svarbiausių dabartinio demografijos mokslo sričių. Kartu su gimstamumu ir mirtingumu migracija lemia bendrojo gyventojų skaičiaus pasikeitimą. Be to, individų arba žmonių grupių judėjimas iš vienos gyvenamosios vietos į kitą turi įtakos ne tik gyventojų skaičiui tose teritorijose, bet ir jų sudėčiai, pasiskirstymui, įvairioms gyventojų

charakteristikoms. Emigracija yra ne tik demografinis, bet ir socialinis – psichologinis reiškinys. Tai reiškia, kad žmonių judėjimas paprasčiausiai neatkartoja ekonominių ar politinių tendencijų; sprendimas migruoti priimamas individualiai, gerai jį apgalvojus [3].

Emigracijos prigimtis iš esmės skiriasi nuo mirtingumo ir gimstamumo (žr. 1.1 lent.).

1.1 lentelė

Skirtumai tarp gimstamumo, mirtingumo ir emigracijos

Mirtingumas, gimstamumas	Emigracija
1. Gimimai ir mirtys – biologiniai įvykiai, priklauso nuo fiziologinių pokyčių.	1. Emigracija – nebiologinis įvykis, nėra jokios ribos.
2. Demografijos požiūriu, gimstamumas gali tik padidinti gyventojų skaičių, o mirtingumas – tik jį sumažinti.	2. Dėl emigracijos vienoje vietoje gyventojų skaičius sumažėja, o kitoje – padidėja.
3. Gimstamumas – procesas, kuris būtinas gyventojų išlikimui, o mirtys yra neišvengiamos.	3. Tuo pat metu gyventojai gali ilgą laiką niekur nemigruoti ir išlikti.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [4] šaltiniu

Kai kuriose pasaulio šalyse natūralusis prieaugis (skirtumas tarp gimusiųjų ir mirusiųjų skaičiaus) yra svarbesnis gyventojų pokyčio elementas, palyginti su emigracija. Tai būdinga šalims, išgyvenančioms antrąjį demografinės evoliucijos etapą, kai gimstamumas yra gerokai didesnis už mirtingumą. Tačiau yra šalių, kurioms emigracija yra daug svarbesnė už natūralųjį prieaugį. Tokia situacija yra būdinga labiau išsivysčiusioms šalims, kuriose gimstamumo ir mirtingumo lygiai yra žemi, bei nedidelėms mažiau išsivysčiusioms šalims [3].

Socialinėje demografinėje literatūroje vartojama emigracijos sąvoka apima labai platų teritorinių persikėlimų spektrą, pradedant asmenimis, visam laikui išvykusiais iš vienos šalies į kitą, ir baigiant tais, kurie gyvena vienoje vietovėje, o dirba kitoje. Dažniausiai terminu emigracija nusakomas toks ilgalaikis gyvenamosios vietos pakeitimas, kurio rezultatas – gyventojų skaičiaus ir struktūros pasikeitimai išvykimo bei atvykimo teritorijose. Trumpalaikiai išvykimai ir (arba) atvykimai, nesusiję su nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimu, taip pat yra nagrinėjami tiriant emigracijos problemas, tačiau tuomet paprastai vartojama sąvoka migracinis mobilumas [29].

A. Maslauskienė ir V. Stankūnienė (2007) pateikia įvairių užsienio autorių emigracijos sąvokos apibrėžimus, pvz., Stockwell Groat (1984) ir Daugherty Kammeyer (1995) emigraciją apibūdina kaip individų ar grupių persikėlimą iš vienos gyvenamosios vietovės į kitą, turint tikslą naujoje vietovėje pasilikti pakankamai ilgą laiką. Petersen Petersen (1986) teigia, kad emigracija yra asmenų persikėlimas santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu, Moiseenko (1994) –

gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas. Nors šie emigracijos apibūdinimai nėra identiški ir ganėtinai neapibrėžti, tačiau juose vyrauja du pagrindiniai kriterijai: gyvenamoji vieta ir laikas [33].

Įvairūs autoriai pateikia skirtingus emigracijos apibūdinimus, kur akcentuojama ne vien laikas ir vieta (žr. 1.2 lent.).

1.2. lentelė

Emigracijos sąvokos apibrėžimai

Autorius, metai	Apibrėžimas
E. Urbonaitė (2007)	išvykimas iš šalies ar atvykimas į ją iš užsienio šalies, siekiant geresnės gyvenimo kokybės, didesnio darbo užmokesčio, geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų ar dėl kitų ekonominių priežasčių.
R. Matiušaitytė (2005)	emigracija – žmonių judėjimas iš šalies.
G. Kasnauskienė (2006)	emigracija – tai persikėlimas, kai kertamos administracinės tam tikrų teritorijų (miestų, rajonų, valstybių) ribos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [3; 34] šaltiniais

Kalbant apie emigracijos sąvoką reikėtų įvardinti ir emigranto ir imigranto sąvokas. Europos Sąjungos valstybės emigranto ir imigranto sąvoką apibrėžia nevienodai. Lietuvos statistikos departamentas pateikia tokias reikšmes: emigrantas – asmuo, išvykstantis iš savo šalies ir ketinantis apsigyventi kitoje šalyje nuolat ar ilgesniam negu 6 mėnesių laikotarpiui. G. Kasnauskienė (2005) emigranto sąvoką įvardija kiek kitaip. Ji teigia, kad emigrantas, tai asmuo, turintis tam tikrų sugebėjimų, kuriuos jis produktyviau gali panaudoti šalyje, į kurią emigruoja nei savo gimtinėje. Jis turi pakankamai lėšų keliauti, taigi nėra nuskurdęs, tačiau ir neturtingas, nes jį vilioja geresnės darbo gyvenimo perspektyvos. Jo finansinė padėtis yra pakankamai stabili ir jis nebijo rizikuoti emigruoti, tačiau jis nėra ja labai patenkintas ir pajamos kitoje šalyje tikrai turės įtakos jo biudžetui [3].

Imigrantas – asmuo, atvykstantis (grįžtantis) iš kitos šalies ir ketinantis apsigyventi šalyje nuolat ar ilgesniam negu 6 mėnesių laikotarpiui (įskaitant užsieniečius su laikiniais leidimais 1 metams ar ilgesniam laikotarpiui). Emigracija – žmonių persikėlimas iš vienos šalies į kitą nuolatiniame gyvenime [46]. Patikslinant emigracijos apibrėžimą, vertėtų pažymėti, jog emigravusiais laikomi tik tie žmonės, kurie oficialiai pranešė apie savo išvykimą iš šalies. Žmonės, gyvenę užsienyje kad ir daugelį metų, tačiau oficialiai apie tai nepranešę ir vieną ar du sykius per metus grįžtantys, emigrantais nelaikomi ir statistikoje neatsispindi [53].

Emigracija – žmonių persikėlimas iš vienos šalies į kitą nuolatiniame gyvenime. Emigravusiais laikomi tik tie žmonės, kurie oficialiai pranešė apie savo išvykimą iš šalies. Migracijos sąvoka apima bet kokių žmonių judėjimą vienoje valstybėje ar kertant jų sienas ilgam ar trumpam laikotarpiui, savanorišką arba priverstinį, ieškant kitos darbo ar bedarbystės vietos, legalų

ir nelegalų, siekiant pakeisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką. Gyventojams migracija yra galimybė pagerinti savo gyvenimo sąlygas keičiant gyvenamąją ir darbo vietą, valstybėms – imigrantai naujos darbo jėgos šaltinis.

1.1.1. Emigracijos formos, tipai ir rūšys

Galima teigti, kad migracija yra nuolat kintamas ir įgyjantis vis naujas formas procesas. Pagrindiniai kriterijai vyraujantys įvairių autorių migracijos sąvokoje yra gyvenamosios vietos pakeitimas ir persikėlimas tam tikram laikui.

1.3 lentelė

Gyventojų emigracijos rūšys

Pagal kryptį	Pagal atvykimą ar išvykimą	Pagal trukmę	Pagal formą
Vidinė (šalies viduje)	Emigracija (išvykimas gyventi į kitą šalį)	Nuolatinė (migrantų pasilikimas gyventi nuolat)	Savanoriška (persikėlimui nevertinama prievarta)
Išorinė (tarp įvairių šalių)	Imigracija (atvykimas gyventi iš kitos šalies)	Laikina (keliems ar keliolikai metų)	Priverstinė (kai panaudojama prievarta)
	Reemigracija (sugrįžimas anksčiau išvykusių)	Sezoninė (keliems mėnesiams ar savaitėms)	
	Repatriacija (prievarta perkeltų sugrįžimas į tėvynę)	Kasdienė (nuolatinis vykimas iš vienos vietos į kitą)	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [18] šaltiniu

Kalbant apie tarptautinės darbo jėgos emigracijos formas būtina paminėti, kad ji skirstoma pagal įvairius požymius. Pvz., E. P. Puzakova, A. Kirejevas ir kt. nurodė tokius pagrindinius emigracijos skirstymo požymius [25]: (žr. 1.3 lent.)

- kryptį (vidinė ir išorinė):
 - ✓ vidinė emigracija – tai gyventojų persikėlimas vienos valstybės ribose, iš vieno rajono ar miesto į kitą;
 - ✓ išorinė emigracija – gyventojų persikėlimas iš vienos valstybės ar žemyno į kitą. Išorinė emigracija, priešingai nei vidinė, veikia bendrąjį gyventojų skaičių. Jei daugiau gyventojų iš šalies išvyksta nei atvyksta, šalies gyventojų gali mažėti, o jei daugiau atvyksta nei išvyksta – gausėti, tačiau čia įtakos turi žmonių gimstamumas šalyje.
- išvykimą ar atvykimą - išvykimas iš šalies vadinamas emigracija, o sugrįžimas anksčiau išvykusių – reemigracija. Imigracija – tai atvykimas gyventi iš kitos šalies. Gyventojų

persikėlimui apibrėžti vartojamas terminas „repatriacija“. Tai prievarta perkeltų karo ir civilių belaisvių, pabėgėlių sugrįžimas į tėvynę.

- trukmę:
 - ✓ nuolatinė emigracija – tai, kai žmogus išvyksta visam laikui iš šalies ir daugiau į ją gyventi nesugrįžta;
 - ✓ laikina emigracija – kai išvykęs žmogus iš šalies po kurio laiko sugrįžta. Laikinos emigracijos trukmė yra neapibrėžta, kadangi ji gali trukti nuo kelių dienų iki kelerių metų;
 - ✓ sezoninė – tai tokia emigracija, kai žmonės išvyksta kuriam nors sezonui, pvz.: žemės ūkiui ar kitiems darbams;
 - ✓ kasdienė emigracija trunka trumpiausią laiko tarpą (mažiau kaip parą). Tai žmonių vykimasis kasdien iš vienos vietos į kitą.
- formą:
 - ✓ savanoriška emigracija vyksta tada, kai žmogus vyksta ieškoti geresnių gyvenimo sąlygų į kitą šalį;
 - ✓ priverstinė emigracija susijusi su prievartos naudojimu. Žmonės dažniausiai neturi kito pasirinkimo ir tiesiog privalo išvykti pvz.: dėl karo, stichinių nelaimių, ekonominių, religinių, socialinių priežasčių.

Pagal kryptis yra skiriami tokie pagrindiniai emigracijos tipai [27]:

- emigracija iš besivystančių ir buvusio socialinio bloko šalių į išsivysčiusias industrines šalis;
- emigracija tarp pačių išsivystančių industrinių šalių;
- emigracija tarp pačių besivystančių šalių;
- aukštos kvalifikacijos darbuotojų emigravimas iš pramoninių šalių į besivystančias šalis;
- darbo jėgos emigracija iš besivystančių šalių į buvusio socialinio lagerio šalis.

Pastaruoju metu smarkiai pakito tarptautinės emigracijos tipai. Atsirado naujo pobūdžio vadinamoji nereguliari emigracija – trumpalaikės išvykos į užsienį prekybos, įsidarbinimo tikslais, nelegali emigracija ir t.t. Šios naujos emigracijos formos įgauna vis platesnį mastą ir svarbą, tuo tarpu statistiškai vis dar yra fiksuojama tik ilgalaikė (nuolatinė) emigracija [27].

Tradiciškai emigracija skirstoma taip [3]:

1. Priverstinė emigracija, kai sprendimą emigruoti priima kiti asmenys, neatsižvelgdami į to asmens norus arba dėl išorinių priežasčių veikimo. Jei žmogaus sutikimas būti pervežamu buvo išgautas naudojant priemones, jis yra laikomas nusikaltimo auka. Vaiko iki 18 metų verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar priėmimas išnaudojimo tikslais yra laikomas prekyba

žmonėmis net jei nebuvo panaudotos aukščiau išvardintos priemonės. Išnaudojimo formos apima prostituciją ar kitokį seksualinį išnaudojimą, prievartinį darbą ar paslaugas, vergiją ar į vergiją panašią veiklą, arba organų pašalinimą [19]. Visame pasaulyje sutinkama, kad prekyba žmonėmis yra vergijos forma, pažeidžianti prigimtines žmogaus teises. Tai reali grėsmė bet kokio amžiaus, socialinio statuso ir lyties žmogui. Baltijos šalyse ypač dažnai šio nusikaltimo aukomis tampa moterys ir merginos, patekusios į prostitucijos pinkles [18].

2. Darbo jėgos emigracija. Ji yra ekonominės prigimties: žmonės persikelia gyventi į kitas šalis, dažnai ir į kitus žemynus, visų pirma siekdami padidinti savo ekonomines galimybes ir pagerinti gyvenimo sąlygas. Pastaruoju metu vis augantys emigracijos mastai laikomi viena svarbiausių nekarinių grėsmių. Mokslininkų ir tyrėjų išvykimas dirbti į užsienį („protų nutekėjimas“) yra labai svarbi sudedamoji šios problemos dalis. Taip yra ne tik todėl, kad aukščiausią išsilavinimą turintys asmenys sudaro mobiliąją visuomenės dalį, bet taip pat dėl to, kad „protų nutekėjimas“ ir „protų cirkuliacijos“ nebuvimas stabdo šalies mokslo ir ūkio plėtrą [38]. Kyla grėsmė pilietinei visuomenei ir intelektualiniam tautos potencialui, aukščiausios kvalifikacijos asmenys neprisideda prie savo valstybės ekonominės, kultūrinės, mokslinės ir socialinės plėtros, neigiamai veikia Lietuvos mokslo raidą ir bendrąją šalies pažangą, trūksta tam tikrų sričių specialistų, valstybė investuoja į asmenų išsilavinimą, tačiau jis realizuojamas kitose šalyse [12].

3. Šeimų emigracija. Ji yra sudedamoji socialinė darbo jėgos, taip pat ir priverstinės emigracijos dalis, nes migrantų šeimų nariai atvyksta pas imigrantus į jų naująsias šalis. Darbo emigracija, prasidėjusi daugiau nei prieš dešimtmetį, spartėja dėl įvairių politinių ir ekonominių procesų. Neretai planavę išvykti trumpam, migrantai nebegrįžta. Dažniausiai dirbti išvažiuoja jauni žmonės, tarp jų ir turintys šeimas. Vieno iš sutuoktinio emigracija neigiamai veikia šeimos stabilumą, sulauko jaunimą nuo tolesnio šeimos ugdymo, vaikų gimdymo, lemia skyrybų daugėjimą. Tad po tam tikro laiko emigruoja ir likusi šeima [53].

Baigiant darbo poskyrį galima reziumuoti, kad pagrindinės emigracijos rūšys skirstomos pagal kryptį, atvykimą bei išvykimą, pagal trukmę ir formą. Emigracijos procesas yra kintantis, kuris įgyja vis naujas ir įvairias formas.

1.1.2. Pagrindinės emigraciją aiškinančios teorijos

Migracijos tyrimai emigracijos priežastims skiria daug dėmesio. Emigracijos priežastims aiškinti yra skirtos pagrindinės emigraciją aiškinančios teorijos (žr. 1.4 lent.). Emigracijos teorijos

aiškina, kodėl, kur ir kaip žmonės migruoja, kokios priežastys skatina pakeisti nuolatinę gyvenimo vietą ar laikinai ieškoti kitos gyvenimo ar darbo vietos.

1.4 lentelė

Emigracijos priežastis aiškinančios teorijos

Teorijos pavadinimas	Emigracijos priežastis
Neoklasikinė ekonomikos teorija	Skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse.
Dviejų darbo rinkų teorija	Egzistuoja pavojingų, mažai apmokamų darbų, kurių nenori imtis vietiniai gyventojai, tad imasi emigrantai.
Migracijos tinklo teorija	Aiškinamas emigracijos procesas kaip save generuojantis veiksnys.
Migracijos sistemų teorija	Tai makro ir mikro struktūrų tarp dviejų teritorijų rezultatas.
Pasaulio sistemų teorija	Emigraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [22; 4; 24; 37] šaltiniais

Neoklasikinė ekonomikos teorija. Emigraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos. Pagrindinis makroekonominis emigracijos veiksnys yra darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai tarptautinėse rinkose. Remiantis šia teorija pajamų skirtumui sumažėjus prarandamos paskatos migracijai ir ji mažėja [29]. Emigracijos potencialas atsiranda tada, jeigu vienoje šalyje egzistuoja stūmimo veiksniai, o kitoje – traukos veiksniai (žr. 1.5 lent.).

1.5 lentelė

Stūmos ir traukos veiksniai

STŪMOS VEIKSNIAI		TRAUKOS VEIKSNIAI	
Bloga sveikatos priežiūra	Dideli mokesčiai	Gera sveikatos priežiūra	Politinis prieglobstis
Nedarbas	Brangi nuoma	Geresnis klimatas	Santuoka
Prasta švietimo sistema	Šeimos narių gausėjimas	Didesnis darbo užmokestis	Paaukštinimas
Karas	Persekiojimas	Siūloma daugiau galimybių	Geresnis gyvenimo lygis
Politinė suirutė	Skurdas	Geresnis išsilavinimas	Geresnės socialinės garantijos
Gamtos stichijos	Pilietiniai neramumai	Derlingos žemės	Propaganda
Netektys	Diskriminacija	Asmeninė laisvė	Giminės
Mažos pajamos vienam gyventojui	Sunkumai sugrįžti	Kultūrinis suderinamumas	Geresnė infrastruktūra

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [4] šaltiniu

Ankstyvąją stūmos ir traukos teoriją, kuri remiasi Ravenšteino dėsniais, 1966 m. sukūrė Everetas Ly. E. Ly nustatė keturis bendruosius veiksnius, kurie buvo svarbūs emigracijos hipotezėje. Stūmos ir traukos atvykimo ir išvykimo vietų veiksniai yra užimtumo galimybių įvertinimas, gyvenimo sąlygos, klimatas, kultūrinis gyvenimas, laisvalaikio leidimo galimybės bei išlaidos (žr. 1.5 lent.) [3].

Paprastai traukos veiksnys susiformuoja imigracijos šalyje, kurioje aukštesnis išsivystymo lygis ir palankios darbo sąlygos traukia darbo jėgą iš silpniau ekonomiškai išsivysčiusių šalių, ir atvirkščiai: stūmimo veiksnys kyla emigracijos šalyje, kur žemas išsivystymo lygis, blogos darbo

rinkos sąlygos (pvz., užimtumo perspektyvų stoka, nedarbas, mažos pajamos) tarsi išstumia darbo jėgą iš šalies ieškoti geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų kitur [4].

Dviejų darbo rinkų teorija teigia, jog valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos: pirmoji – suteikianti aukštas pajamas, išsilavinusiems vietiniams gyventojams skirta darbų rinka; antroji – pavojingų, mažai apmokamų darbų, kurių nenori imtis vietiniai gyventojai, rinka. Todėl tokias darbo vietas užima emigrantai [29].

Migracijos tinklo teorija. Ji emigracijos srautus aiškina kaip save generuojantį veiksnį – emigrantai suteikia ne tik informacijos apie darbo rinkos situaciją, įsidarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes, pateikia savo patirtis, bet ir patys savanoriškai ar kaip komercinę paslaugą suteikia informaciją ar teikia kitas paslaugas. Augant emigrantų skaičiui mažėja ir migracijos sąnaudos – randasi ir pinga legalūs ar nelegalūs migracijos keliai; komunikacija su išvykimo valstybe; pinigų persiuntimo procedūros ir kt. [33].

Migracijos sistemų teorija – emigracija – tai makro ir mikro struktūrų tarp dviejų teritorijų sąveikos rezultatas. Makro struktūromis laikomi – instituciniai veiksniai, mikro struktūros tai pačių emigrantų įsitikinimai, praktikos ir tinklai. Šie du lygmenys jungiasi įvairiais tarpiniais mechanizmais. Šiuo metu populiarī ši teorija pripažįsta, kad kartais sunku atskirti mikro ir makro lygmenis ir įvardyti jų sąveiką, ir kad dažnai sąveika persidengia [57].

Pasaulio sistemų teorija – emigraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą. Periferija laikomi besivystantys, ne rinkos ekonomikos regionai, centras – kapitalistinės, poindustrinės valstybės. Centras ir periferija susiję kultūriniais, prekybos, kalbiniais ir kitais saitais [58].

Emigracijos teorijos aiškina, kodėl, kur ir kaip žmonės migruoja, kokios priežastys skatina pakeisti nuolatinę gyvenimo vietą ar laikinai ieškoti kitos gyvenimo ar darbo vietos. Daugelis Lietuvos ir užsienio autorių išskiria neoklasikinę ekonomikos, dviejų darbo rinkų, migracijos tinklo, migracijos sistemų, pasaulio sistemų teorijas.

1.2. Emigracijos atsiradimo priežastys ir lemiantys veiksniai

Emigracijos klausimas - viena populiariausių šiuolaikinės visuomenės pokalbių temų. Vieni žmonės laiko tai palankiu visuomenės reiškiniu, nes pokyčiai praturtina, kitiems tai suteikia pretekstą rasistiniams konfliktams bei kitokiems ekstremistiniams požiūriams.

Tarptautinį darbo jėgos judėjimą arba emigraciją veikia daugybė priežasčių. Tarp migracijos priežasčių dažniausiai nurodomos ekonominės, politinės, ideologinės, rasinės, etninės ir kitos.

Didžiausią reikšmę emigracijai turi ekonominiai motyvai. Tačiau, nepaisant jų svarbos, sprendimą migruoti priima pats žmogus. Tai priklauso nuo jo demografinių ir kitų asmeninių savybių. V. Kvainauskaitė (2004) išskiria dvi pagrindines emigracijos priežastis, t.y. makrolygio ir mikrolygio emigracijos veiksnius [4]:

➤ Makroekonominis emigracijos veiksnys yra darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai tarptautinėse rinkose, emigracijos priežastis - skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse. Remiantis šia teorija pajamų skirtumui sumažėjus prarandamos paskatos emigracijai ir ji mažėja.

➤ Mikro lygyje ši teorija vertina, jog kiekvienas individas individualiai priima sprendimą, kaip prisitaikyti prie situacijos, ir veikia pagal individualią sąnaudų – naudos analizę. Jeigu nauda viršija sąnaudas - priimamas sprendimas migruoti. Pabrėžiama, kad pagrindinę vietą užima atlyginimo naudos veiksnys [29].

Svarbus migracijos tyrimų aspektas yra emigracijos veiksnių vertinimas. Galima teigti, kad žmonės migruoja tikėdamiesi, jog jų gyvenimas naujoje vietovėje bus geresnis. Neveikiant kokioms nors papildomoms jėgoms, asmens sprendimas emigruoti remiasi dviejų vietovių pranašumu ir trūkumu subjektyviu vertinimu, t.y. vietovės, kurioje asmuo gyvena, ir vietovės, į kurią jis ketina migruoti. Tai leidžia teigti, kad vienu metu emigraciją lemia dvejopi veiksniai: išstumiantys iš vietovės, kurioje asmuo konkrečiu momentu gyvena (išstumiantys/stūmos veiksniai), ir pritraukiantys – i vietovę, kur asmuo ketina migruoti (pritraukiantys/traukos veiksniai) [33].

Teoriniu lygmeniu analizuojant emigracijos procesus, galima būtų išskirti keturias pagrindines veiksnių, skatinančių tarptautinę migraciją, grupes [40]:

- a) struktūriniai veiksniai, kurie skatina emigraciją besivystančiose visuomenėse;
- b) struktūriniai veiksniai, kurie pritraukia imigrantus išsivysčiusiose industrinėse visuomenėse;
- c) veikėjų, kurie reaguoja į šiuos veiksnius migruodami į užsienio šalis, motyvai, tikslai ir siekiai;
- d) socialinės ir ekonominės struktūros, kurios iškyla sujungdamos siunčiančias bei priimančias visuomenes.

Ekonominiu požiūriu emigracija yra atsakas į ekonomines galimybes geriau gyventi, kurios keičiasi priklausomai nuo darbo rinkos sąlygų (pvz., darbo užmokesčio skirtumų). Emigracija negali būti vertinama vienareikšmiškai: viena vertus tai galimybės šaliai, į kurią migruojama (augantis darbo jėgos skaičius), kita vertus, galimybės šaliai, iš kurios migruojama (nedarbo lygio mažėjimas) [27].

Aptariant emigracijos procesus, dažniausiai kalbama tik apie ekonominę migraciją ar politinio prieglobsčio ieškojimą. Tačiau pirmiausia pilietinės visuomenės institutas (2005) dėmesį

atkreipia į tai, kad emigracija toli gražu nėra vien ekonominis procesas. Tiriant ir vertinant migraciją, itin svarbus ir socialinis bei kultūrinis aspektai. Deja, šių aspektų sąvoką temdo tai, kad gyvenimo būdas, tradiciškai laikytas socialiniu - kultūriniu būsenos aspektu, paverčiamas ekonominės, materialios būsenos atributu ir simboliu [54].

Migracijos, kaip ir bet kurio sprendimo, priežastys, motyvai, jų tarpusavio ryšys bei sąlyginė kiekvieno motyvo vertė yra individuali. G. Kasnauskienė (2006) išskiria tokius pagrindinius emigracijos motyvus [60]:

- laukiamos pajamos – būdai padidinti pajamas – emigracija ir emigrantų finansiniai pervedimai, kuriuos gauna jų namų ūkiai;
- rizika – laikas, skiriamas emigracijai, sukelia pavojų namų ūkio pajamoms;
- rinkos netobulumas – dėl blogai veikiančių kapitalo rinkų migrantus siunčiančiose šalyse, potencialūs emigrantai gali turėti nepakankamai gerą priėjimą prie vietinio kapitalo;
- santykinės pajamos – “investavimas” į emigraciją suteikia galimybę namų ūkiams pagerinti savo santykinės pajamas tarp tam tikrų socialinių grupių. Šios keturios prielaidos padeda susikurti potencialaus emigranto paveikslą.

Priežasčių emigruoti į kitas šalis yra daug. Tai ekonominės, socialinės, politinės, demografinės, psichologinės. Pagrindinė priežastis, dėl kurios išvyksta iš šalies daugiausiai piliečių yra ekonominė – ieškodami geriau apmokamo darbo, tvirtesnių socialinių garantijų, siekdami save realizuoti profesinėje srityje ar tiesiog nerasdami darbo savo gimtojoje šalyje.

1.3. Gyventojų emigracijos įtakos vertinimas ekonominiu aspektu

Žmogui persikeliant gyventi iš vienos vietos į kitą, vienokiu ar kitokiu būdu veikiamas visas jo gyvenimas. Kita vertus, bendruomenė, kurią šis žmogus palieka, ir bendruomenė, kurioje jis nori apsigyventi, irgi patirs šios emigracijos poveikį. O jeigu migruojančiųjų yra labai daug, tai pati visuomenės struktūra neišvengiamai pasikeis [3].

Emigracijos pasekmių tyrimams paprastai skiriama daug dėmesio, tačiau pasekmių vertinimas susiduria su sunkumais, į kuriuos būtina atsižvelgti ir vertinant emigracijos reiškinį, ir, svarbiausia, priimant viešosios politikos sprendimus. Emigracijos pasekmių vertinimas paprastai priklauso nuo emigracijos masto – kol emigracija nedidelė, reiškinys nenagrinėjamas, kintant emigracijos mastui dėmesio centre esančių problemų ratas kinta. Emigracijos pasekmių vertinimas priklauso nuo pasirinkto objekto, kuriam tos pasekmės matuojamos – individui, visuomenei, konkrečiai bendruomenei, valstybei, sistemai ir pan. [29].

Nagrinėjant emigracijos procesą galima išskirti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį visuomenei ir valstybei. Legalios emigracijos procesas be negatyvios įtakos valstybės socioekonominėi aplinkai atlieka ir pozityvią funkciją – praplečia darbo jėgos pasirinkimo galimybes: padeda piliečiui rasti savo vietą visuomenėje, įgyti ekonominį savarankiškumą bei realizuoti savo siekius.

1.3.1. Pagrindiniai rodikliai, identifikuojantys šalies ekonomikos išsivystymo lygį

Norint įvertinti makroekonominius reiškinius ir jų kitimo tendencijas reikalinga ir tam tikra matų sistema. Šią sistemą sudaro šios pagrindinės rodiklių grupės, naudojamos šalies ekonominei būklei įvertinti ir ekonominei analizei atlikti: BVP, nedarbo lygis, investicijos, darbo užmokestis. Šiuos ir kitus statistinius rodiklius, apskaičiuoja ir periodiškai skelbia Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Šių rodiklių pagalba vertinamas šalies išsivystymo lygis, vystymosi tempai, atliekama palyginamoji įvairių šalių raidos analizė.

Šalies ekonomikos išsivystymo lygį parodo šie pagrindiniai ekonominiai rodikliai:

1. Bendras vidaus produktas (toliau vadinama - BVP) yra visų galutinio vartojimo prekių ir paslaugų, pagamintų šalyje per tam tikrą laikotarpį, vertė. Apskaičiuojant BVP prekių vertė skaičiuojama remiantis jų rinkos kainomis. BVP sukurto vidutiniškai vienam gyventojui, rodiklis dažnai naudojamas tarpvalstybiniam palyginimams, nes jis atitinka pasiektą ekonomikos išsivystymo lygį atskirose valstybėse. Bet, be abejo, jį galima naudoti ir vertinant mažesnių teritorinių vienetų išsivystymo lygį. BVP, tenkančio vienam gyventojui, ilgalaikis didėjimas reiškia ekonominę pažangą, nors BVP neapima nelegalių prekių, neparodo užimtumo padėties, turto paskirstymo, netiksliai įvertina kai kuriuos produktus, kaip pavyzdžiui, švietimas ar socialinės paslaugos [25].

2. Nedarbo lygis yra vienas svarbiausių rodiklių, pagal kuriuos galima spręsti apie regionų ekonominę būklę. Išsiaiškinus, kodėl atsiranda ir išliko nuolatiniai regioniniai nedarbo lygio skirtumai, regionuose su aukštu nedarbo lygiu galima panaudoti tinkamesnes ir efektyvesnes nedarbo lygio mažinimo politikos priemones. Nedarbas yra sudėtinga socialinė ir ekonominė problema, suteikianti neigiamų padarinių, pakertanti bedarbių materialinį egzistavimo pagrindą. Nedarbas – tai ne tik nepagaminta produkcija, bet ir žmonių demoralizacija. Dėl ekonominio nuosmukio prastėja gyvenimo gerovė, didėja nusikalstamumo, alkoholizmo, narkomanijos, skyrybų skaičius [2]. Priverstinio nedarbo metu negrįžtamai prarandamas darbo laikas. Dėl to visuomenė

netenka dalies prekių, kurias galėtų pagaminti bedarbiai. Nedarbas pasireiškia dėl skirtingų priežasčių, dėl to jis skirstomas į ciklinį, migracinį ir struktūrinį nedarbą [10].

Nedarbo lygis yra procentinė išraiška išreikštas santykis tarp tų asmenų iš darbo jėgos, kurie neturi darbo ir tų, kurie ieško. Darbo jėga – tai visi darbingo amžiaus asmenys, kurie dirba arba ieško darbo. Analizuojant tarpregioninius skirtumus, svarbu išnagrinėti ne tik darbo jėgos, bet ir kapitalo judėjimą. Žinoma, kad kapitalas turi tendenciją judėti į regionus su didžiausia investicijų grąža.

3. Investicijos yra apibrėžiamos kaip piniginės lėšos, materialūs, nematerialūs ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo gauti pelno. Investicijos tampa pagrindiniu šalies perėjimo iš planinės ekonomikos į rinkos ekonomiką stabilizavimo ir efektyvumo veiksmu [3]. Materialinės investicijos – tai išlaidos pastatams, inžineriniams statiniams, įrengimams, mašinoms, transporto priemonėms įsigyti, statybai ir esamam ilgalaikiam turtui atnaujinti, taip pat priskiriamas jo plėtimas, renovacija, rekonstrukcija [7]. Veiksniai, kurie lemia investicijų paklausą yra įvairūs: tai ir technologinės naujovės, santaupos, pelno lūkesčiai, palanki verslo aplinka ir pan.

Regionų ekonominį patrauklumą, konkurencingumą, ateities perspektyvas geriausiai parodo tiesioginių užsienio investicijų (toliau vadinama – TUI) rodikliai. Šalis priima tiesioginę užsienio investiciją dėl jos potencialios naudos. Šią naudą gali patirti tiek individas, tiek visa visuomenė. Užsienio investicijos veikia vietinę ekonomiką, o tai tuo pačiu šalies mastu įtakoja bendrą šalies ekonomikos vystymąsi. Šie poveikiai – regiono ir šalies mastu turėtų būti subalansuoti. G. Samuolis pastebi, „kad užsienio investicijų apimtis yra tos šalies patrauklumo ir stabilumo rodiklis“ [17]. Pagal OECD (ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija) metodiką, tiesiogine užsienio investicija yra laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai tiesioginio investavimo įmonės santykiai ir interesai. Tiesioginių investicijų pritraukimas yra svarbus šalies ekonominio augimo rodiklis, priklausantis nuo gamybos judėjimo, finansavimo stabilumo, verslo infrastruktūros padėties, politinių sprendimų tobulumo ir strateginio vientisumo sprendžiant apmokestinimo, privatizavimo, biurokratijos kliūčių mažinimo ir kitus aktulius klausimus [26].

4. Darbo užmokestis priklauso nuo daugelio veiksnių, bet pirmiausia nuo darbuotojų naudojamo fizinio kapitalo apimties ir kokybės, technologijų lygio, darbo organizavimo, vadybos efektyvumo, verslo socialinės ir politinės aplinkos. Akivaizdu, kad šie veiksniai įtakoja ir pačios ekonomikos augimą, dėl ko vidutinis darbo užmokesčio lygis turėtų būti nagrinėtinas kartu su kitais veiksniais, kadangi darbo našumą lemia ne vien tik darbo savybės, bet ir materialinių nuosavybės išteklių kiekis bei kokybė, todėl toks pat darbas sukuria skirtingą produktą ir pasiekia nevienodą darbo našumą [25]. Darbo užmokesčio lygis regione orientuoja darbdavius mokėti tam tikros

specialybės ir kvalifikacijos darbuotojams tokio lygio darbo užmokestį, koks mokamas šiame regione panašioms darbuotojams.

5. Rodiklis, išreiškiamas pasirinktos amžiaus grupės užimtų gyventojų ir to paties amžiaus visų gyventojų santykiu. Užimtumą sąlygojantys procesai, susiję su visų visuomenės sluoksnių interesais, turi būti sureguliuojami. Didėjant užimtų gyventojų skaičiui, didėja gyventojų užimtumo lygis. Užimtumo situacija yra tampriai susijusi su bendra ekonomikos būkle ir kiekvienas ekonominio mechanizmo sutrikimas sukelia atitinkamą užimtumo situacijos pasikeitimą [3].

6. Infliacija yra viena opiausių ir sudėtingiausių šiuolaikinių makroekonominių problemų. Infliacija vadinamas bendrojo kainų lygio kilimas, dėl kurio krinta piniginio vieneto perkamoji galia. Ji paprastai matuojama vartojimo prekių ir paslaugų kainų indekso padidėjimu per metus. Infliacinių procesų pagrindinės priežastys yra kainų politikos klaidos, neracionali nacionalinių pajamų paskirstymo sistema, proporcijų tarp gamybos ir paslaugų sferos bei prekių ir pinigų srautų apyvartos sferos pažeidimas. Infliacijos įvertinimas ekonominiuose skaičiavimuose yra tiesiog būtinas, nes neįvertinę infliacijos poveikio, negalėsime teisingai nustatyti nei uždirbančiosios, nei perkamosios pinigų galios [20].

BVP, nedarbo lygio, užimtumo lygio, infliacijos, darbo užmokesčio rodiklių pagalba vertinamas šalies išsivystymo lygis. BVP sukurto vidutiniškai vienam gyventojui, rodiklis dažnai naudojamas tarpvalstybiniais palyginimams, nes jis atitinka pasiektą ekonomikos išsivystymo lygį atskirose valstybėse. BVP lygis vienam gyventojui yra geresnis gyvenimo lygio rodiklis negu vidutinis darbo užmokestis, nes BVP rodiklio atveju apimama ne tik dirbančioji gyventojų dalis, bet ir išlaikytiniai.

1.3.2. Emigracijos neigiamos pasekmės šalies ekonominiams rodikliams

Emigracija, kaip visuomenės keičianti galinga jėga, yra vienas iš globalinių pokyčių rezultatų. Tiesioginį jos poveikį greitai pajunta ekonomika. Labai svarbu išskirti, kokį poveikį išsivysčiusioms šalims daro imigrantų srautai. Neigiamas migracijos poveikis ekonomikai pateikiamas 1.6 lentelėje. „Kilmės“ valstybe vadinama šalis, iš kurios išvyksta emigrantai, „tikslo“ šalis – į kurią atvyksta emigrantai.

Trumpalaikės emigracijos trūkumai

	Poveikis „kilmės“ valstybei	Poveikis „tikslų“ valstybei
TRŪKUMAI	Socialinio draudimo einamojo finansavimo sumažėjimas; Staigus kaštų kilimas sektoriuose, iš kurių nuteka reikalinga darbo jėga.	Išvežamos lėšos; Imigrantų vartojimas mažas, nes jie tikisi sukaupti lėšų ir grįžti į „kilmės“ valstybę.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [25] šaltiniu

Geresnė išeitis valstybiniu požiūriu – trumpalaikė emigracija. Gyventojų emigracija siejama su daugeliu neigiamų ekonominių pasekmių. Vis labiau senstant visuomenei išsivysčiusiose Vakarų Europos valstybėse ir trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos, su kuo susiduria pavyzdžiui ir JAV, jų vyriausybės atsigrežia į kvalifikuotą darbo jėgą besivystančiose valstybėse, kaip pavyzdžiui Baltijos šalyse, ir sukuria geresnes sąlygas šiai darbo jėgai privilioti. Tuo tarpu besivystančiose valstybėse, kurios negali konkuruoti darbo užmokesčiais su išsivysčiusiomis, ekspertai prognozuoja, jog per tam tikrą laiką dėl kvalifikuotos darbo jėgos sumažėjimo gali sulėtėti ūkio plėtra [13].

Todėl galima teigti, kad praeito amžiaus antroje pusėje Vakarų valstybėms tapus imigracijos centru, formavosi neigiamos emigracijos socialinės, ekonominės, kultūrinės, politinės ir kt. pasekmės valstybėse, netenkančiose gyventojų [1]. Gyventojų migracijos trūkumai gali sukelti ne tik trumpalaikes, bet ir ilgalaikes pasekmes (žr. 1.7 lent.).

Ilgalaikės emigracijos trūkumai

	Poveikis „kilmės“ valstybei	Poveikis „tikslų“ valstybei
TRŪKUMAI	Prarandamos lėšos, kurios buvo investuotos į žmogaus išsilavinimą; Prarandamas specialistas; Demografinės situacijos blogėjimas.	Asimiliaciniai iššūkiai ir su tuo susiję kaštai.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [25] šaltiniu

Prie neigiamų emigracijos pasekmių galima priskirti tai, jog prarandamos lėšos, investuotos į žmonių išsilavinimą, prarandami specialistai, vis didėja kvalifikuotos darbo jėgos poreikis, vyksta „protų nutekėjimas“, kuris negali būti patenkintas dėl tokių darbuotojų stokos [34]. Dėl emigracijos atsiranda kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo problema. Darbuotojų stygius, personalo paieškos ir kaita reikalauja iš įmonių papildomų sąnaudų, stabdo gamybą, ūkio ir ekonomikos plėtrą, o šiuos pokyčius skatinantys procesai nelėtėja. Todėl darbo jėgos trūkumas tampa didele našta šalies ekonomikai [26]. Darbuotojų praradimą įmonės siekia užpildyti naujais darbuotojais, tačiau bet kokia personalo kaita reikalauja papildomų sąnaudų ir pereinamuoju laikotarpiu rasti tinkamos

kvalifikacijos darbuotojus arba tą kvalifikaciją suteikti. Neretai įmonės pačios imasi mokyti naujus darbuotojus, taip prarasdamos daug laiko [9].

Vykstančią emigraciją dėl darbo, ypač nelegalaus, galima prilyginti vadinamajam „protų švaistymui“, nes migrantai dirba dažniausiai tik kvalifikacijos nereikalingus ir su jų specialybe nesusijusius darbus. Daugelis imigrantų gyvena prastomis gyvenimo sąlygomis, nes jų tikslas – svetimoje šalyje uždirbti kuo daugiau pinigų, kuo mažiau jų išleidžiant [1]. Ieškoti darbo, įskaitant nelegalų, užsienio valstybėse Baltijos šalių piliečius skatina nedarbo didėjimas šiose šalyse bei sugrįžusių migrantų sėkminga patirtis, taip pat gana teigiama ir tokį žingsnį pateisinanti viešoji nuomonė. Pavyzdžiui, Baltijos šalyse daugiau asmenų emigruoja nei imigruoja, ir migracijos saldo pastaraisiais metais yra neigiamas. Emigravę dirbti ar mokytis jauni žmonės dažnai taip ir nebegrįžta, o valstybė dėl šios priežasties netenka daug lėšų rengdama specialistus ir atiduodama juos turtingesnėms užsienio šalims [2].

Emigruojantys tam tikros kategorijos darbininkai sukelia skirtingas pasekmes makroekonomikai. V. Kvainauskaitė (2004) pateikia laisvo darbo jėgos judėjimo neigiamas pasekmes pagal išsivysčiusios darbo jėgos kategorijas (žr. 1.8 lent.)

1.8 lentelė

Laisvo darbuotojų judėjimo kaštai

Išvykstančios darbo jėgos kategorijos	Kaštai
Darbuotojas emigrantas be šeimos	Mažėja BVP, nes emigranto pajamos didina tos šalies BVP, kurioje jis dirba.
Darbuotojas emigrantas su šeima	Kad šeima galėtų įsikurti kitoje šalyje, perduodamas turtas, išvežamos santaupos; Mažėja namų ūkio išlaidos, o kartu ir šalies BVP.
Bedarbiai	-
Kvalifikuota darbo jėga	“Protų nutekėjimas”; Sumažėja taupymas dėl santaupų eksporto; Padidėja išlaidų, skirtų papildomos kvalifikacijos darbo jėgos subsidijavimui, poreikis; Neigiamas poveikis pažangai mokslui ir technologijai
Nekvalifikuota darbo jėga	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [4] šaltiniu

Kaip matyti iš 1.8 lentelės, kvalifikuotų darbininkų emigracija sukelia daugiau neigiamų padarinių. Asmeniui migruojant tiek su šeima, tiek be šeimos, šalis patiria nuostolių dėl mažėjančio BVP. “Protų nutekėjimo“ reiškinys yra užimtumo, emigracijos, ekonominės ir socialinės politikos objektas, kuriam didelį poveikį daro valstybės švietimo ir konkurencingumo politika, apimanti tokias sritis kaip šalies intelektualinio potencialo didinimas, tyrimai ir plėtra bei inovacijos į naujovių ir technologijų infrastruktūrą. „Protų nutekėjimas“ dar yra sąlygotas europeizacijos, globalizacijos ir transnacionalizmo reiškinys [28].

Problema apima daugelį šalies ūkio, mokslo ir mokslinių tyrimų bei eksperimentinės plėtros aspektų. Ji atsirado dėl palyginti žemo pragyvenimo lygio, mažai žinių reikalaujančių ekonomikos sektorių vyravimo šalies ūkio struktūroje, prasto bendradarbiavimo tarp valstybinių mokslo įstaigų ir privačių įmonių, netobulos mokslinių tyrimų bazės, nedidelių jaunų mokslininkų ir tyrėjų karjeros darbo ir mokslinių tyrimų sektoriuje galimybių, jų darbo užmokesčio bei mokslinių tyrimų finansavimo sistemų netobulumo ir pan. [12].

Trumpalaikėje perspektyvoje darbo jėgos emigracija turi daugiau neigiamų pasekmių. Asmeniui migruojant tiek su šeima, tiek be šeimos, šalis patiria nuostolių dėl mažėjančio BVP. Vis labiau senstant visuomenei išsivysčiusiose Vakarų Europos valstybėse ir trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos, su kuo susiduria JAV, jų vyriausybės atsigręžia į kvalifikuotą darbo jėgą besivystančiose valstybėse ir sukuria geresnes sąlygas šiai darbo jėgai privilioti. Tuo tarpu besivystančiose valstybėse, kurios negali konkuruoti darbo užmokesčiais su išsivysčiusiomis, ekspertai prognozuoja, jog per tam tikrą laiką dėl kvalifikuotos darbo jėgos sumažėjimo gali sulėtėti ūkio plėtra.

1.3.3. Emigracijos privalumai šalies ekonominiams rodikliams

Gyventojų emigracija gali sukelti ne tik neigiamų, bet ir teigiamų pasekmių šalies ekonomikai. Tad kyla klausimas, kuo emigracijos procesas gali būti naudingas šalims ekonominiu požiūriu. Trumpalaikės migracijos privalumai pateikiami 1.9 lentelėje.

1.9 lentelė

Trumpalaikės emigracijos privalumai

	Poveikis “kilmės” valstybei	Poveikis “tikslų” valstybei
PRIVALUMAI	<ul style="list-style-type: none"> • nedarbo lygio sumažėjimas; • emigrantų sugrįžimas su nauja patirtimi. 	<ul style="list-style-type: none"> • sukuriama BVP; • mokami mokesčiai; • užpildomos darbo vietos, kurios vietinių gyventojų tarpe nepageidaujamos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [25] šaltiniu

Viena iš didžiausių teigiamą poveikį turinčių emigracijos pasekmių yra žymus nedarbo šalyje sumažėjimas. Mažėjant bedarbių skaičiui, mažėja ir socialinės paramos poreikis [6]. Įvairiais skirtingų autorių socialiniais – psichologiniais tyrimais įrodyta, jog tarp nedarbo ir nusikalstamumo yra tiesioginė koreliacija. Esant mažam nedarbo lygiui, tame pačiame regione paprastai sumažėja ir nusikalstamumo dydis. Todėl emigracija, nors ir netiesiogiai, stabdo nusikalstamumą [39].

Darbuotojų emigracija ir darbo jėgos pasiūlos mažėjimas sudaro sąlygas žymiai kilti atskirų sektorių darbuotojų atlyginimams, tai kartu paspartina ir vidutinio darbo užmokesčio kilimą. Atlyginimų kilimas sietinas ir su darbo jėgos trūkumu, ir su emigracijos prevencija – darbdaviai aktyviai siekia užkirsti kelią emigracijai ir yra skatinami darbuotojams pasiūlyti konkurencingus atlyginimus [31]. Ilgalaikės emigracijos privalumai pateikiami 1.10 lentelėje.

1.10 lentelė

Ilgalaikės emigracijos privalumai

	Poveikis “kilmės” valstybei	Poveikis “tikslų” valstybei
PRIVALUMAI	Emigrantų sugrįžimas su nauja patirtimi	Imigrantai linkę investuoti į savo gebėjimus ir prisitaikymą prie naujų sąlygų; BVP didinimas, mokami mokesčiai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [25] šaltiniu

Didžioji dalis reemigravusių gyventojų užsienyje uždirbtus pinigus investuoja į vartojimo išlaidas ir nekilnojamąjį turtą toje šalyje, į kurią grįžta. Taip didėja žemės ir nekilnojamo turto paklausa. Padidėjus reemigrantų vartojimo išlaidoms, didėja valstybės mokestinės įplaukos, surenkamos iš netiesioginių mokesčių. Kita reemigravusių gyventojų dalis savo pajamas investuoja į naujo verslo kūrimą, kurio procese pasinaudojama įgytomis žiniomis ir patirtimi. To pasekoje, atsiranda naujos konkurencingos verslo šakos, kuriose diegiamos modernios naujovės, kuriamos naujos darbo vietos. Taip prisidedama prie šalies užimtumo didinimo [11].

Reemigracinės nuostatos atspindi polinkį grįžti, tačiau ketinimai grįžti yra sąlyginiai; jie veikiami daugelio veiksnių, tarp kurių stipriausiai pasireiškia geresnių darbo ir profesinės realizacijos sąlygų lūkesčiai. Šių sąlygų gerinimas gali stipriai sumažinti traukos į užsienį efektą ir vienkryptį „protų“ judėjimą [9]. Dėl emigracijos proceso didėjantys atlyginimai teigiamai veikia darbuotojus, tačiau įmonėms šis augimas turi daugiau neigiamų pasekmių. Neigiama didėjančių atlyginimų pasekmė įmonėms yra ta, jog kyla darbo jėgos sąnaudos. Šias sąnaudas įmonė priversta kompensuoti iš kitų šaltinių: mažinti investicijas, peržiūrėti atlyginimų dydžius perskirstant atlyginimus potencialiems migrantams, kuriuos įmonė nori išlaikyti ir kt. [31].

V. Kvinauskaitė (2004) pateikia laisvo darbo jėgos judėjimo teigiamas pasekmes pagal išsivysčiusios darbo jėgos kategorijas (žr. 1.11 lent.).

Laisvo darbuotojų judėjimo nauda ir kaštai

Išvykstančios darbo jėgos kategorijos	Nauda
Darbuotojas emigrantas be šeimos	Didėja BVP, jei emigrantas pajamas išleidžia savo šalyje arba jas perveda namuose likusiai šeimai; Didėja namų ūkio išlaidos
Darbuotojas emigrantas su šeima	Mažėja socialinių išmokų poreikis
Bedarbiai	Mažėja nedarbas dėl vadinamojo nedarbo eksporto; Didėja BVP vienam gyventojui
Kvalifikuota darbo jėga	„Protų sugrįžimas“; Sugrįžta pajamos dėl reemigracijos ir ekonomikos augimo; Parsivežama naudingos patirties; Padidėja užsienio kapitalo investicijų į darbui imlias šakas
Nekvalifikuota darbo jėga	Nedarbo eksporto padidėjimas; Grįžtama, įgijus naujos darbo patirties

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [4] šaltiniu

Kaip matyti iš pateiktos 1.11 lentelės, didžiausia nauda patiriama, kai emigruoja bedarbiai ir nekvalifikuota darbo jėga. Pagrindinė šių darbininkų emigravimo nauda „nedarbo eksportas“. Valstybė patiria didesnę naudą, kai asmuo emigruoja be šeimos nei su šeima. „Protų nutekėjimas“ teikia valstybei naudos, nes įgyjamas išsilavinimas ir patirtis, kurią sunku ar net neįmanoma pasiekti Lietuvoje, išvykę asmenys įgyja žinių ir įgūdžių, kuriuos gali pritaikyti grįžę į Lietuvą, jie yra Lietuvos ambasadoriai užsienio valstybėse, sprendžia lietuvių tautos uždarmo problemą ir įtraukia lietuvių mokslininkus į pasaulinių problemų sprendimą [13].

Išanalizavus teigiamas ir neigiamas emigracijos proceso sukeltas pasekmes, tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kokiomis priemonėmis valstybė gali reguliuoti šį procesą. Sekančiame poskyryje apibendrinamos kovos su migracija galimybės, kurias išvelgia ir siūlo daugelis ekonomistų.

1.4. Gyventojų emigracijos pasaulio tendencijos

Lietuvių emigracija iš šalies - tik globalaus migracinio proceso menka detalė. Šiame judėjime Lietuva, kaip ir kitos sovietų okupuotos tautos, iki pat imperijos žlugimo nedalyvavo. Emigracija buvo stabdoma geležine uždanga. Tik nepriklausoma Lietuvos valstybė suteikė teisę savo piliečiams laisvai keliauti ne tik po savo šalį, bet ir po visą pasaulį, gyventi ir dirbti ten kur patinka [33].

Tarptautinė emigracija iš tiesų nėra naujiena nei Europos, nei Lietuvos istorijoje. XIX a. pabaiga gali būti charakterizuojama kaip pirmosios masinės emigracijos bangos pradžia iš Lietuvos, Lenkijos, Rusijos į vakarus, daugiausia JAV, beveik tuo pat metu sutampanti su šių procesų pradžia

ir kitose Rytų Europos šalyse. Antroji emigrantų banga į svečias šalis buvo nublokšta Antrojo pasaulinio karo baisumu. Tuo metu dauguma žmonių emigravo dėl politinių priežasčių. Tiek nacių vykdoma antisemitizmo, tiek sovietų – trėmimo politika privertė tada daugelį inteligentų ir kitų visuomenės veikėjų slėptis svetimose šalyse, ten kur galėjo jaustis saugesni. Žlugus komunizmui, milijonai žmonių išvyko gyventi į užsienį dėl politinių priežasčių: žydai – į Izraelį, etniniai vokiečiai – namo iš Sovietų Sąjungos, rusai – atgal į Rusiją. Kiti tapo karo pabėgėliais ar emigravo nelegaliai [59].

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą emigracijos potencialas tapo didelis, o ekonomikos būklė (ilgalaikis ir struktūrinis nedarbas, mažas darbo užmokestis ir kt.) sukėlė didžiulius emigracijos srautus. Panaikinus administracinius emigracijos iš Lietuvos ribojimus ir vis daugėjant šalių, atveriančių savo sienas, emigracija iš Lietuvos ėmė sparčiai didėti, tapo masinė [3]. A. Sakalas (2006) teigia, kad šiandieninę emigraciją iš Lietuvos vargu ar galima pavadinti masine, ypač dėl to, kad ji dažniausiai yra nelegali, ir dauguma gyventojų grįžta į Lietuvą. Be to, migrantų didelė dalis trumpalaikių dalykinių ir turistinių kelionių dalyviai [5].

Vieni imigrantus kviečia, kiti prisibijo, o kai kurios Centrinės Europos valstybės, ypač Lenkija, Lietuva ir Latvija, šalys gavusios galimybę gyventi, dirbti, studijuoti, keliauti kitoje šalyje, susirūpino, kad daugybė gyventojų, tarp jų geriausi darbuotojai, išvyksta iš tėvynės, ieškodami lengvesnio gyvenimo ir atlygio už darbą. Daugelis Ukrainos gyventojų taip pat mano, kad emigracija yra labai rimta jų šalies problema. Tačiau Lietuvoje emigracija netgi paskelbta nacionaline grėsme [33].

Neabejotina, kad Lietuvoje šiuo metu vyksta spartus protų nutekėjimas, turintis didžiulę neigiamą įtaką Lietuvos mokslo raidai bei bendrajai šalies pažangai. Iš Lietuvos kasmet išvažiuoja dešimtys ar net šimtai gambiausių mokslininkų, gydytojų, inžinierių, kitų aukštos kvalifikacijos specialistų. Iš talentingiausių studentų, kurių šimtai ar net tūkstančiai studijuoja užsienyje, į Lietuvą grįžta palyginti nedaug [60]. Prekyba žmonėmis, ypač moterimis, šiuo metu pasaulyje laikoma vienu pagrindiniu organizuoto nusikalstamo pasaulio pelno šaltiniu. Ekspertų vertinimu, Lietuvoje prekybos moterimis mastai yra didžiausi tarp Baltijos valstybių. Nors tikrasis dirbti išgabenamų moterų skaičius nežinomas (manoma, kad iš Baltijos šalių kasmet išvežama apie 2000-3000 moterų, apie pusę jų iš Lietuvos) [41].

Dabartinę emigracijos situaciją Lietuvoje ir kitose valstybėse lemia tiek šalyje vykstantys politiniai, socialiniai, ekonominiai procesai, tiek ir užsienio šalių veiksniai: darbo užmokesčio skirtumai ir balanso nebuvimas tarp struktūrinės juodadarbių rinkos paklausos ir pasiūlos. Dar

rengdamiesi narystei Europos Sąjungoje Lietuva įsipareigojo savo piliečiams garantuoti laisvą asmenų judėjimą į ES šalis.

1.5. Emigracijos politikos formavimosi prielaidos bei reglamentuojantys teisės aktai

Emigracijos politika – tai vyriausybės veiksmai, siekiant reguliuoti gyventojų emigraciją sukeliančias priežastis, emigracijos procesus ir jų pasekmes. Gyventojų migracijos požiūriu gali būti vykdoma skirtinga politika: emigraciją ribojanti, emigraciją skatinanti ir nesikišimo (kai vyriausybė nesikiša į emigracijos procesus ir leidžia jiems plėtotis natūralia eiga) [16].

Emigracijos politika susideda iš imigracinės ir emigracinės politikos. Dauguma migrantus priimančių šalių vadovaujasi principu, kad nesudaryti kliūčių įvažiavimui į šalį tokių kategorijų darbininkams, kurie jai yra reikalingi, ir riboti įvažiavimą tų, kurie šios šalies darbo rinkai yra nereikalingi. Pageidaujama imigrantų paklausa gerokai skiriasi tarp įvairių skirtingo ekonominio išsivystymo lygio šalių, esančių atskiruose kontinentuose bei jų regionuose.

Ekonominėje literatūroje yra išskiriamos trys imigracinės politikos kryptys [17]:

- Politika, paremta imigrantų buvimo šalyje laiko apribojimais, apie ką jie iš karto įspėjami.
- Politika, neribojanti imigrantų buvimo šalyje laiko ir leidžianti į ją atvykti jo šeimos nariams.
- Politika, leidžianti imigrantams įsikurti šalyje ir po tam tikro laiko jiems suteikti tos šalies pilietybę.

Vienos ar kitos krypties pasirinkimas priklauso nuo šalies ekonominės padėties, jos darbo rinkos tautinės sudėties, demografinės situacijos. Būtina paminėti, kad imigracinės politikos įgyvendinimas turi tam tikrus specifinius savo svertus, kuriais yra: kokybiniai reikalavimai atvykstantiems, amžiaus cenzas atvykstantiems, sveikatos būklės patikrinimas, politinio pobūdžio apribojimai, tiesioginis importuojamos darbo jėgos kvotavimas, darbo laiko šalyje apribojimai, profesijų draudimai atvira ar paslėpta forma, nacionaliniai – geografiniai prioritetai, sankcijų sistema [43].

Reikia pabrėžti, jog bendra visose emigrantus priimančiose šalyse yra tai, kad imigrantų padėtis priklauso nuo konjunktūros svyravimų darbo rinkoje, jų specialybių ir kvalifikacijos kilmės šalyje. Kalbant apie emigraciją, reikia pasakyti, kad dvejetainis jos poveikis ekonomikai ir demografijai daugiausiai yra jaučiamas tose šalyse, iš kurių išvyksta darbo jėga.

Yra išskiriamos tokios valstybių emigracinės politikos kryptys:

- Darbo migracijos skatinimas.
- Darbo migracijos ribojimas.

- Sąlygų reemigracijai kūrimas.
- Sąlygų grįžusiųjų adaptacijai sudarymas.

Kaip ir imigracijos, taip ir emigracijos politika turi atitinkamus savo svetus [44]:

1. *Griežti reikalavimai tarpininkų firmoms*, verbuojančioms darbininkus darbui užsienyje, kad jos migrantams suteiktų juridines ir finansines įdarbinimo garantijas, pasirūpintų jų darbo ir buities sąlygomis.
2. *Užsienio pasų išdavimo limitai, tiesioginis arba netiesioginis draudimas* išvykti tam tikrų kategorijų specialistams, emigracijos kvotų įvedimas, draudimas asmenims, įsigijusiems specialybes valstybinėse mokyklose, išvažiuoti iš šalies kol neišdirbs nustatyto laiko paskirties vietoje.
3. *Bankų ir valiutų politika*, skatinanti valiutų pervedimus iš užsienio: lengvatos valiutiniams indėliams, mokant didesnes palūkanas ir atleidžiant nuo mokesčių; lengvatiniai pašto tarifai valiutos pervedimams; vertybinių popierių pardavimas darbininkams – migrantams, juos neapmokestinant ir t. t.
4. *Muitų politika*, numatanti lengvatas grįžtantiems darbininkams – emigrantams. Bangladeše, pavyzdžiui, jiems leista į šalį įvežti 40 pavadinimų dirbinius lengvatiniais tarifais.
5. *Darbo vietų programų reemigrantams paruošimas*.
6. *Paskolų savam verslui pradėti suteikimas*.

Emigracijos procesą sudaro dvi pagrindinės kryptys: išorinė arba tarptautinė migracija, apimanti gyventojų persikėlimus į / iš užsienio valstybes ir vidinė migracija, apimanti gyventojų persikėlimus valstybės viduje.

Vidinės emigracijos tikslai:

- stabdyti labai intensyvią emigraciją iš kaimų į miestus;
- nukreipti emigracijos srautus nuo stambųjų miestų;
- užtikrinti vienodesnį įvairių teritorijų ekonominį – socialinį išsivystymą.

Išorinės (tarptautinės) emigracijos tikslai:

- išsaugoti ūkio vystymosi pusiausvyrą;
- užtikrinti socialinį saugumą;
- užtikrinti darbo rinkos subalansavimą;
- nepažeisti etnokultūrinių interesų.

Emigracijos politikos objektas – emigracijos procesus formuojančios sąlygos. Migracijos politikos principai atspindi konkrečios šalies išsivystymo lygį, socialinę, ekonominę, politinę situaciją, ideologiją bei kultūrą [16].

Tarptautinės migracijos politika skirstoma į tokius tipus:

- „atvirų durų“;
- iš dalies „atvirų durų“;
- „uždarų durų“;
- selektyvinę.

„Atvirų durų“ migracinė politika neribojama nei imigracija, nei emigracija. Praktikoje tokia politika nepasitaiko. Paprastai kiekviena valstybė turi savo interesus ir juos išreiškia. Iš dalies „atvirų durų“ – kai, pvz., neribojamas išvykimas, bet ribojamas atvykimas. „Uždarų durų“ – ribojama ar net draudžiama ir imigracija, ir emigracija. Tai dažniausiai autoritarinių, karinių režimų priemonės. Ryškiausi pavyzdžiai – buvusi SSRS, Albanija. Selektyvinė migracijos politika – taikomi apribojimai arba leidimai laisvai migruoti tik kai kurioms gyventojų grupėms. Ji artima daliai „atvirų durų“ politikai. Dažniausiai yra taikomos iš dalies „atvirų durų“ ir selektyvinės migracijos politikos. Išsivysčiusios Europos šalys šiuo metu dažniausiai taiko iš dalies „atvirų durų“ migracijos politiką. Jos beveik nereguliuoja išvykimų ir riboja atvykimus, be to, atvykimams reguliuoti taiko selektyvinę politiką, pripažindamos, kad ekonominiais sumetimais preferencija turi būti atiduota selektyvinei imigracijai [25].

Emigracijos politika ES erdvėje didesnę svarį įgijo tik po Amsterdamo sutarties pasirašymo 1997 m., kai buvo numatyta puoselėti ir plėtoti Sąjungą kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje laisvas asmenų judėjimas užtikrinamas kartu taikant atitinkamas išorės sienų kontrolės, prieglobsčio suteikimo, imigracijos ir nusikalstamumo prevencijos bei kovos su juo priemones.

Nuo 2004 m. Lietuvos migracijos politika, kaip ir bendra socialinė politika, tapo integralia ES bendros politikos dalimi. Nors euroinstitucijų vaidmuo formuojant ir įgyvendinant socialinę politiką ES bendrojoje rinkoje ir nėra labai didelis, vis dėlto derintis prie bendrų politikos gairių turi visos 27 Sąjungos narės. Todėl ekonominės emigracijos problemos visose 27 šalyse turi būti sprendžiamos bendromis pastangomis [41].

Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys emigracijos procesų valdymą [33]:

1. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (galioja nuo 2004 m. balandžio 30 d.).
2. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ įgyvendinimo įstatymas (galioja nuo 2004 m. balandžio 30 d.).
3. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.).

4. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo įgyvendinimo įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.).

5. Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymas (galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.).

6. Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymo įgyvendinimo įstatymas (galioja nuo 2001 m. lapkričio 21 d.).

7. Lietuvos Respublikos paso įstatymas (galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.).

8. Lietuvos Respublikos paso įstatymo įgyvendinimo įstatymas (galioja nuo 2001 m. lapkričio 28 d.).

9. Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2003 m. sausio 1 d.).

10. Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas (su vėliausiais pakeitimais, galioja nuo 2000 m. kovo 31 d.).

11. Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys dėl vizų režimo panaikinimo (sutartys galioja su 38 valstybėmis: Airija, Argentina, Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Čile, Danija, Estija, Graikija, Honkongu, Islandija, Ispanija, Italija, Izraeliu, Japonija, Kipru, Korėjos Respublika, Kroatija, Latvija, Lenkija, Liuksemburgu, Makao, Malta, Nyderlandais, Norvegija, Panama, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Urugvajumi, Vengrija, Vokietija).

12. Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys dėl abiejų valstybių piliečių kelionių (sutartys galioja su 3 valstybėmis: Baltarusija, Rusija, Ukraina).

Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys dėl asmenų gražinimo (readmisijos) (sutartys galioja su 24 valstybėmis: Armėnija, Austrija, Belgija, Estija, Graikija, Islandija, Ispanija, Italija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Liuksemburgu, Moldova, Nyderlandais, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Rusija, Slovėnija, Suomija, Šveicarija, Švedija, Ukraina, Vokietija).

Atlikus literatūros šaltinių analizę, galima daryti išvadą, kad su emigracijos procesu susiduria daugelis valstybių. Asmenų apsisprendimą migruoti lemia noras pagerinti savo gyvenimo sąlygas. Emigraciją įtakoja psichologiniai, socialiniai, demografiniai, kultūriniai, ekonominiai, politiniai, geografiniai bei kiti veiksniai. Kiekvienam emigrantui šios priežastys dažniausiai yra individualios. Emigracijos potencialas atsiranda tuomet, jei vienoje šalyje yra „stūmimo“, o kitoje – „traukos“ veiksniai. Šiame procese tiesiogiai dalyvauja trys pusės: migruojantysis, oficialioji valdžia, darbdavys, kurie migracijos procese atlieka skirtingą vaidmenį ir patiria skirtingas šio proceso pasekmes. Reikėtų pažymėti, kad migracijos procesas turi neigiamų ir teigiamų pasekmių tiek gyventojus atiduodančioms, tiek priimančioms valstybėms. Kiekviena valstybė, besirūpinanti

savo ekonomika ir stengdamasi reglamentuoti gyventojų emigraciją, pasirenka tam tikrą migracijos politiką.

1.6. Gyventojų emigracijos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimo metodologija

Gyventojų emigracijos priežasčių ir ekonominių pasekmių analizės tyrimo būdai – tai būdai analizės antriniamis šaltiniais apdoroti, susisteminti ir apibendrinti. Apdoroti statistiniai duomenys bus išdėstyti statistinėse lentelėse ir pavaizduoti grafiškai. Baigiamajame darbe lyginant, analizuojant reiškinį pasikeitimą laiko atžvilgiu bus naudojamos stulpelinės ir linijinės diagramos. Darbe bus nustatomi analizuojamų reiškinų tarpusavio ryšiai, kitimo tendencijos.

Baigiamajame darbe bus naudojamos dinamikos eilutės, kurias galima vadinti statistinių dydžių seka, rodančią, kaip laikui bėgant, kinta ekonominis rodiklis. Naudojantis dinaminėmis eilutėmis, galima apskaičiuoti dinamikos eilučių analitinius ir apibendrintus (vidutinius) rodiklius. Skaičiuojant rodiklius, tas lygis, su kuriuo lyginama vadinamas baziniu, o kuris lyginamas su baziniu – lyginamuoju. Galima skaičiuoti rodiklius ir kai lyginimo bazė keičiasi, kai kiekvienos eilutės lygis lyginamas su prieš jį einančiu lygiu – tai grandininiai dinamikos rodikliai.

Magistro baigiamajame darbe bus skaičiuojami šie analitiniai rodikliai:

Paprastasis aritmetinis vidurkis:

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n} \quad (1)$$

čia: \bar{x} - paprastasis aritmetinis vidurkis; $\sum x$ – individualios požymio reikšmės (variantai); n – vienetų skaičius.

Absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas):

$$\Delta y = y_n - y_{n-1} \quad - \quad \text{grandininis} \quad (2)$$

$$\Delta y = y_n - y_1 \quad - \quad \text{bazinis} \quad (3)$$

čia: y_n – paskutinio rodiklio reikšmė; y_1 – pirmoji rodiklio reikšmė; y_{n-1} – prieš tai buvusi reikšmė.

Absoliutiniu padidėjimu (sumažėjimu) vadinamas dinamikos eilutės dviejų lygių skirtumas. Jis rodo, keliais vienetais pasikeičia reiškinio lygis per tam tikrą laikotarpį ir gali turėti teigiamą arba neigiamą ženklą. Apskaičiuojamas grandininis ir bazinis būdu.

Didėjimo, mažėjimo tempas:

$$T_d = \frac{y_n}{y_{n-1}} \times 100\% \quad - \quad \text{grandininis} \quad (4)$$

$$T_d = \frac{y_n}{y_i} \times 100\% \quad - \quad \text{bazinis} \quad (5)$$

Šis rodiklis parodo pokytį procentine arba koeficientine išraiška, kai atskaitos pradžia prilyginama 100 proc. arba 1. Didėjimo (mažėjimo) tempas rodo, kiek kartų padidėjo ar sumažėjo lygis šio laikotarpio praėjusio laikotarpio atžvilgiu arba kiek procentų siekia esamo laikotarpio reiškinio lygis, lyginant su praėjusiu. Tai dviejų dinamikos eilučių santykis, skaičiuojamas grandininio bei baziniu būdu.

Regresinė analizė, kuri parodo ryšį tarp faktorinio požymio ir rezultatinio požymio grupinių vidutinių reikšmių naudojant regresijos lygtį. Šiame tyrime naudojama tiesinės regresijos lygtis, kurios pavidalas yra toks:

$$y_x = a_0 + a_1 \times x$$

Šios lygties parametrai apskaičiuojami pasinaudojant šiomis formulėmis:

$$a_0 = \frac{n \sum y \sum (x^2) - \sum xy \sum x}{n \sum (x^2) - (\sum x)^2} \quad (6)$$

$$a_1 = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{n \sum (x^2) - (\sum x)^2} \quad (7)$$

čia: a_1 dar vadinamas regresijos koeficientu ir parodo, kiek padidės rezultatinis kintamasis, faktoriniam kintamajam padidėjus vienu vienetu.

Po to atliekama emigracijos pasekmių ir emigracijos mastų koreliacinių ryšių analizė. Koreliacija – tai būdas, kuriuo reiškiamas rodiklių tarpusavio priklausymo pobūdis ir matuojamas jų sąryšis. Kiek įvairūs veiksniai priklauso vienas nuo kito, rodo koreliacijos koeficientas, kurio kitimo ribos yra nuo 0 iki 1. Kuo šis koeficientas artimesnis 1, tuo glaudesnis nagrinėjamų veiksnių ryšys. Koreliacijos koeficiento (R) išraiška:

$$R_x = \sqrt{1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2}} \quad (8)$$

Determinacijos koeficientas parodo kiek procentų emigracijos pasekmių kitimą įtakoja emigracijos mastų kaita. Jis apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$$R_x^2 = 1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2} \quad (9)$$

čia: \hat{y} - aplyginta reikšmė.

Ryšų glaudumą taip pat parodo tiesinės koreliacijos koeficientas. Šis koeficientas apskaičiuojamas pagal tokią formulę:

$$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \times \bar{y}}{\sigma_x \times \sigma_y} = \frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 \sum (y - \bar{y})^2}} \quad (10)$$

čia: \bar{x} - faktoriaus požymio reikšmių vidurkis; \bar{y} - rezultatinio požymio reikšmių vidurkis; σ_x - vidutinis kvadratinis nuokrypis pagal x reikšmes; σ_y - vidutinis kvadratinis nuokrypis pagal y reikšmes; \overline{xy} - faktoriaus ir rezultatinio sandaugų vidurkis.

Tiesinės koreliacijos koeficiento kitimo ribos yra nuo -1 iki 1. Jei apskaičiuotas koreliacijos koeficientas r mažesnis už nulį – nustatytas ryšys yra atvirkštinis – didėjant vienam kintamajam, kitas mažėja. Kai r didesnis už nulį, nustatytas ryšys yra tiesioginis – didėjant vienam kintamajam, kitas kintamasis taip pat didėja.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui patikrinti naudojamas Stjudento kriterijus. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi pirmiausia apskaičiuojama t kriterijaus reikšmė naudojantis tokia formule:

$$t_x = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \quad (11)$$

Gyventojų emigracijos mastų prognozavimui bus apskaičiuotos trys statistinės prognozės: dinaminės eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą bei vidutinį didėjimo tempą; eksponentinį ir Trendo funkcijos.

Atliekant dinaminės eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą bei vidutinį didėjimo tempą prognozę, naudota šios formulės:

$$\hat{y} = a_1 + (t-1)\Delta \bar{y}; \rightarrow \Delta \bar{y} = \frac{y_n - y_1}{n-1}; \quad (12)$$

čia: \hat{y} – aplygintos teorinės reikšmės; a_1 – pirmoji analizuojamo rodiklio reikšmė (dinaminės eilutės); t - metai; $\Delta \bar{y}$ – vidutinis didėjimo tempas.

$$\bar{y} = a_1 (\bar{T}_d)^{t-1}; \rightarrow \bar{T}_d = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}; \quad (13)$$

čia: a_1 - pirmoji analizuojamo rodiklio reikšmė (dinaminės eilutės); y – vidutinė dydžio reikšmė; \bar{T}_d – vidutinis absoliutinis padidėjimas.

Pagal eksponentinį metodą:

$$e_i = W * Y_i + (1 - W) * e_{i-1}, \quad (14)$$

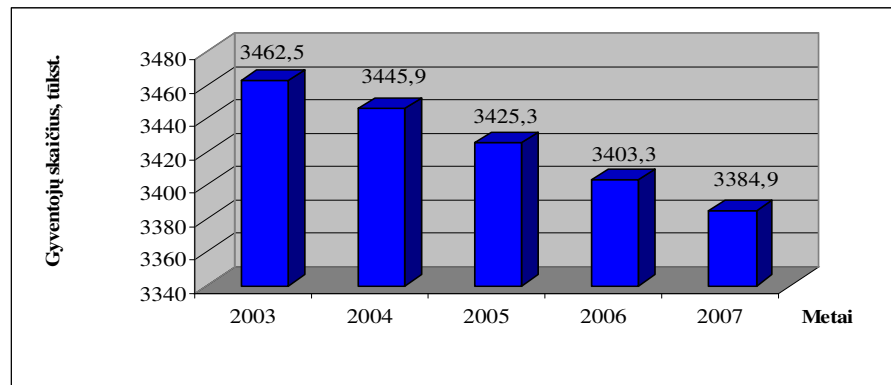
čia: e_i – i-ųjų metų eksponentiškai išlygintas dydis; W – subjektyviai pasirenkamas išlyginamasis koeficientas, kurio reikšmė gali kisti intervale nuo [0 iki 1]. Kai norima prognozuoti, būtina pasirinkti reikšmę didesnę už 0,5. Savo skaičiavimuose naudosime reikšmę 0,6. Y_i – i-ųjų metų faktinė reikšmė; e_{i-1} – prieš tai išlygintas eksponentinis dydis.

Visi aukščiau aprašytieji rodikliai tiriamajame darbe apskaičiuoti naudojantis „Microsoft Office 2000“ Excel programa.

II. LIETUVOS GYVENTOJŲ EMIGRACIJOS PROCESO ĮTAKOS ANALIZĖ 2003 – 2007 M.

2.1. Lietuvos gyventojų skaičiaus dinamika 2003 – 2007 m.

Gyventojų migracija neatsiejama istorijos dalis. Lietuvos valstybingumo ir šalies teritorijoje gyvenančių ar gyvenusių tautų istorija iš dalies yra emigracijos istorija – persikėlimo, įsitvirtinimo, vienu ar kitu imigrantų valdymo istorija. Lietuvoje, kaip ir kitose Europos šalyse, gyvena daugelio tautybių žmonės. Jų skaičius gana nevienodas, tačiau tiek praeityje, tiek ir dabar Lietuvoje absoliučią gyventojų daugumą sudaro lietuviai. Tautinės mažumos yra svarbi visuomenės dalis: savo savita kultūra, papročiais, gyvenimo būdu jos svariai praturtina bet kurios šalies kultūrą. Lietuvoje, 1999 m. pradžios duomenimis, gyveno 3 milijonai 674,8 tūkstančio gyventojų (žr. 1 priedą). Pagal tautybę gyventojų sudėtis tuo laikotarpiu buvo tokia: lietuviai - 3 milijonai 26,8 tūkstančio (81,8 %), rusai - 300,7 tūkstančio (8,1 %), lenkai - 255,3 tūkstančio (6,9 %), baltarusiai - 52,8 tūkstančio (1,4 %), ukrainiečiai - 36,5 tūkstančio (1,0 %), žydai - 4,9 tūkstančio (0,1 %), kitos tautybės - 23,9 tūkstančio (0,7 %). 1999 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 674,2 tūkst. nelietuvių tautybės gyventojų (18,2 proc.) [55].

2.1 pav. Gyventojų skaičiaus dinamika Lietuvoje 2003 – 2007 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [48, 50] šaltiniais

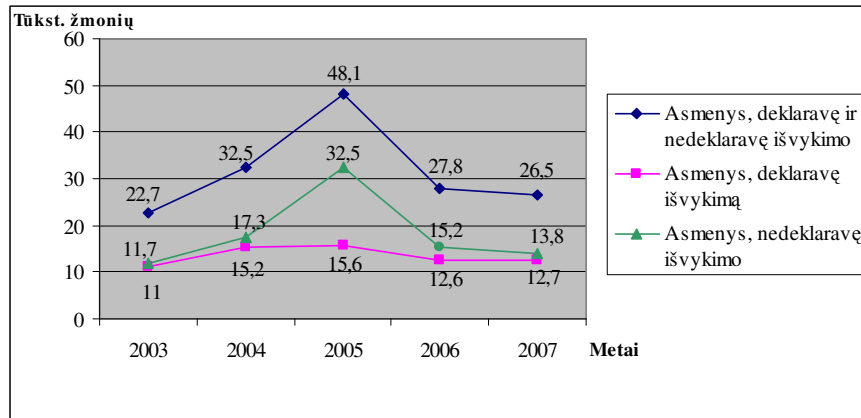
Lietuvos tautinė sudėtis yra gana vienalytė. 2007 m. lietuviai sudarė 83,45 proc., lenkai – 6,74 proc., rusai – 6,31 proc., baltarusiai – 1,23 proc., ukrainiečiai – 0,65 proc., žydai – 0,12 proc., vokiečiai ir totoriai - po 0,09 proc., latviai – 0,08 proc., čigonai (romai) – 0,07 proc., armėnai – 0,04 proc., kitų tautybių – 0,18 proc. (žr. 1 priedą). Analizuojant tautinį vienalytiškumą visos valstybės mastu, pažymėtinos septynios apskritys. Margiausia tautinė Vilniaus miesto gyventojų sudėtis: lietuviai čia sudaro 57,8 proc., lenkai – 18,7 proc., rusai – 14 proc. Antrasis daugiatautis miestas –

Klaipėda, kuriame lietuviai sudaro 71,3 proc., rusai – 21,3 proc., ukrainiečiai ir baltarusiai - apytikriai po 2 proc. Daugiausia nelietuvių tautybės asmenų gyvena Visagino mieste (85 proc. visų Visagino miesto gyventojų; iš jų 52,4 proc. rusų). Lietuviškiausias – Panevėžio miestas, kuriame 95,7 proc. yra lietuviai. Kaune ir Šiauliuose lietuvių lyginamoji dalis beveik vienoda – atitinkamai 92,9 ir 92,8 procento [36].

Apskaičiavus gyventojų skaičius Lietuvoje absoliučius pokyčius galima daryti išvadą, kad 2003 – 2007 m. Lietuvoje gyventojų skaičius kiekvienais metais tendencingai mažėjo. Atlikti skaičiavimai parodė, kad vidutiniškai kiekvienais metais Lietuvoje gyveno 3424,38 tūkst. gyventojų. Didžiausias gyventojų skaičius šalyje sumažėjimas užfiksuotas 2006 m., kai Lietuvoje gyveno 3403,3 tūkst. žmonių. 2007 m. palyginus su 2003 m. gyventojų skaičius šalyje sumažėjo 2,24 proc. arba 77,6 tūkst. gyventojų. Nuo 2004 m. gyventojų skaičius priaugis lyginant su praėjusiais metais sumažėjo 16,6 tūkst. gyventojų arba 0,48 proc. 2005 m. palyginus su 2004 m. galima teigti, kad Lietuvoje gyveno 20,6 tūkst. arba 0,59 proc. mažiau žmonių. 2006 m. palyginus su 2005 m. pastebėta, kad šalyje gyventojų skaičius sumažėjo 22 tūkst. gyventojų arba 0,64 proc. (žr. 2 priedą).

Nuo 2005 m. iki 2007 m. Lietuvos gyventojų ir kitos tautybės gyventojų skaičius šalyje kito negausiai. Lietuvos piliečių, palyginus 2007 m. su 2005 m. išaugo 2 proc., o kitos tautybės žmonių skaičius 2 proc. sumažėjo. 2007 m. Lietuvos piliečių buvo 42,6 proc. daugiau nei kitos tautybės gyventojų. 2007 m. palyginus su 2003 m. galima daryti išvadą, kad lietuvių skaičius padidėjo 43,5 proc., o kitos tautybės gyventojų skaičius sumažėjo 43,5 proc. Lietuvos piliečių skaičiaus išaugimą galėjo lemti Lietuvos gyventojų gimstamumas (padidėjo nuo 2003 m. iki 2007 m. 5,7 proc.) (žr. 1 priedą), vis daugiau gyventojų sugrįžta iš užsienio šalių į tėvynę.

Panaikinus administracinius emigracijos iš Lietuvos ribojimus ir vis daugiau šalių atveriant sienas emigracija iš Lietuvos didėja. Kai kurių tyrimų duomenys ir ekspertų vertinimai leidžia teigti, kad realūs emigracijos mastai dar didesni. Emigracijos mastai daugiau atspindi statistines migracijos apskaitos problemas negu realius procesus – einamojoje statistikoje fiksuojama tik legalūs/deklaruojami išvykimo iš šalies atvejai. Šiuo metu egzistuojančios teisinės normos (pvz., privalomas gyvenamosios vietos deklaravimas) nors oficialiai ir įpareigoja, bet iš tikrųjų neskatina pranešti apie savo išvykimą iš Lietuvos bei buvimą užsienyje. Kai kurios kitos teisinės normos arba gaunamos pašalpos/lengvatos Lietuvoje netgi, atvirkščiai, skatina migracijos fakto slėpimą. Todėl nėra tikslios informacijos apie emigracijos mastą.

2.2 pav. Deklaruojama ir nedeklaruojama migracija iš Lietuvos (tūkst. žmonių) 2003 – 2007 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [49] šaltiniu

Nuo 2003 m. iki 2007 m. didžiąją dalį lietuvių emigracijos sudarė nedeklaruoti išvykimai, t.y. 2007 m. išvyko 13,8 tūkst. žmonių, arba 47,9 proc. visų emigrantų (žr. 2.2 pav.). Didžioji dalis nedeklaruotų išvykimų ateityje virsta nelegaliu buvimu ir nelegaliu darbu užsienyje (toks paprastai ir yra šios emigracijos atstovų tikrasis tikslas). Tokie emigrantai tampa socialiai labai pažeidžiami ir gali būti bet kada išsiųsti iš šalies, praradę ir savo uždarbį, ir galimybę ateityje vykti į tą šalį/šalis. Kaip rodo Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM duomenys, Lietuvos piliečių, deportuotų iš užsienio valstybių, skaičius nuolat auga. Nelegalūs migrantai užsienyje yra pažeidžiami ir dėl to, kad kaip nelegalūs darbuotojai dirba daugiau, o uždirba mažiau ir neturi jokių socialinių garantijų, medicininio draudimo nelaimės, ligos atveju; vengia kreiptis į vietines institucijas ar netgi privačias struktūras pagalbos, nes bijo būti išsiųsti atgal į Lietuvą. Be to, nemažą jų dalį dar reketuoja ar kitaip išnaudoja svetimoje šalyje gyvenantys lietuviai [46].

Ateityje situacija keisis, ir nedeklaruotų išvykimų turėtų mažėti. 2007 m. palyginus su 2005 m. asmenų, nedeklaravusių išvykimo skaičius yra sumažėjęs iki 13,8 tūkst. asmenų ir tai sudaro 57,5 proc. Tais pačiais metais asmenų, deklaravusių išvykimą skaičius sumažėjo 18,6 proc. (žr. 2.2 pav.). Tai būtų sietina su eurointegraciniais procesais ir laipsnišku perėjimu prie laisvo darbo jėgos judėjimo ES valstybių narių teritorijoje. Tačiau pats emigracijos mastas gali išaugti.

2005 m. asmenų deklaravusių ir nedeklaravusių išvykimo iš Lietuvos skaičius yra didžiausias, atitinkamai 15,6 tūkst. ir 32,5 tūkst. asmenų. 2007 m. emigravo 26,5 tūkst. Lietuvos gyventojų, iš jų daugiau kaip pusė, t.y. 13,8 tūkst., arba 52,1% visų išvykusiųjų, gyventojų deklaravo išvykimą iš šalies. 2007 m. emigravo 1,3 tūkst. arba 4,7 proc. gyventojų mažiau negu prieš metus.

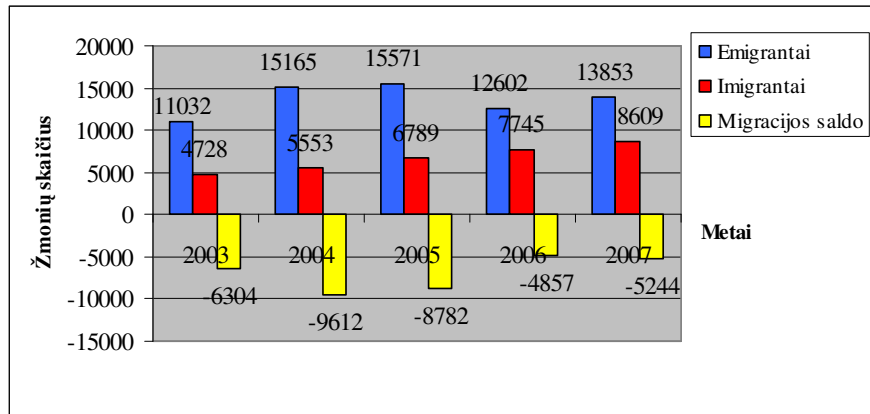
Vidutiniškai kasmet 18,1 tūkst. asmenų, išvykimo iš Lietuvos nedeklaruoja. Tai yra apie 57,5 proc. visų asmenų vidutiniškai deklaravusių ir nedeklaravusių išvykimo iš šalies. Didžiausias

asmenų, nedeklaravusių išvykimo iš Lietuvos skaičius užfiksuotas 2005 m. – 32,5 tūkst., t.y. lyginant su 2003 m. 20,8 tūkst. daugiau. 2006 m. ir 2007 m. yra užfiksuotas nedeklaravusių Lietuvos gyventojų išvykimo asmenų skaičiaus sumažėjimas, atitinkamai 17,3 tūkst. ir 1,4 tūkst. asmenų. 2007 m. palyginus su 2003 m. asmenų, kurie išvyko iš šalies nedeklaravę savo išvykimo, skaičius padidėjo 17,9 proc. 2006 m. palyginus su baziniais metais nedeklaravusių lietuvių skaičius sumažėjo 29,9 proc. arba 53,2 tūkst. asmenų.

Analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai kasmet deklaruojusių Lietuvos žmonių išvykimą iš šalies skaičius yra 13,42 tūkst. asmenų. Tai sudaro 42,6 proc. vidutiniškai deklaruojusių ir nedeklaravusių gyventojų išvykimo iš šalies asmenų skaičiaus. Galima pastebėti, kad 2005 m. Lietuvos gyventojų, kurie deklaravo išvykimą iš šalies skaičius yra didžiausias, t.y. 15,6 tūkst. kaip ir asmenų nedeklaravusių išvykimo tais pačiais metais. 2005 m. asmenų, kurie išvyko nepadeklaruoję išvykimo yra 16,9 tūkst. arba 52 proc. daugiau už padeklaruojusių išvykimą asmenų skaičių (žr. 3 priedą).

Pagal 2003 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymą, Lietuvos Respublikos piliečiai, išvykstantys iš Lietuvos Respublikos ilgesniam kaip šešių mėnesių laikotarpiui, per 7 darbo dienas iki išvykimo privalo deklaruoti savo išvykimą iš Lietuvos. Asmenys, kurie nėra deklaravę savo išvykimo iš Lietuvos, laikomi gyvenančiais Lietuvoje [35].

1990 m. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, emigraciniai srautai pradėjo sparčiai didėti. 2004 m. Lietuvai tapus ES valstybe nare ir įsigaliojus laisvam asmenų judėjimui, emigracija dar suintensyvėjo. Per pastaruosius septyniolika metų kasmet žymiai daugiau šalies gyventojų emigruodavo nei imigruodavo. Tai lėmė šalies gyventojų skaičiaus mažėjimą, gyventojų senėjimą, didėjantį lyties ir amžiaus disbalansą, darbo jėgos, ypač kvalifikuotos, trūkumą. Darbo jėgos trūkumas daro neigiamą įtaką šalies ekonominei plėtrai. Bet yra ir teigiamų šių procesų pasekmių: mažėja nedarbas, didėja gyventojų užimtumas, didėja darbo užmokestis, užsienyje gyvenantys emigrantai suteikia vis didesnę finansinę paramą savo šeimos nariams, likusiems Lietuvoje, intensyvėja kultūriniai mainai [14].

2.3 pav. Tarptautinė migracija Lietuvoje 2003 – 2007 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [48, 52] šaltiniais

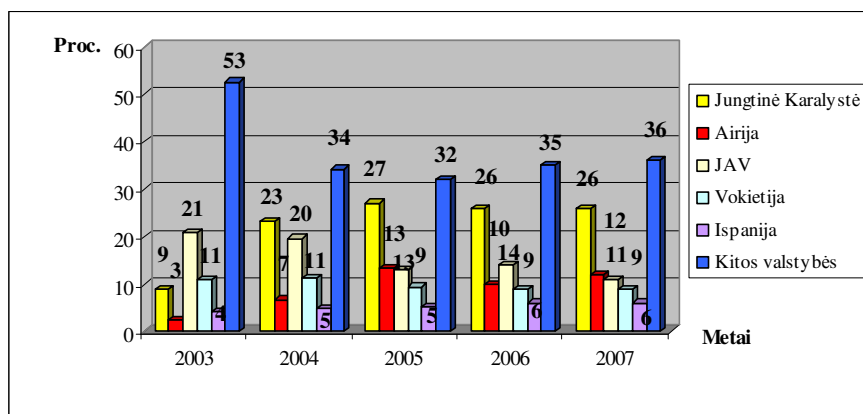
Iš 2.3 paveikslą pateiktų duomenų matyti, kad per nagrinėjamą laikotarpį 2003 - 2007 m. emigrantų skaičius Lietuvoje akivaizdžiai viršijo imigrantų skaičių. Siekiant nustatyti galutinę emigracijos rezultatą yra skaičiuojamas migracijos saldo. Rodiklis parodo skirtumą tarp atvykusiųjų ir išvykusiųjų skaičiaus per tam tikrą laikotarpį (dažniausiai per metus). Per 2003 – 2007 m. iš Lietuvos emigravo 68223 asmenys, imigravo 33424 asmenys. Emigravusių gyventojų iš šalies buvo 51 proc. arba 34799 žmonių daugiau nei imigravusių. Šis disbalansas lėmė neigiamą migracijos saldo 2003 – 2007 m. 2008 m. neigiamas migracijos saldo 1000 – iui gyventojų buvo tik keturiose ES valstybėse narėse: Lietuvoje (-2,3 proc.), Latvijoje (-1,1 proc.), Lenkijoje (-0,4 proc.) ir Bulgarijoje (-0,2 proc.). Lietuva pagal emigracijos mastą – pirmoji Europos Sąjungoje. Kasmet vidutiniškai emigruodavo 13644,6 žmonių, o imigruodavo vidutiniškai 6684,8 žmonės. Iš tokių skaičių galima teigti, kad Lietuvoje aktuali emigracijos problema [30].

Dar detaliau emigracijos dinamiką Lietuvoje padeda analizuoti apskaičiuoti įvairūs dinamikos eilučių rodikliai. Apskaičiavus absoliučius pokyčius galima teigti, kad emigrantų skaičius Lietuvoje nuolat didėjo, išskyrus 2006 m., kai emigrantų skaičius sumažėjo 2969 arba 19,1 proc. Didžiausias emigrantų skaičiaus padidėjimas užfiksuotas 2004 m., kai iš Lietuvos išvyko 4133 žmonės. Palyginus 2007 m. su 2003 m. galima teigti, kad emigrantų skaičius išaugo 25,6 proc., 2005 m. emigravo iš šalies 41,1 proc. daugiau žmonių nei 2004 m.

Apskaičiavus absoliučius pokyčius galima daryti išvadą, kad imigrantų skaičius kiekvienais metais 2003 -2007 m. tendencingai didėjo. Atlikti skaičiavimai parodė, kad vidutiniškai kiekvienais metais į Lietuvą atvykdavo 6684,8 užsieniečių. Didžiausias padidėjimas yra užfiksuotas 2005 m., kai imigrantų skaičius siekė 1236 asmenis. Palyginus 2007 m. su 2003 m. į šalį atvyko 82,08 proc. užsieniečių arba 3881 asmeniu daugiau. 2004 m. į Lietuvą atvyko 5553 imigrantai, o 2005 m. imigravusiųjų skaičius išaugo 1236 arba 22,26 proc. Nuo 2006 m. atvykusiųjų į Lietuvos Respubliką

prieaugis lyginant su praėjusiais metais išaugo 956 imigrantais arba 14,08 proc. Lyginant 2007 m. su 2006 m. į Lietuvą atvyko 11,12 proc. imigrantų daugiau.

Imigrantų skaičius didėja dėl grįžtančių Lietuvos Respublikos piliečių, kurie 2004 – 2007 m. sudarė didžiąją imigrantų dalį. 2007 m. 6,1 tūkst., arba 71,3 proc., imigrantų buvo Lietuvos Respublikos piliečiai. 2007 m. daugiausia į Lietuvą imigravo asmenys iš Jungtinės Karalystės (1,8 tūkst.), Baltarusijos (1,0 tūkst.), Airijos ir Rusijos Federacijos (po 0,9 tūkst.), JAV (0,7 tūkst.) ir Vokietijos (0,6 tūkst.) (žr. 4 priedą).

2.4 pav. Lietuvos emigrantai pagal būsimą gyvenamąją vietą (valstybę) 2003 – 2007 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

Kaip matyti iš 2.4 paveikslo daugiausia Lietuvos šalies gyventojų išvyksta į ES valstybes nares. 2007 m. apie du trečdalius emigrantų iš Lietuvos išvyko į Jungtinę Karalystę (26 proc. išvykusiųjų, palyginti su bendru emigrantų skaičiumi), Airiją (12 proc.), Vokietiją (9 proc.), Ispaniją (6 proc.). Į JAV išvyksta 11 proc. visų Lietuvos emigrantų.

Akivaizdžiai matyti, kad analizuojamu laikotarpiu pirma prioritetine emigrantų tikslo šalimi yra Jungtinė Karalystė. 2007 m. palyginus su 2003 m. šalies gyventojų, pasirinkusių emigruoti į Jungtinę Karalystę skaičius išaugo 3,7 karto arba 273,4 proc. 2007 m. į šią šalį išvyko 26 proc. visų emigravusiųjų Lietuvos piliečių.

Antra pagal populiarumą užsienio šalis yra JAV. 2003 m. į šią šalį išvykdavo Lietuvos gyventojų daugiau nei į Jungtinę Karalystę. Tačiau iš 2.4 paveikslo matyti, kad kiekvienais metais emigrantų, išvykusių į JAV skaičius mažėja. Nuo 2003 m. iki 2007 m. Lietuvos piliečių, pasirinkusių emigruoti į Jungtines Amerikos Valstijas skaičius svyruoja tarp 11 – 21 proc. visų emigrantų. 2007 m. palyginus su 2003 m. emigrantų, pasirinkusių tikslo šalimi JAV sumažėjo 48,3 proc. arba 1440 emigrantais. 2007 m. palyginus su 2006 m. galima daryti išvadą, kad Lietuvos gyventojų, išvykusių į JAV skaičius sumažėjo 13 proc. Norintis gyventi ir dirbti JAV asmuo turi

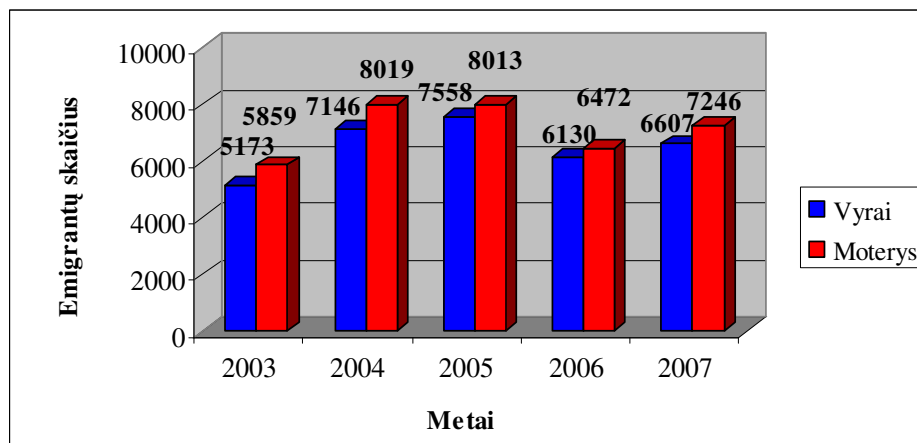
laimėti „žalią kortelę“, sukurti šeimą su JAV piliečiais, atvykti mokymosi tikslais, gauti pakvietimą dirbti.

Nuo 2008 m. lapkričio mėn. į JAV vykstantiems Lietuvos piliečiams yra taikomas bevizis režimas. Be vizų į JAV galės vykti turizmo, verslo ar kitais asmeniniais tikslais vykstantys ir biometrinius pasus (išduotus po 2006 metų rugpjūčio 28 dienos) turintys Lietuvos piliečiai. Jie galės būti JAV ne ilgiau kaip 90 dienų [15].

Ispanija, tai šalis, į kurią mažiausiai emigravo lietuvių, išskyrus 2003 m. 2007 m. emigrantų, pasirinkusių Ispaniją buvo 1,64 karto daugiau nei pasirinkusių Airijos šalį. 2003 – 2007 m. vidutiniškai į Ispaniją išvyko 719,2 asmenų iš Lietuvos. 2007 m. palyginus su baziniais metais pastebėta, kad žmonių pasirinkusių emigruoti į šią šalį skaičius išaugo 80,9 proc. arba 376 asmenimis.

Apskaičius padidėjimo (sumažėjimo) tempo koeficientą galima daryti išvadą, kad didžiausias padidėjimas užfiksuotas 2004 m., kuris siekė, lyginant su 2003 m., 56,98 proc. arba 265 asmenimis daugiau. 2006 m. palyginus su 2005 m. pastebimas Lietuvos gyventojų, pasirinkusių emigruoti į Ispaniją, skaičiaus sumažėjimas, kuris siekė 3,5 proc. (žr. 5 priedą).

Emigruoti gali tiek moterys, tiek vyrai. 2.5 paveiksle pateikiami duomenys apie emigrantus vyrus ir emigrantes moteris.

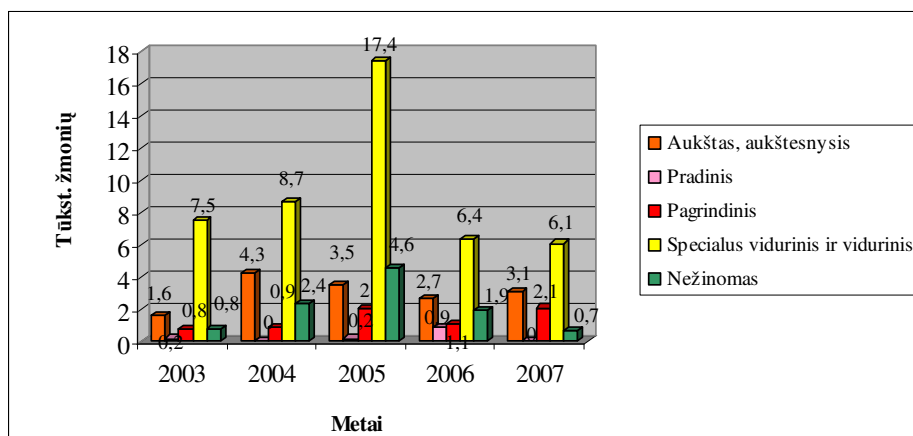
2.5 pav. Legaliai emigravę Lietuvos gyventojai pagal lytį 2003 – 2007 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

Iš pateikto 2.5 paveikslo akivaizdžiai matyti, kad analizuojamu laikotarpiu emigruoti iš Lietuvos daugiau linkusios moterys. Vidutiniškai kasmet Lietuvą paliko 7121,8 moterys arba 52,19 proc. visų emigrantų. 2003 – 2007 m. emigruodavo 9 proc. daugiau moterų nei vyrų. 2007 m.

emigravusios moterys sudarė 52 proc., vyrai - 48 proc. Palyginus kiekvienus metus galima teigti, kad nuo 2003 m. iki 2005 m. migruojančių iš Lietuvos moterų skaičius išaugo 36,76 proc. Nuo 2005 m. palikti šalį moterų skaičius pradėjo mažėti. 2005 m. palyginus su 2004 m. emigrančių skaičius sumažėjo 0,07 proc., o 2006 m. palyginus 2005 m. sumažėjo 19,23 proc. 2007 m. migruoti iš šalies pradėjo vėl daugiau moterų. 2007 m. palyginus su 2006 m. emigrančių moterų skaičius išaugo 11,96 proc.

Iš pateiktų duomenų matyti, kad emigrantų vyrų skaičius nestipriai atsiliko nuo moterų. Vidutiniškai kiekvienais metais dėl emigracijos Lietuvą palikdavo 6523 vyrai. Nuo 2003 m. iki 2006 m. vyrų, kurie nusprendė emigruoti iš Lietuvos, skaičius tendencingai didėjo. 2004 m. užfiksuotas didžiausias vyrų išvykstančių iš šalies padidėjimas, kai 2004 m. palyginus su 2003 m. emigrantų vyrų skaičius padidėjo 38,14 proc. arba 1973 vyrais. 2006 m. pastebimas vyrų emigrantų skaičiaus sumažėjimas, kuris siekė 18,89 proc. lyginant su praeitais metais. 2007 m. palyginus su 2003 m. iš Lietuvos emigravo 27,7 proc. daugiau vyrų (žr. 6 priedą).

Išsilavinimas yra viena svarbiausių migrantų charakteristikų. Iš esmės šalyje turėtų būti vertinamas kiekvienas joje gyvenantis pilietis. Tačiau paprastai aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą turintys gyventojai yra vertinami labiau iš jų emigravimas iš šalies yra skaudesnis. Todėl labai svarbu išsiaiškinti, kokio išsilavinimo žmonių daugiausiai neteko Lietuva per analizuojamą laikotarpį (žr. 2.6 pav.).

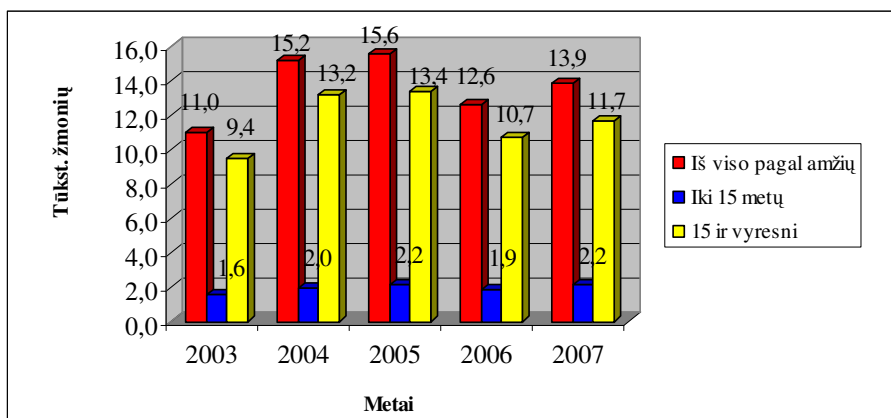
2.6 pav. Emigrantai pagal išsilavinimo lygį Lietuvoje 2003 – 2007 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [46, 52] šaltiniais

Kaip matyti iš pateikto 2.6 paveikslo didžiąją dalį emigruojančių iš Lietuvos turi įgiję specialų vidurinį ir vidurinį išsilavinimą. Vidutiniškai kasmet Lietuvą palieką turint šį išsilavinimo lygį apie 9,22 tūkst. piliečių arba 57,6 proc. visų vidutiniškai kasmet emigravusių piliečių. Apskaičiavus absoliučius pokyčius galima daryti išvada, kad nuo 2003 m. iki 2006 m. emigrantų, turinčių specialų vidurinį ir vidurinį išsilavinimą, skaičius didėjo. Didžiausias padidėjimas

užfiksuotas 2005 m., kai palyginus su praeitais metais skaičius išaugo 100 proc. 2006 m. ir 2007 m. pastebimas šį išsilavinimą turinčių Lietuvos emigrantų skaičiaus sumažėjimas. 2006 m. palyginus su 2005 m. pastebėta, kad šalies gyventojų, turinčių specialų vidurinį ir vidurinį išsilavinimą, skaičius sumažėjo 11 emigrantų arba 63,2 proc., o 2007 m. palyginus su 2006 m. sumažėjo 4,68 proc.

Vidutiniškai kasmet Lietuvą dėl emigracijos palikdavo 3,04 tūkst. gyventojų turintys aukštą ir aukštesnį išsilavinimą. 2004 m. palyginus su 2003 m. emigrantų, turinčių aukštą ir aukštesnį išsilavinimą mobilumas išaugo 2,7 karto arba 168,75 proc. Galbūt nuo 2004 m. spartesnę specialistų emigraciją iš Lietuvos paskatino šalies įstojimas į Europos Sąjungą ir siekiai parduoti savo sugebėjimus bei žinias aukštesne kaina. 2005 m. ir 2006 m. pastebimas emigrantų Lietuvoje skaičiaus, nedeklaravusių išvykimo, turinčių aukštą ir aukštesnį išsilavinimą, sumažėjimas. 2005 m. palyginus su praėjusiais metais šį išsilavinimą turinčių emigrantų skaičius sumažėjo 0,8 proc., o palyginus su 2006 m. - sumažėjo 0,8 proc. 2007 m. palyginus su 2003 m. nelegaliai emigravusių Lietuvos piliečių su aukštesniu ir aukštesniu išsilavinimu skaičius padidėjo 93,75 proc. ir 2007 m. sudarė 25,8 proc. visų emigravusiųjų skaičiaus.

Iš pateikto 2.6 paveikslo akivaizdžiai matyti, kad mažiausia dalis emigravusių iš Lietuvos išvyksta turėdami pradinį išsilavinimą. 2006 m. palyginus su 2005 m. galima daryti išvadą, kad emigrantų skaičius su pradiniu išsilavinimu padidėjo 0,7 tūkst. emigrantų (žr. 7 priedą).

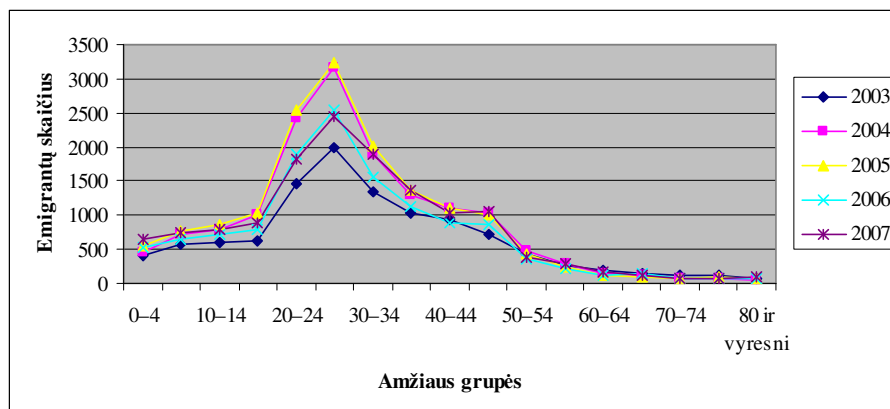
2.7 pav. Lietuvos emigrantai deklaravę išvykimą pagal amžiaus grupes 2003 – 2007 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [49] šaltiniu

Iš pateikto 2.7 paveikslo matyti, kad iš Lietuvos daugiausiai emigruoja 15 metų ir vyresnio amžiaus gyventojai. Atlikti skaičiavimai parodė, kad per penkis analizuojamus metus vidutiniškai iki 15 metų amžiaus asmenys sudarė 14,5 proc. visų emigravusiųjų iš šalies, o 15 metų ir vyresni asmenys – 85,5 proc.

Palyginus 2007 m. su 2003 m. galima teigti, kad 15 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų paliko Lietuvą 1 tūkst. arba 24,5 proc. daugiau. 2006 m. užfiksuotas 15 metų ir vyresnių žmonių išvykusių iš šalies skaičiaus sumažėjimas, kuris siekė 10,7 tūkst. arba 84,9 proc. visų emigravusių tais pačiais metais. 2004 m. palyginus su baziniais metais galima teigti, kad 15 metų ir vyresnio amžiaus žmonių, emigravusių iš Lietuvos padidėjo 3,8 tūkst. arba 40,4 proc. žmonių, 2005 m. – 4 tūkst. arba 42,6 proc., 2006 m. – 1,3 tūkst. arba 13,8 proc. žmonių.

Lietuvos gyventojų iki 15 metų, palikusių šalį dėl emigracijos skaičius, 2007 m. lyginant su 2003 m. išaugo 1,4 karto arba 37,5 proc., 2006 m. – 1,2 karto arba 18,75 proc. 2007 m. palyginus su 2006 m. galima daryti išvadą, kad emigrantų iki 15 metų išvykusių iš Lietuvos skaičius padidėjo 1,2 karto arba 15,8 proc. (žr. 8 priedą). Vaikų emigracijos dinamiką galima paaiškinti tik didėjančiu vyresnio amžiaus žmonių apsisprendimu juos pasiimti kartu. Auganti vaikų emigracija yra grėsmė Lietuvai, nes išvažiuojant jaunajai kartai iš šalies išskyla demografinės problemos: gyventojai senėja, prarandama potenciali darbo jėga ir mokesčių mokėtojai.

2.8 paveiksle detaliau pateikiamas asmenų emigruojančių iš Lietuvos amžius.

2.8 pav. Detalesnis emigrantų, deklaravusių išvykimą iš Lietuvos, pagal amžiaus grupes 2003 – 2007 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [48, 49] šaltiniais

Analizuojamu laikotarpiu išsiskiria savo gausa 25-29 metų amžiaus Lietuvos gyventojai, kurie emigravo iš Lietuvos ir sudarė apie 18 proc. visų emigrantų, 20-24 ir 30-34 metų amžiaus gyventojai – po 13 proc. (2006 m. atitinkamai 20 proc., 15 proc. ir 12 proc.). 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojai 2007 m. ir 2006 m. sudarė tik apie 4 proc. visų emigrantų. 2007 m. išvyko daugiausia vaikų, t.y. 7,4 tūkst.

Baigiant darbo poskyrį galima daryti išvadą, kad atliktas Lietuvos gyventojų emigracijos dinamikos tyrimas parodė, jog per analizuojamą 2003 – 2007 m. laikotarpį iš Lietuvos išvyko 51 proc. daugiau gyventojų, nei kad atvyko. Tai lėmė neigiamą migracijos saldo 2003 – 2007 m.

Lietuvoje. 2008 m. neigiamas migracijos saldo 1000 – iui gyventojų buvo tik keturiose ES valstybėse narėse: Lietuvoje (-2,3 proc.), Latvijoje (-1,1 proc.), Lenkijoje (-0,4 proc.) ir Bulgarijoje (-0,2 proc.). Lietuva pagal emigracijos mastą – pirmoji Europos Sąjungoje. Didžiąją dalį emigravusių iš Lietuvos sudarė asmenys, kurie nedeklaravo savo išvykimo iš šalies, t.y. 57,5 proc. visų emigrantų. Pagrindinės tikslo šalys, kurias pasirinko nusprendę palikti Lietuvą gyventojai yra Jungtinė Karalystė (26 proc. išvykusiųjų, palyginti su bendru emigrantų skaičiumi), Airija (12 proc.), Vokietija (9 proc.), Ispanija (6 proc.). Į JAV išvyksta 11 proc. visų emigrantų. Atlikti skaičiavimai parodė, kad didžiąją dalį emigravusių iš Lietuvos gyventojų sudaro moterys 52 proc. emigravusiųjų, o vyrai - 48 proc. Iš Lietuvos daugiausiai emigruoja 15 metų ir vyresnio amžiaus gyventojai.

Sekančiame darbo poskyryje bus analizuojama, kokie ekonominiai rodikliai skatina emigracijos procesą Lietuvoje.

2.2. Emigracijos procesą skatinančių ekonominių rodiklių analizė

Ekonominiu požiūriu emigracija yra atsakas į ekonomines galimybes gyventi geriau, kurios keičiasi priklausomai nuo darbo rinkos sąlygų (pvz., darbo užmokesčio skirtumų ir pan.).

Darbo jėgos emigraciją veikia daugybė įvairaus pobūdžio priežasčių (veiksnių). Jos gali būti grupuojamos, remiantis įvairiais kriterijais. Tačiau darbo jėgos emigracija visuomet daugiausia susijusi su ekonominiais motyvais. Jų reikšmė pabrėžiama daugybės įvairių autorių darbuose, tą patvirtina pasaulio patirtis. Nepaisant ekonominių emigracijos motyvų svarbos, sprendimą migruoti priima pats žmogus. Tai priklauso nuo jo demografinių ir kitų asmeninių savybių.

Teorinėje darbo dalyje jau išsiaiškinome, kad nemažiau nei ekonominiai motyvai emigraciją veikia demografiniai, socialiniai – kultūriniai, politiniai, psichologiniai veiksniai.

2.1 lentelė

Emigrantai, nedeklaravę išvykimo pagal išvykimo priežastį 2003 - 2007 m. palyginti su bendru emigrantų, nedeklaravusių išvykimo, skaičiumi, proc.

Priežastys	2003	2004	2005	2006	2007
Dirbti	82,1	79,8	81,8	63,2	69,3
Mokytis	4,3	4,1	4,3	6,6	12,6
Dėl šeimyninių aplinkybių	11,1	4,7	8,9	13,8	7,9
Kita	2,5	11,4	5	16,4	10,2

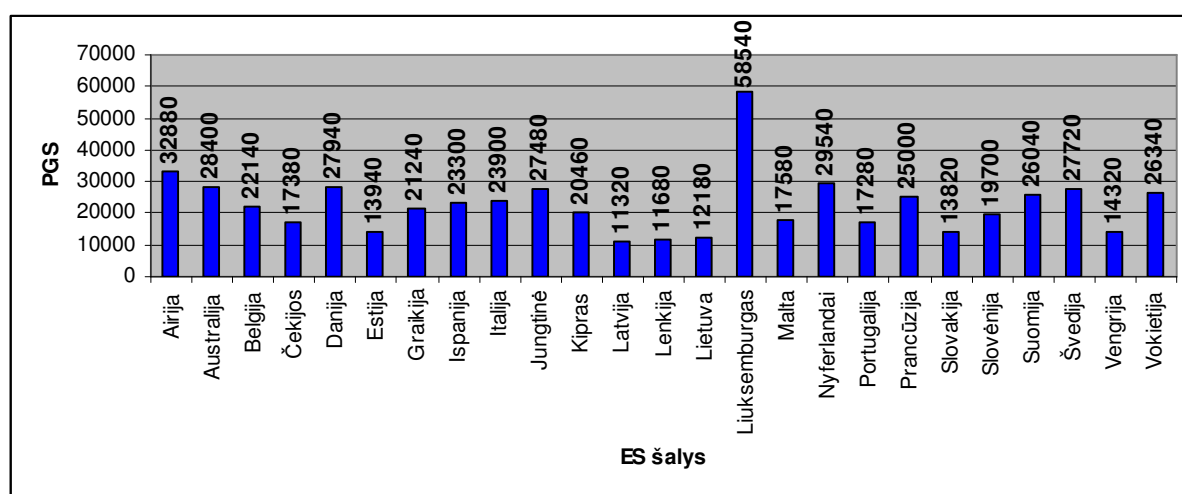
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

Kaip matyti iš pateiktos 2.1 lentelės duomenų, didžioji dalis emigrantų išvyksta iš Lietuvos dėl darbo. 2007 m. išvyko 69,3 proc. visų emigrantų į svetimą šalį ieškoti geriau apmokamo darbo. Vidutiniškai kasmet dėl darbo palieka Lietuvą 75,24 proc. visų emigrantų. Mokslai užsienyje – tai sekanti priežastis, dėl kurios išvyksta lietuviai. 2007 m. išvyko dėl šios priežasties daugiausiai

gyventojų, 12,6 proc. lyginant su bendru emigrantų, nedeklaravusių išvykimo iš šalies skaičiumi. Dėl šeimyninių aplinkybių, kai vienas sutuoktinis važiuoja pas kita ar kt. Lietuvos Respubliką paliko vidutiniškai per metus 9,28 proc. visų emigrantų. 2007 m. palyginus su 2006 m. dėl šeimyninių priežasčių emigrantų skaičius sumažėjo 5,9 proc., o tuos pačius metus palyginus su baziniais metais – sumažėjo 3,2 proc.

Situacija darbo rinkoje ir emigracijos procesai yra susiję. Viena iš pagrindinių priežasčių, skatinančių Lietuvos gyventojus emigruoti, yra dideli darbo užmokesčio skirtumai Lietuvoje ir kitose ES valstybėse narėse. Emigracija lemia užimtų gyventojų, jų užimtumo lygio didėjimą, darbo jėgos trūkumą, bedarbių ir nedarbo lygio mažėjimą ir dalinai darbo užmokesčio didėjimą. Atliekant emigracijos priežasčių analizę yra atsižvelgiama į ekonominius rodiklius, t.y. į bendrąjį vidaus produktą (toliau vadinama – BVP) vienam gyventojui, nedarbo lygį, užimtumo lygį, minimalų darbo užmokesčių Lietuvos emigracijos priežasčių tyrimas paremtas Lietuvos ir ES šalių minėtų ekonominių rodiklių palyginimu. Palyginimui buvo pasirinktos dvidešimt penkios ES šalys, t.y. Airija, Danija, Vokietija, Švedija, Italija, Ispanija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Latvija, Nyderlandai, Lenkija, Belgija, Portugalija, Čekija, Suomija, Estija, Graikija, Liuksemburgas, Malta, Vengrija, Slovakija, Slovėnija, Kipras, Australija ir Lietuva.

Vienas iš tiksliausių ekonominę gerovę, ekonominių dydžių atspindinčių rodiklių yra bendrasis vidinis (vidaus) produktas (BVP). BVP kitimas rodo šalies ekonominės padėties gerėjimą ar blogėjimą, taip pat ir šalies galimybes daugiau ar mažiau lėšų skirti vienai ar kitai sferai, pavyzdžiui, kultūrinei, socialinei sferai, taip pat švietimui, t.y. BVP rodo kiekvienos šalies potencialą, ekonomikos rezultata. Tiksliausia prasme, BVP - tai pajamos, gautos šalies viduje [42].

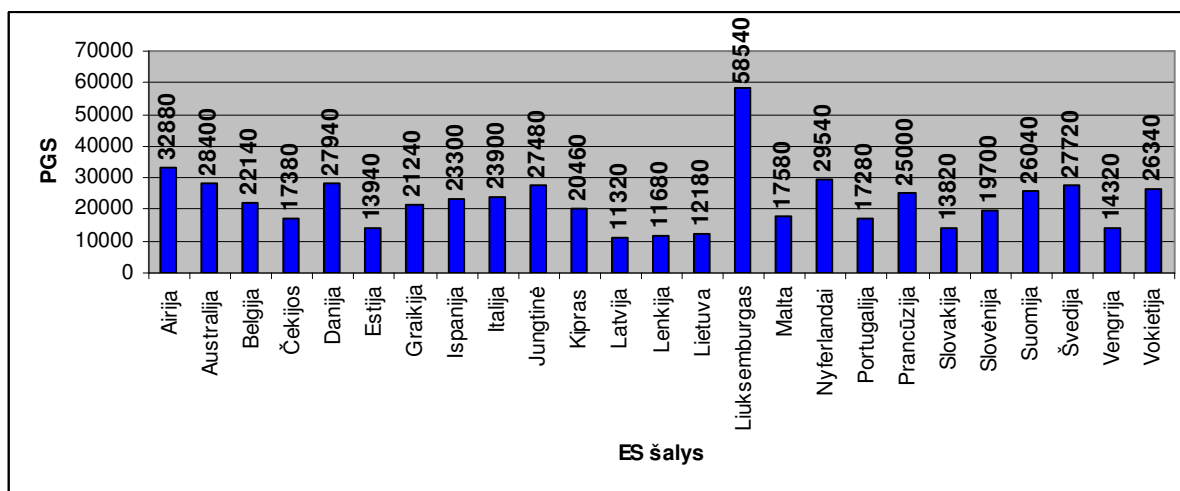

2.9 pav. ES šalių vidutinis BVP vienam gyventojui 2003 – 2007 m., (PGS)
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [21, 52] šaltiniais

2003 – 2007 m. laikotarpiu apskaičiuota, kad vidutinis Airijoje sukuriamas BVP vienam gyventojui perkamosios galios standartais (toliau vadinama – PGS) 2,6 karto viršija Lietuvoje sukuriamą BVP vienam gyventojui, Liuksemburgo – 4,8 karto, Švedijos – 2,3 karto. Pastebėta, kad į tas šalis, kuriose BVP vienam gyventojui yra mažesnis arba skiriasi labai nežymiai lyginant su Lietuva, emigracijos mastai nėra dideli. Pavyzdžiui, Estiją, kurioje sukuriamas BVP vienam gyventojui yra 1,1 karto didesnis nei Lietuvoje, Slovakiją – 1,1 karto didesnis, Vengriją – 1,2 karto didesnis. Latvijoje bei Lenkijoje BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei Lietuvos, atitinkamai 1,1 karto mažesnis, 1,04 karto. Lietuvos emigrantai į šias dvi šalis nėra linkę emigruoti (žr. 9 priedą).

Galima teigti, kad tarp įvairiose ES šalyse sukuriamo BVP vienam gyventojui ir Lietuvos gyventojų emigracijos yra tiesioginis ryšys. Lietuvos gyventojai emigruoja į labiau išsivysčiusias, aukšto pragyvenimo lygio šalis.

Aukštas nedarbo lygis šalyje neigiamai veikia valstybę. Bedarbystė lemia ne tik individo gyvenimo lygio smukimą, kai ekonomika nepajėgi panaudoti visos darbo jėgos, šalis netenka dalies nacionalinio produkto. Dažnai aukšto nedarbo lygio šalyse yra žemas socialinės gerovės lygis. Dažniausiai darbo netekę asmenys nusprendžia šią problemą išspręsti emigruodami iš šalies ir kitoje šalyse ją rasti. 2.10 paveiksle pateikti ES šalių vidutinis nedarbo lygis 2003 – 2007 m. laikotarpiu.

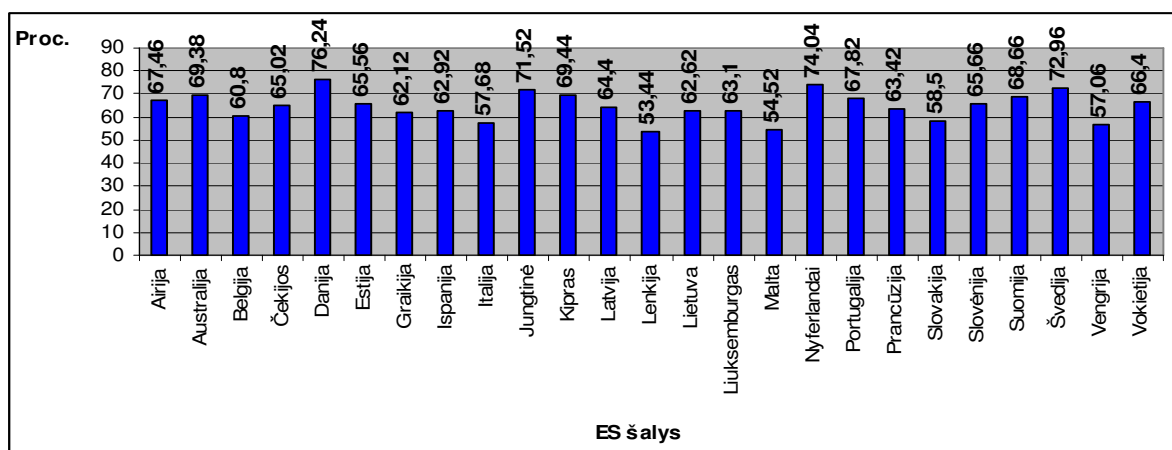

2.10 pav. ES šalių vidutinis nedarbo lygis 2003 – 2007 m., proc.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [23] šaltiniu

Iš 2.10 paveikslo matyti, kad Lietuvoje vidutinis nedarbo lygis buvo vienas iš didžiausių (8,42 proc.) tarp ES šalių. Didesnis nedarbo lygis buvo tik Graikijoje (9,46 proc.), Ispanijoje (9,54 proc.), Lenkijoje (16 proc.), Slovakijoje (15,32 proc.), Vokietijoje (9,6 proc.). Į šias ES šalis Lietuvos gyventojai nėra linkę emigruoti (žr. 10 priedą).

Lietuvos gyventojai, kurie nusprendė emigruoti iš šalies, dažniausiai vyksta į Airiją, Jungtinę Karalystę, Švediją. Šiose šalyse vidutinis nedarbo lygis buvo žemesnis nei Lietuvos, atitinkamai: 1,9 karto, 1,7; 1,3 karto. Tačiau yra tokių šalių, kuriose vidutinis nedarbo lygis yra kelis kartus mažesnis nei Lietuvoje, tačiau Lietuvos piliečiai mažai į jas emigruoja. Tokios šalys būtų Danija (mažesnis 1,8 karto), Nyderlandai (2,1 karto), Liuksemburgas (1,9 karto). Pasirinkimo priežastys galėtų būti siejamos su kitais emigraciją į šias šalis slopinančiais veiksniais (emigracijos politika, kultūriniai skirtumai, įsidarbinimo galimybės ir pan.).

Viena pagrindinių ekonominių ir socialinių problemų yra gyventojų užimtumo didinimas, naujų darbo vietų kūrimas ir nedarbo mažinimas. Šių klausimų sprendimas susijęs su šalies ekonomikos išsivystymo lygiu ir gamybos augimu. Teigiama, kad darbo jėgos išteklių šalyje senka ir toliau mažės dėl gyventojų emigracijos, o likę bedarbiai yra arba socialiai degradavę žmonės, arba neturi rinkoje paklausios specialybės [24].

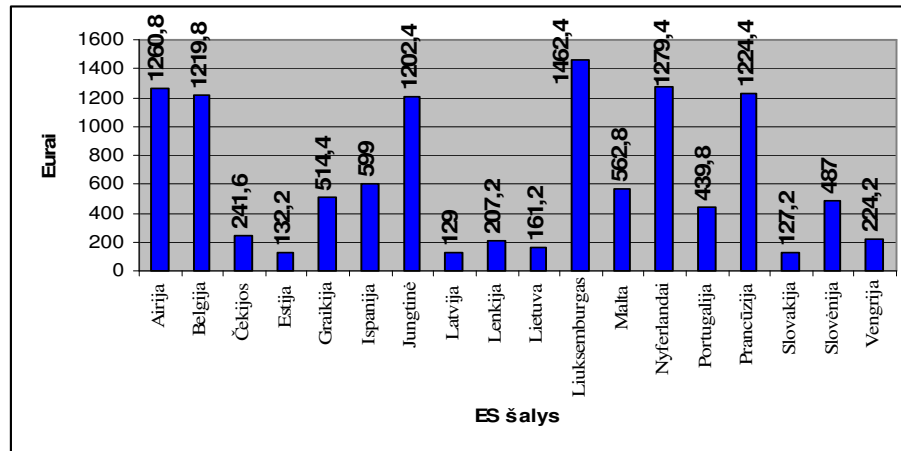

2.11 pav. ES šalių vidutinis užimtumo lygis 2003 – 2007 m., proc.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [47] šaltiniu

Kaip matyti iš pateikto 2.11 paveikslo, Lietuvoje pasiektas užimtumo lygis pralenkia tik Belgiją, kur užimtumo lygis 1,82 proc. mažesnis nei Lietuvos, Graikiją (0,5 proc. mažesnis), Italiją (4,94 proc. mažesnis), Lenkiją (9,18 proc. mažesnis), Maltą (8,1 proc. mažesnis), Slovakiją (4,12 proc. mažesnis) ir Vengriją (5,56 proc. mažesnis). Lietuvos gyventojų migracijos mastai į šias šalis nėra dideli (žr. 11 priedą).

Gyventojai emigruoja daugiau į tas šalis, kuriose užimtumo lygis yra kelis kartus didesnis nei Lietuvos. Tokios šalys yra: Jungtinė Karalystė (1,2 karto didesnis už Lietuvos), Švediją (1,16 karto didesnis), Daniją (1,22 karto didesnis).

Pagrindinės priežastys, verčiančios Lietuvos gyventojus emigruoti yra ekonominės: maži atlyginimai, noras susikurti materialinę gerovę. Apie 70 procentų žmonių išvyksta svetur dėl per mažai apmokamo darbo.

2.12 pav. ES šalių vidutinis minimalus darbo užmokestis 2003 – 2007 m., eurais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [22] šaltiniu

Kaip matyti iš pateikto 2.12 paveikslo Lietuvoje minimalaus darbo užmokesčio vidurkis 2003 – 2007 m. buvo vienas iš mažiausių visoje Europos Sąjungoje. Mažesnis minimalaus darbo užmokesčio vidurkis buvo Estijoje (mažesnis 29 eurais), Latvijoje (32,2 eurais), Slovakijoje (34 eurais). Įvertinus tai, kad šiose šalyse minimalaus darbo užmokesčio vidurkis yra mažesnis už Lietuvos, todėl Lietuvos gyventojų emigracijos mastai į Estiją, Latviją, Slovakiją yra nedideli. Lietuvos emigrantai retai pasirenka būsimą gyvenamąją vietą tose valstybėse, kuriose minimalaus darbo užmokesčio vidurkis yra nedidesnis už pačios Lietuvos. Tokios šalys yra: Čekijos Respublika (didesnis 80,4 eurais), Lenkija (46 eurais), Vengrija (63 eurais) (žr. 12 priedą).

Pastebėta, kad ES šalyse, į kurias daugiausiai emigruoja Lietuvos gyventojų, minimalaus darbo užmokesčio vidurkis yra kelis kartus didesnis už Lietuvos. Pvz., Airijoje minimalaus darbo užmokesčio vidurkis 7,8 kartus didesnis nei Lietuvoje, Belgijoje – 7,6, Jungtinėje Karalystėje – 7,4, Liuksemburge – 9, Nyderlanduose – 7,9, Prancūzijoje – 7,6 kartus. Tačiau, kad ir minimalaus darbo užmokesčio vidurkis didesnis Belgijoje, Liuksemburge, Prancūzijoje, bet į tas šalis emigracijos mastai iš Lietuvos nėra dideli. Tai gali lemti kiti neekonominiai veiksniai (šalių imigracinė politika, atstumai ar pan.).

Baigiant darbo poskyrį galima daryti išvadą, kad didžioji dalis emigrantų išvyksta iš Lietuvos dėl ekonominių priežasčių, dėl geriau apmokamo darbo. Vidutiniškai kasmet dėl šios priežasties Lietuvą palieka 75,24 proc. visų Lietuvos emigrantų. Šalies piliečiai, į tas šalis, kuriose BVP vienam gyventojui yra mažesnis arba skiriasi labai nežymiai lyginant su Lietuva, emigracijos mastai nėra dideli. Lietuvoje vidutinis nedarbo lygis buvo vienas iš didžiausių (8,42 proc.) tarp ES

šalių. Didesnis nedarbo lygis buvo Graikijoje (9,46 proc.), Ispanijoje (9,54 proc.), Lenkijoje (16 proc.), Slovakijoje (15,32 proc.), Vokietijoje (9,6 proc.). ES šalyse, į kurias daugiausiai emigruoja Lietuvos gyventojų, minimalaus darbo užmokesčio vidurkis yra kelis kartus didesnis už Lietuvos (Airijoje minimalaus darbo užmokesčio vidurkis 7,8 kartus didesnis nei Lietuvoje, Belgijoje – 7,6, Jungtinėje Karalystėje – 7,4, Liuksemburge – 9, Nyderlanduose – 7,9, Prancūzijoje – 7,6 kartus).

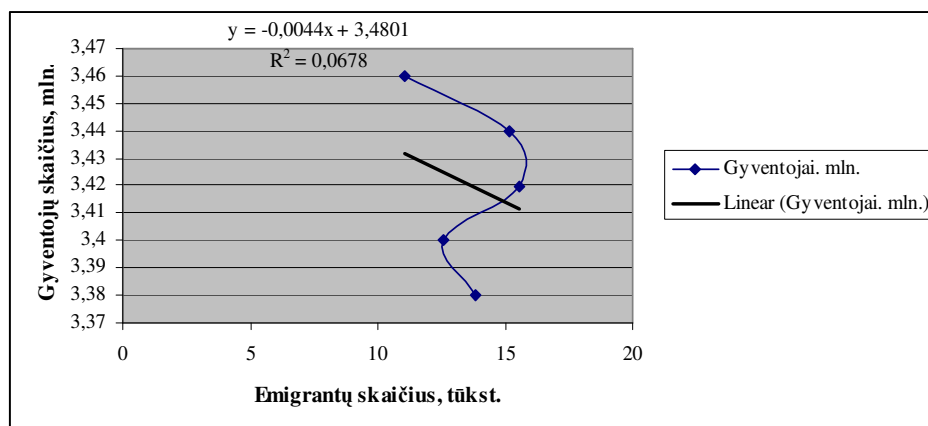
Sekančiame darbo poskyryje bus analizuojama, kokį poveikį migracijos mastai 2003 – 2007 m. turėjo šalies ekonominiams rodikliams: BVP, nedarbo lygiui, bedarbių skaičiui, infliacijai, užimtumo lygiui.

2.3. Lietuvos ekonominių rodiklių ir emigracijos mastų 2003 – 2007 m. tarpusavio priklausomybė

Atlikus literatūros šaltinių analizę, paaiškėjo, kad daugelis autorių išskiria emigracijos proceso sukeltas pasekmes tokias kaip: mažėjanti šalies nedarbo lygi, didėjanti užimtumo lygi, didėjanti vidutinį mėnesinį darbo užmokesčių, mažėjanti BVP bei didėjančią infliaciją. Todėl praktinėje darbo dalyje apskaičiuotos gyventojų emigracijos Lietuvoje pasekmių ir emigracijos mastų priklausomybės ir pavaizduotos grafiškai.

Prieš pradėdant analizę, svarbu išsiaiškinti, kaip emigruojantys gyventojai iš Lietuvos veikia bendrą šalies gyventojų skaičių. Apskaičiavus absoliučius pokyčius galima daryti išvadą, kad Lietuvoje vidutiniškai kasmet 2003 – 2007 m. gyveno 3,42 mln. gyventojų (žr. 1 priedą). 2007 m. palyginus su 2003 m. pastebėta, kad gyventojų Lietuvoje 2,3 proc. sumažėjo.

Remiantis 2.13 paveikslo duomenimis gauta regresijos lygtis $y = -0,0044x + 3,4801$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. gyventojų skaičiaus Lietuvoje ir emigrantų skaičiaus tarpusavio priklausomybę.

2.13 pav. Gyventojų skaičiaus priklausomybė nuo emigracijos mastų
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad Lietuvos gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, gyventojų skaičius šalyje sumažės 0,0044 mln. gyventojų. Kadangi a_1 yra neigiamas skaičius, tai ryšys tarp gyventojų emigracijos ir gyventojų skaičiaus yra atvirkštinis - didėjant emigrantų skaičiui, gyventojų skaičius šalyje mažėja.

Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

2.2 lentelė

Apskaičiuotos gyventojų skaičiaus priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,2604
Determinacijos koeficientas R^2	0,0678
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	-0,2604

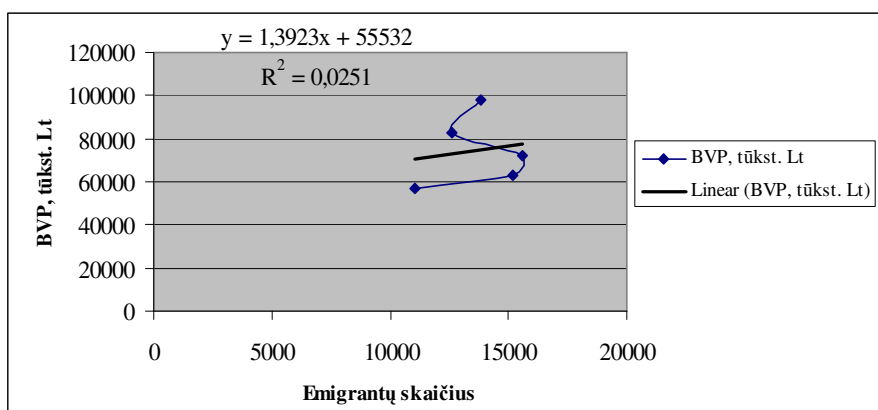
Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Apskaičiuotas determinacijos koeficientas parodo, kiek proc. gyventojų skaičiaus kitimo įtakoja emigracijos mastai Lietuvoje. Emigrantų skaičius šalyje įtakoja gyventojų skaičių 6,78 proc. Gyventojų skaičiaus kitimą įtakoja kitos priežastys, pvz., išaugęs mirusiųjų skaičius, gimstamumas, kuris nuo 2006 m. labai nedaug yra padidėjęs, nelegali migracija ir kt.

Apskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi -0,2604. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1. Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumą įvertinti ir patvirtinti padeda Stjudento kriterijus. Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuojama faktinė kriterijaus reikšmė t_r . Gauta $t_r = 0,467140$. Iš Stjudento T lentelės randamos kritinės t_k Stjudento kriterijaus reikšmės, kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$. Gauname, kad kritinės kriterijaus reikšmės, esant 0,1, 0,05 ir 0,01 tikimybėms, atitinkamai lygios 2,3534, 3,1825 ir 5,8409. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,467140 < 2,3534$; $0,467140 < 3,1825$ ir $0,467140 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Remiantis 2.14 paveikslo duomenimis gauta regresijos lygtis $y=1,3923x+55532$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. BVP ir emigrantų skaičiaus tarpusavio priklausomybę.

2.14 pav. Bendrojo vidaus produkto priklausomybė nuo emigracijos mastų
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [9] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad gyventojų emigracijai šalyje padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, BVP padidės 1,3923 tūkst. Lt. Kadangi a_1 yra teigiamas skaičius, tai ryšys tarp gyventojų emigracijos ir BVP šalyje yra tiesioginis - didėjant emigracijos lygiui, BVP šalyje didėja.

Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

2.3 lentelė

Apskaičiuotos bendrojo vidaus produkto priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,1584
Determinacijos koeficientas R^2	0,0251
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	0,1584

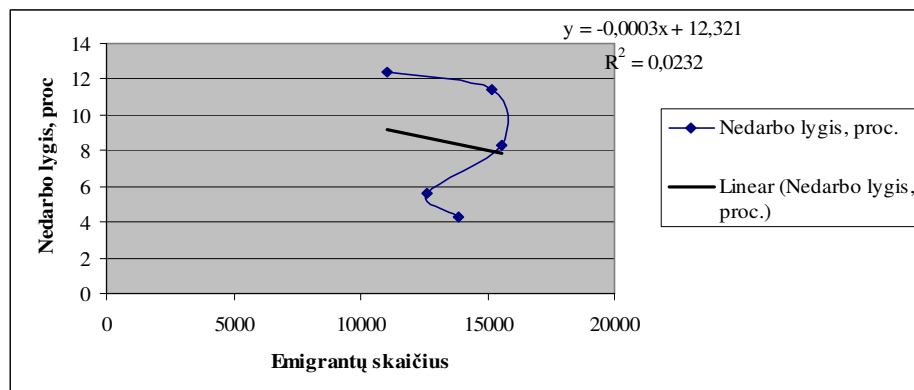
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Determinacijos koeficientas parodo, kiek proc. BVP kitimo įtakoja emigracijos mastai. Emigrantų skaičius įtakoja BVP dydį 2,51 proc. Didžiąją dalį BVP dydžio įtakoja kitos priežastys.

Apskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi 0,158. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1. Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė t_r , lygi 0,277866. Kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$ gauname, kad kritinės Stjudento kriterijaus reikšmės, esant 0,1, 0,05 ir 0,01 tikimybėms, atitinkamai lygios 2,3534, 3,1825 ir 5,8409. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,277866 < 2,3534$; $0,277866 < 3,1825$ ir $0,277866 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas Lietuvai.

Remiantis 2.15 paveikslo duomenimis gauta regresijos lygtis $y = -0,0003x + 12,321$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. nedarbo lygio ir emigrantų skaičiaus Lietuvoje tarpusavio priklausomybę.

2.15 pav. Nedarbo lygio priklausomybė nuo emigracijos mastų
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [47] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, nedarbo lygis šalyje sumažės 0,0003 proc. Kadangi a_1 yra neigiamas skaičius, tai ryšys tarp gyventojų emigracijos ir nedarbo lygio šalyje yra atvirkštinis - didėjant emigruojančių žmonių skaičiui, nedarbo lygis šalyje mažėja.

Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

2.4 lentelė

Apskaičiuotos nedarbo lygio priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,1523
Determinacijos koeficientas R^2	0,0232
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	-0,1523

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

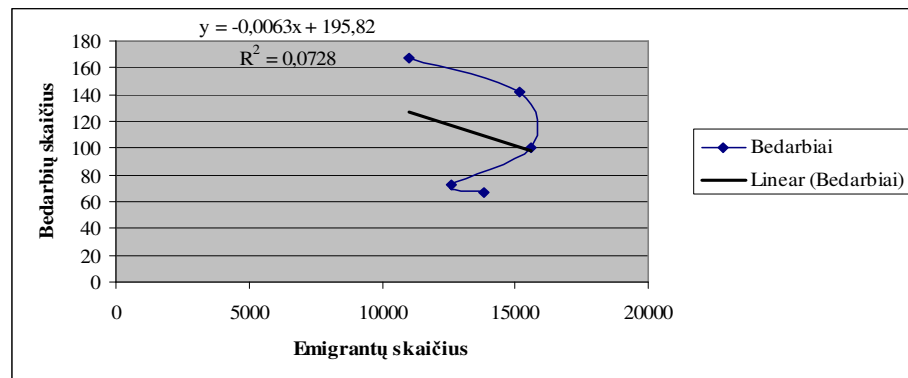
Determinacijos koeficientas parodo, kiek proc. nedarbo lygio kitimo įtakoja emigracijos mastai. Emigrantų skaičius įtakoja nedarbo lygį 2,32 proc. Didžiąją dalį nedarbo lygio dydį įtakoja kitos priežastys.

Apskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi -0,1523. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1. Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė t_r lygi 0,266906. Kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$ gauname, kad kritinės

kriterijaus reikšmės, esant 0,1, 0,05 ir 0,01 tikimybėms, atitinkamai lygios 2,3534, 3,1825 ir 5,8409. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,266906 < 2,3534$; $0,266906 < 3,1825$ ir $0,266906 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotomis lygties parametru reikšmėmis pasitikėti negalima. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

2.16 paveikslo duomenimis gauta regresijos lygtis $y = -0,0003x + 12,321$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. nedaro lygio ir emigrantų skaičiaus šalyje tarpusavio priklausomybę.

2.16 pav. Lietuvos bedarbių skaičiaus priklausomybė nuo emigracijos mastų
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [47] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, bedarbių skaičius Lietuvoje sumažės 0,0063 žmonių. Kadangi a_1 yra neigiamas skaičius, tai ryšys tarp gyventojų emigracijos ir bedarbių skaičiaus šalyje yra atvirkštinis - didėjant emigruojančių žmonių skaičiui, bedarbių šalyje mažėja..

Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

2.5 lentelė

Apskaičiuotos bedarbių skaičiaus priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,2698
Determinacijos koeficientas R^2	0,0728
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	-0,2698

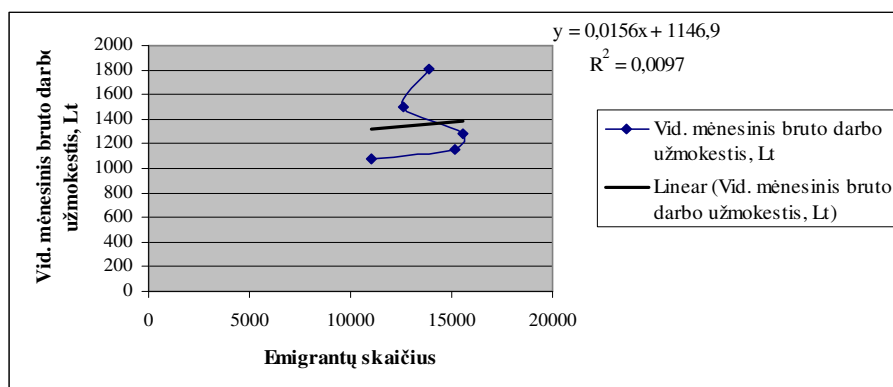
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Determinacijos koeficientas parodo, kiek proc. bedarbių skaičiaus kitimo įtakoja emigracijos mastai. Emigrantų skaičius įtakoja 7,28 proc. bedarbių skaičiaus. Didžiąją dalį bedarbių skaičiaus įtakoja kitos priežastys.

Apskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi $-0,2698$. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1 . Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1 , tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė t_r lygi $0,485306$. Kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$ gauname, kad kritinės kriterijaus reikšmės, esant $0,1$, $0,05$ ir $0,01$ tikimybėms, atitinkamai lygios $2,3534$, $3,1825$ ir $5,8409$. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,485306 < 2,3534$; $0,485306 < 3,1825$ ir $0,485306 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotomis lygties parametrų reikšmėmis pasitikėti negalima. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Remiantis 2.17 paveikslo duomenimis gauta regresijos lygtis $y=0,0156x+1146,9$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ir emigrantų skaičiaus šalyje tarpusavio priklausomybę.

2.17 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio priklausomybė nuo emigracijos mastų
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [9] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, darbo užmokestis šalyje padidės $0,0156$ tūkst. Lt. Kadangi a_1 yra teigiamas skaičius, tai ryšys tarp gyventojų emigracijos ir darbo užmokesčio šalyje yra tiesioginis - didėjant emigracijos apimtims, darbo užmokestis šalyje taip pat didėja.

Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

Apskaičiuotos vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,0985
Determinacijos koeficientas R ²	0,0097
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	0,0985

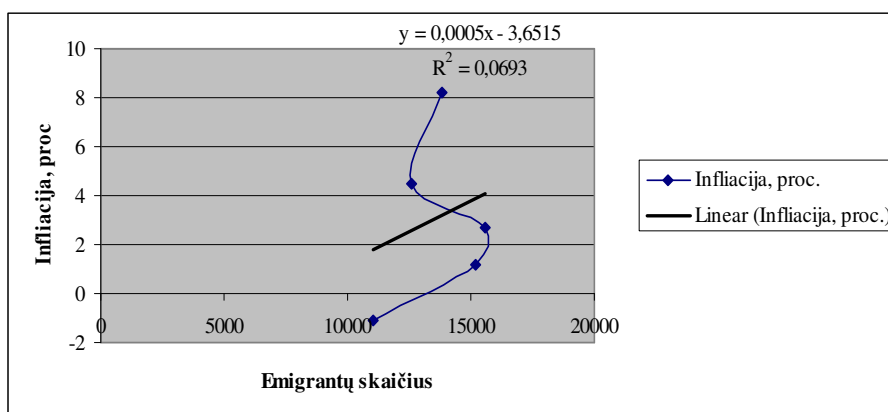
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Emigrantų skaičius įtakoja darbo užmokesčio šalyje dydį 0,97 proc. Didžiąją dalį darbo užmokesčio dydžio įtakoja kitos priežastys.

Apskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi 0,0985. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1. Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuojama faktinė kriterijaus reikšmė t_r lygi 0,171441. Kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$ gauname, kad kritinės kriterijaus reikšmės, esant 0,1, 0,05 ir 0,01 tikimybėms, atitinkamai lygios 2,3534, 3,1825 ir 5,8409. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,171441 < 2,3534$; $0,171441 < 3,1825$ ir $0,171441 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotomis lygties parametru reikšmėmis pasitikėti negalima. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Remiantis 2.18 pav. duomenimis gauta regresijos lygtis $y=0,0005x-3,6515$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. infliacijos ir emigrantų skaičiaus Lietuvoje tarpusavio priklausomybę.

2.18 pav. Infliacijos priklausomybė nuo emigracijos mastų

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [9] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, infliacija šalyje padidės 0,0005 proc. Kadangi a_1 yra teigiamas skaičius, tai

ryšys tarp gyventojų emigracijos ir infliacijos Lietuvoje yra tiesioginis - didėjant emigracijos lygiui, infliacija taip pat didėja.

Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

2.7 lentelė

Apskaičiuotos infliacijos priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,2632
Determinacijos koeficientas R ²	0,0693
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	0,2632

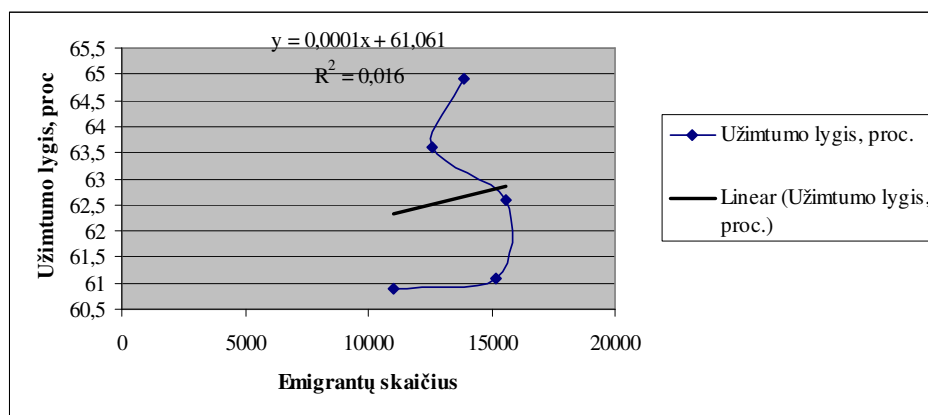
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Iš apskaičiuotų koeficientų galima daryti išvadą, kad emigrantų skaičius įtakoja infliacijos dydį 6,93 proc. Didžiąją dalį infliacijos dydžio įtakoja kitos priežastys.

Apskaičiuotą tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi 0,2632. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1. Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuojama faktinė kriterijaus reikšmė t_r lygi 0,472543. Kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$ gauname, kad kritinės kriterijaus reikšmės, esant 0,1, 0,05 ir 0,01 tikimybėms, atitinkamai lygios 2,3534, 3,1825 ir 5,8409. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,472543 < 2,3534$; $0,472543 < 3,1825$ ir $0,472543 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotomis lygties parametru reikšmėmis pasitikėti negalima. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Remiantis 2.19 paveikslo duomenimis gauta regresijos lygtis $y=0,0001x+61,061$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. užimtumo lygio ir emigrantų skaičiaus šalyje tarpusavio priklausomybę.

2.19 pav. Užimtumo lygio priklausomybė nuo emigracijos mastų

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [47] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, užimtumo lygis Lietuvoje padidės 0,0001 proc. Kadangi a_1 yra teigiamas skaičius, tai ryšys tarp gyventojų emigracijos ir užimtumo lygio šalyje yra tiesioginis - didėjant emigracijos lygiui, didėja ir užimtumo lygis.

Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

2.8 lentelė

Apskaičiuotos užimtumo lygio priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,1265
Determinacijos koeficientas R^2	0,016
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	0,1265

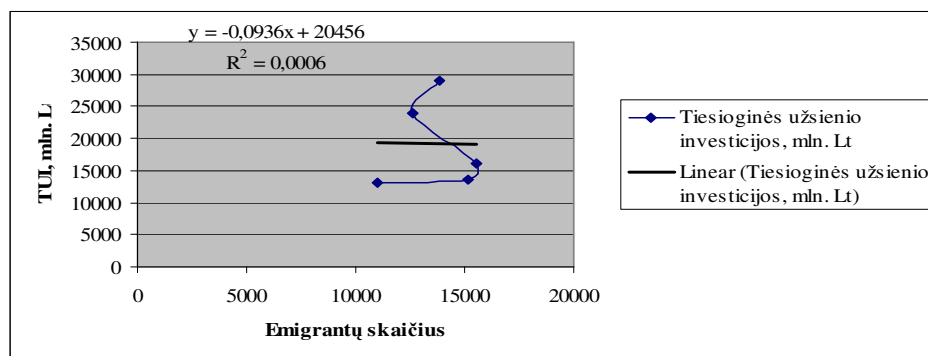
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Apskaičiavus determinacijos koeficientą galima teigti, kad emigrantų skaičius įtakoja užimtumo lygį 1,6 proc. Didžiąją dalį užimtumo lygio įtakoja kitos priežastys.

Apskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi 0,13. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1. Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė t_r lygi 0,220878. Kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$ gauname, kad kritinės kriterijaus reikšmės, esant 0,1, 0,05 ir 0,01 tikimybėms, atitinkamai lygios 2,3534, 3,1825 ir 5,8409. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,220878 < 2,3534$; $0,220878 < 3,1825$ ir $0,220878 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotomis lygties parametru reikšmėmis pasitikėti negalima. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Remiantis 2.20 paveikslo duomenimis gauta regresijos lygtis $y=0,0936x+20456$, kuri apibūdina dviejų kintamųjų, t.y. tiesioginių užsienio investicijų ir emigrantų skaičiaus Lietuvoje tarpusavio priklausomybę.

2.20 pav. Tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė nuo emigracijos mastų
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [9] šaltiniu

Regresijos lygties koeficientas a_1 parodo, kad gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje sumažės 0,0936 mln. Lt. Kadangi a_1 yra neigiamas, tai ryšys tarp gyventojų emigracijos ir tiesioginių užsienio investicijų šalyje yra atvirkštinis - didėjant emigruojančių žmonių skaičiui, tiesioginės užsienio investicijos šalyje mažėja. Apskaičiuojami koreliacijos, tiesinės koreliacijos ir determinacijos koeficientai.

2.9 lentelė

Apskaičiuotų tiesioginių užsienio investicijų priklausomybės nuo emigracijos mastų koeficientų reikšmės

Koreliacijos koeficientas R	0,0245
Determinacijos koeficientas R^2	0,0006
Tiesinės koreliacijos koeficientas r	-0,0245

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Determinacijos koeficientas parodo, kiek proc. tiesioginių užsienio investicijų kitimo įtakoja emigracijos mastai. Emigrantų skaičius įtakoja 0,06 proc. tiesioginių užsienio investicijų šalyje. Didžiąją dalį sumos įtakoja kitos priežastys.

Apskaičiavus tiesinės koreliacijos koeficientą gaunama reikšmė lygi -0,0245. Šis rodiklis gali kisti nuo -1 iki 1. Kuo apskaičiuota reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų yra glaudesnis.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumui įvertinti Stjudento kriterijumi, apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė t_r lygi 0,042447. Kai laisvės laipsnių skaičius $k=3$ gauname, kad kritinės kriterijaus reikšmės, esant 0,1, 0,05 ir 0,01 tikimybės, atitinkamai lygios 2,3534, 3,1825 ir 5,8409. Apskaičiuota faktinė kriterijaus reikšmė $0,042447 < 2,3534$; $0,042447 < 3,1825$ ir $0,042447 < 5,8409$, todėl galima daryti išvadą, kad apskaičiuotomis lygties parametru reikšmėmis pasitikėti negalima. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Baigiant darbo poskyrį galima daryti išvadą, kad Lietuvos gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, gyventojų skaičius šalyje sumažės 0,0044 mln. žmonių. Ryšys tarp gyventojų emigracijos mastų ir BVP šalyje yra tiesioginis - didėjant emigracijos lygiui, BVP šalyje didėja. Emigrantų skaičius įtakoja BVP dydį 2,51 proc. Atlikti skaičiavimai parodė, kad ryšys tarp gyventojų emigracijos ir nedarbo lygio šalyje yra atvirkštinis - didėjant emigruojančių žmonių skaičiui, nedarbo lygis šalyje mažėja. Emigrantų skaičius įtakoja nedarbo lygį 2,32 proc. Lietuvos

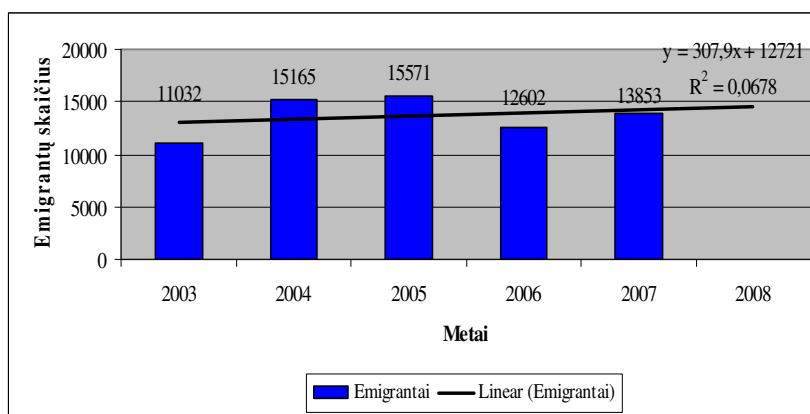
gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, darbo užmokestis šalyje padidės 0,0156 tūkst. Lt. Emigrantų skaičius įtakoja darbo užmokesčio šalyje 0,97 proc. Iš apskaičiuotų koeficientų galima daryti išvadą, kad emigrantų skaičius įtakoja 6,93 proc. infliacijos dydžio. Ryšys tarp gyventojų emigracijos ir užimtumo lygio šalyje yra tiesioginis - didėjant emigracijos lygiui, didėja ir užimtumo lygis. Emigrantų skaičius įtakoja užimtumo lygį 1,6 proc.

III. VALSTYBĖS PATIRIAMOS IŠLAIDOS DĖL GYVENTOJŲ EMIGRACIJOS

Emigracijos srautai iš Lietuvos į kitas šalis yra dideli ir intensyvūs. Lietuvos visuomenė susiduria su jai nauju dėl emigracijos procesų atsirandančiu šeimos tipu – transnacionaline šeima. Tai šeima, kurios nariai gyvena skirtingose nacionalinėse valstybėse, šios šeimos kasdienybė peržengia vienos nacionalinės valstybės ribas, o tokios šeimos gyvenimo sąlygos iš esmės transformuoja šeimą ir keičia jos funkcijas. Transnacionalinėje šeimoje, kurioje migruoja vienas ar keli šeimos nariai, kinta ekonominė, globos ir rūpybos, psichologinės paramos, prokreacinė, seksualinių ryšių ir kitos šeimai priskiriamos funkcijos. Dalis jų perduodama kitiems šeimos nariams, giminaičiams, artimiems žmonėms, kitų šeimos funkcijų atlikimas gali būti laikinai suspenduojamas. Yra svarbu apskaičiuoti emigracijos mastą iš Lietuvos prognozę 2008 m.

3.1. Emigracijos mastų prognozavimas

Apskaičiuotos trys statistinės prognozės gyventojų emigracijos mastams 2003- 2007 m. įvertinti (žr. 3.1 pav.): Trendo funkcijos, dinaminės eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą bei vidutinį didėjimo tempą ir eksponentinį (žr. 13 priedą). Remiantis trimis metodais, galima palyginti gautas reikšmes ir priimti tikslesnę prognozę.

3.1 pav. Emigrantų skaičiaus prognozė iš Lietuvos 2008 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorių remiantis [48, 52] šaltiniais

Vystymosi tendencijai ir prognozei nustatyti naudojama trendo funkcija. Atlikus skaičiavimus gaunama $y = 307,9x + 12721$ lygtis. Galima daryti išvadą, kad vidutiniškai kasmet emigrantų skaičius padidėjo 307,9 asmenų. Pagal trendo funkciją galima apskaičiuoti 2008 m. prognozę. Tendencijai prasitęsus į ateitį galima prognozuoti, jog 2008 m. emigrantų skaičius didės,

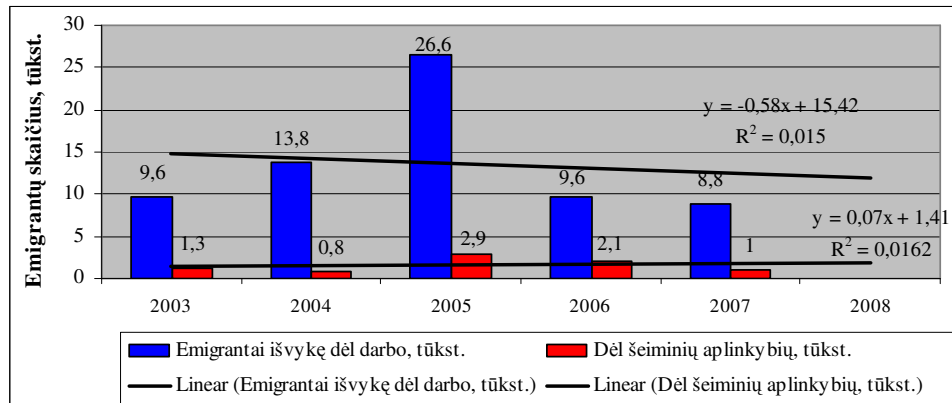
kuris gali siekti 14568 asmenų. Tai būtų 5,16 proc. daugiau nei 2007 m., 15,6 proc. daugiau nei 2006 m. Naudojant statistinio prognozavimo metodus (eksponentinį bei dinaminės eilutės išlyginimo) taip pat buvo atlikta prognozė emigrantų skaičiui šalyje. Apskaičiavus emigrantų skaičiaus prognozę pagal eksponentinį metodą galima daryti išvadą, kad 2008 m. emigrantų skaičius bus 13696 emigrantai, o pagal dinaminės eilutės išlyginimo metodą – 14558 emigrantai (žr. 8 priedą).

Remiantis emigrantų skaičiaus prognoze pagal tris metodus, galima teigti, kad tiksliausia prognozė gaunama skaičiuojant pagal dinaminės eilutės išlyginimo metodą, nes prognozuojant pagal eksponentinį metodą reikšmė pernelyg maža, o remiantis trendo metodu - pernelyg didelė. Be to, būtina įvertinti tai, jog skaičiuojant pagal eksponentinį metodą išlyginimo koeficientą parinkome 0,6, nes didesnę gali naudoti tik ekspertai savo prognozėms taikyti, naudojant sudėtingesnius metodus.

2008 m. statistikos departamento leidinyje „Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2007 metais“ pateikiamos emigrantų, nedeklaravusių išvykimo, priežastys, t.y. darbas, šeima, mokslai ir kt. Pagal išvykimo priežasties mastą yra išskiriamos dvi: emigrantai išvykę dėl darbo ir emigrantai išvykę dėl šeimyninių aplinkybių. 3.2 paveiksle pateikiama dinamika ir prognozė 2008 m. emigrantų, nedeklaravusių išvykimo, pagal išvykimo priežastis iš Lietuvos.

Vidutiniškai kasmet per 2003 – 2007 m. iš Lietuvos išvykdavo 13,68 tūkst. šalies gyventojų į svetimą šalį ieškoti geriau apmokamo darbo bei geresnių darbo sąlygų. Didžiausias skaičius emigrantų, išvykusių dėl darbo užfiksuotas 2005 m., kai siekė 26,6 tūkst. asmenų arba palyginus su praėjusiais metais išaugo 92,75 proc. Palyginus 2007 m. su 2003 m. galima daryti išvadą, kad emigrantų, palikusių Lietuvą dėl darbo, skaičius sumažėjo 8,33 proc. Iš pateikto 3.2 paveikslo matyti, kad 2005 m. išvyko daugiausiai emigrantų dėl šeimyninių aplinkybių. Palyginus 2005 m. su 2004 m. emigrantų skaičius išaugo 262,5 proc. Vidutiniškai kasmet per analizuojamą laikotarpį iš šalies išvykdavo 1,62 tūkst. gyventojų.

Apskaičiuotos trys statistinės prognozės gyventojų migracijos mastų priežastims (dėl darbo, dėl šeimyninių aplinkybių) 2003 - 2007 m. įvertinti: Trendo funkcijos, dinaminės eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą bei vidutinį didėjimo tempą ir eksponentinį (žr. 14 priedą). Remiantis trimis metodais, galima palyginti gautas reikšmes ir priimti tikslesnę prognozę.

3.2 pav. Emigrantų, nedeklaravusių išvykimo iš Lietuvos pagal išvykimo priežastį, prognozė 2008 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

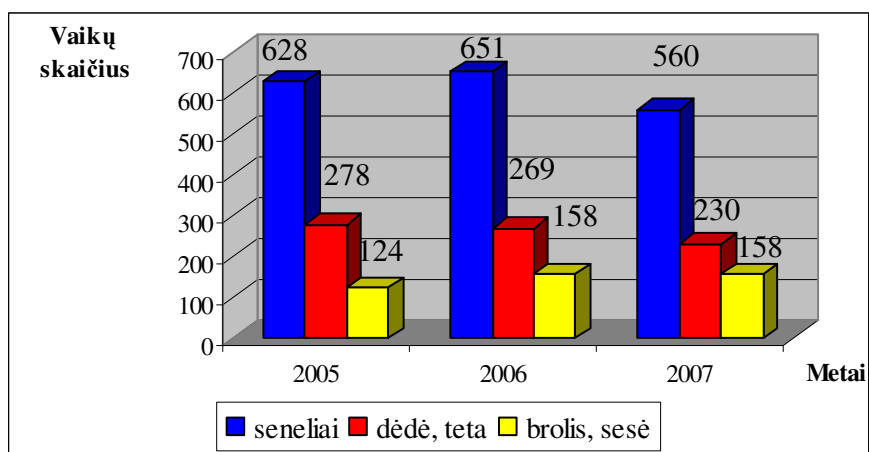
Vystymosi tendencijai ir prognozei nustatyti naudojama trendo funkcija. Atlikus emigrantų išvykusių dėl darbo ar dėl šeimyninių aplinkybių skaičiavimus gaunamos atitinkamai $y = -0,58x + 15,42$; $y = 0,07x + 1,14$ lygtys. Pagal trendo funkciją galima apskaičiuoti 2008 m. prognozę. Tendencijai prasitęsus į ateitį galima prognozuoti, jog 2008 m. emigrantų, išvykusių iš šalies dėl darbo, skaičius didės, kuris gali siekti 12 tūkst. emigrantų. Tai būtų 36,36 proc. daugiau nei 2007 m., 25 proc. daugiau nei 2006 m. Tendencijai prasitęsus į ateitį galima prognozuoti, jog 2008 m. emigrantų, išvykusių dėl šeimyninių aplinkybių, skaičius didės, kuris gali siekti 2 tūkst. emigrantų. Palyginus prognozuojamus metus, t.y. 2008 m. su 2007 m. galima teigti, kad emigrantų, išvykusių dėl šeimos, skaičius išaugs 100 proc., tačiau mažiau nei 2006 m. 4,8 proc.

Naudojant statistinio prognozavimo metodus (eksponentinį bei dinaminės eilutės išlyginimo) taip pat buvo atlikta prognozė emigrantų, išvykusių dėl darbo bei dėl šeimos, skaičiui šalyje. Apskaičiavus emigrantų, išvykusių dėl darbo, skaičiaus prognozę pagal eksponentinį metodą galima daryti išvadą, kad 2008 m. emigrantų skaičius bus 10,9 tūkst. emigrantai, o pagal dinaminės eilutės išlyginimo metodą – 9 tūkst. emigrantai (žr. 14 priedą). Apskaičiavus emigrantų, išvykusių dėl šeimos, skaičiaus prognozę pagal eksponentinį metodą galima daryti išvadą, kad 2008 m. emigrantų skaičius bus 1,45 tūkst. emigrantai, o pagal dinaminės eilutės išlyginimo metodą – 0,925 tūkst. emigrantai.

Remiantis emigrantų skaičiaus prognoze pagal tris metodus, galima teigti, kad tiksliausia prognozė gaunama skaičiuojant pagal dinaminės eilutės išlyginimo metodą, nes prognozuojant pagal eksponentinį ir trendo metodą reikšmė per didelė. Be to, būtina įvertinti tai, jog skaičiuojant pagal eksponentinį metodą išlyginimo koeficientą parinkome 0,6, nes didesnę gali naudoti tik ekspertai savo prognozėms taikyti, naudojant sudėtingesnius metodus.

3.2. Dėl emigracijos proceso patiriami valstybės ekonominiai nuostoliai

Dažnai kalbant apie emigraciją minimos problemos susijusios su darbo rinka, „protų nutekėjimu“, akademinė bendruomene, tačiau tai taip pat didelė problema dėl paliekamų tėvų vaikų. Vis daugiau į užsienį geresnio gyvenimo ieškoti išvykstantys tėvai palieka savo vaikus artimiesiems, draugams, seneliams arba apskritai be priežiūros. Dešimtys pradingsta užsienyje arba susikuria naujas šeimas, palikę vaikus likimo valiai. Dažnai tėvams tenka apriboti tėvų teises. Tokius emigravusių tėvų vaikus galima pavadinti gyvus tėvus turinčiais našlaičiais. Ypatingai yra sureikšminama materialinė gerovė, tačiau pamirštama tai, kad vaikams reikalinga kitokia nemateriali globa bei šiluma [56].

3.3 pav. Vaikų skaičius Lietuvoje, kuriems nustatyta globa pagal globėją 2005-2007 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52, 56] šaltiniais

Kaip matyti iš pateikto 3.3 paveikslo, tėvai, emigravę į svetas šalis, daugiausiai vaikus palieka seneliams. 2005 m. seneliams buvo palikta 60,97 proc. visų emigrantų vaikų, dėdėm, tetom – 26,99 proc., broliams ir seserims – 12,04 proc. 2005 m. 2006 m. palyginus su 2005 m. matyti, kad paliktų emigrantų vaikų seneliams skaičius išaugo 3,66 proc., dėdėm, tetom – sumažėjo 3,24 proc., broliams ir sesėms – 27,42 proc. Vidutiniškai kasmet per tris analizuojamus metus buvo palikta 613 vaikas seneliams, 259 vaikai - dėdėm ir tetoms, 147 – broliams, sesėms.

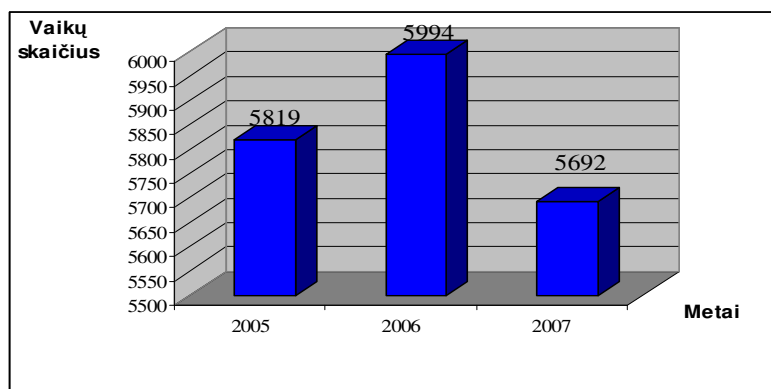
Vakarų Europoje negalima vaiko palikti priežiūro. Latviai priėmė įstatymus, draudžiančius palikti vienus vaikus, kuriems yra mažiau negu septyneri metai. Tuo tarpu Lietuvoje tėvai labai laisvai, net be globos nustatymo ramia širdimi išvažiuoja dirbti į kitas šalis.

O. Tarvydienė išskiria tokias pagrindines priežastis, kodėl tėvai apsisprendžia palikti vaikus, o nesivežti kartu į užsienį:

1. Vaiko priežiūra. Lietuvoje vaikas paliekamas mylintiems ir mylimiems žmonėms – tėvams, seneliams, o užsienyje vaiką tektų atiduoti į valdišką ugdymo įstaigą. Su juo kalbėtų svetima kalba. Be to, jeigu valstybėje galioja įstatymai, neleidžiantys net ir pradinukams būti vieniems namuose, iškyla didžiulė problema: kas bus su vaiku? Juk emigrantas, važiuojantis ieškoti geresnio gyvenimo, paprastai neuždirba tiek, kad galėtų sau leisti samdyti ir auklę. Be to, Lietuvoje tas pats aštuonmetis puikiai pabūna namuose vienas.

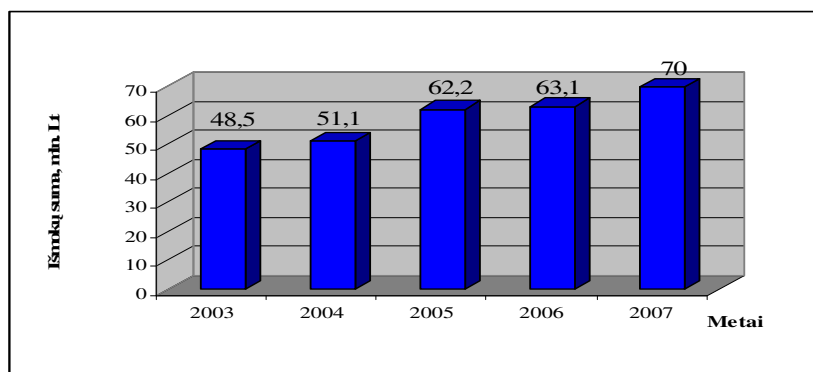
2. Tėvai nori ramiai įsikurti, prasigyventi, susirasti namus, apsiprasti su gyvenimu svetur ir tada parsivežti ir vaiką [32].

Tačiau kartais nutinka taip, kad dėl tėvų išvykimo į užsienio valstybes palikti vaikai patenka į globos institucijas. 3.4 pav. pateikti duomenys apie vaikų globos institucijose globojamus vaikus.

3.4 pav. Vaikų skaičius Lietuvos globos institucijose
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [9] šaltiniu

Kaip matyti iš pateikto 3.4 paveikslo vidutiniškai kiekvienais metais 2005 – 2007 m. globojamų vaikų globos institucijose buvo 5835 vaikai. 2006 m. palyginus su 2005 m. galima daryti išvadą, kad vaikų skaičius šiose institucijose padidėjo 17,5 proc., o 2007 m. palyginus su 2006 m. sumažėjo – 5,04 proc. 2007 m. palyginus su baziniais metais, t.y. su 2005 m. galima teigti, kad vaikų skaičius globos institucijose sumažėjo 2,18 proc. 2008 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje buvo 1952 vaikai (981 mergaitė ir 471 berniukas), kuriems dėl tėvų išvykimo į užsienio valstybes nustatyta globa [43].

3.5 pav. Vaiko globos (rūpinimo) išmoka Lietuvoje, mln. Lt
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [9, 52] šaltiniais

Iš pateikto 3.5 paveikslo akivaizdžiai matyti, kad analizuojamu laikotarpiu vaiko globos išmoka kiekvienais metais tendencingai augo. Vidutiniškai kasmet 2003 – 2007 m. Lietuvos valstybė skirdavo šeimoms 58,98 mln. Lt išmokų. 2007 m. palyginus su 2003 m. galima teigti, kad išmokų suma išaugo 21,5 mln. Lt arba 44,32 proc. Didžiausias išaugimas užfiksuotas 2005 m., kai palyginus su praėjusiais metais išmokų suma išaugo 11,1 mln. Lt arba 21,7 proc. 2004 m. palyginus su 2003 m. Lietuvos valstybė išmokėdavo šeimoms, kuriems paskirta vaiko globa 2,6 mln. Lt daugiau arba 5,36 proc. daugiau. 2006 m. palyginus su praėjusiais metais galima teigti, kad išmokų suma išaugo 0,9 mln. Lt arba 1,45 proc. Per visą analizuojamą laikotarpį iš viso Lietuva skyrė vaikus globojamoms šeimoms 294,9 mln. Lt.

Baigiant darbo skyrių galima daryti išvadą, kad apskaičiavus emigracijos mastų prognozę Lietuvoje 2008 m. emigrantų skaičius tendencingai didės, kuris galėtų siekti 14568 asmenų. Tai būtų 5,16 proc. daugiau nei 2007 m., 15,6 proc. daugiau nei 2006 m. Vis daugiau į užsienį geresnio gyvenimo ieškoti išvykstantys tėvai palieka vaikus artimiesiems. Vidutiniškai kiekvienais metais per analizuojamus metus buvo palikta 613 vaikas seneliams, 259 vaikai - dėdėm ir tetoms, 147 – broliams, sesėms. Vaiko globos išmoka kiekvienais metais tendencingai augo. Vidutiniškai kasmet Lietuvos valstybė skirdavo šeimoms 58,98 mln. Lt išmokų. 2007 m. palyginus su 2003 m. galima teigti, kad išmokų suma išaugo 21,5 mln. Lt arba 44,32 proc.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Emigracija – žmonių persikėlimas iš vienos šalies į kitą nuolatiniame gyvenime. Emigravusiais laikomi tik tie žmonės, kurie oficialiai pranešė apie savo išvykimą iš šalies. Pagrindinės emigracijos rūšys skirstomos pagal kryptį, atvykimą bei išvykimą, pagal trukmę ir formą. Emigracijos procesas yra kintantis, kuris įgyja vis naujas ir įvairias formas.

Priežasčių emigruoti į kitas šalis yra daug. Tai ekonominės, socialinės, politinės, demografinės, psichologinės. Pagrindinė priežastis, dėl kurios išvyksta iš šalies daugiausiai piliečių yra ekonominė – ieškodami geriau apmokamo darbo, tvirtesnių socialinių garantijų, siekdami save realizuoti profesinėje srityje ar tiesiog nerasdami darbo savo gimtojoje šalyje.

BVP, nedarbo lygio, užimtumo lygio, infliacijos, darbo užmokesčio rodiklių pagalba vertinamas šalies išsivystymo lygis. BVP sukurto vidutiniškai vienam gyventojui, rodiklis dažnai naudojamas tarpvalstybiniais palyginimams, nes jis atitinka pasiektą ekonomikos išsivystymo lygį atskirose valstybėse. BVP lygis vienam gyventojui yra geresnis gyvenimo lygio rodiklis negu vidutinis darbo užmokestis, nes BVP rodiklio atveju apimama ne tik dirbančioji gyventojų dalis, bet ir išlaikytiniai.

Trumpalaikėje perspektyvoje darbo jėgos emigracija turi daugiau neigiamų pasekmių. Asmeniui migruojant tiek su šeima, tiek be šeimos, šalis patiria nuostolių dėl mažėjančio BVP. Vis labiau senstant visuomenei išsivysčiusiose Vakarų Europos valstybėse ir trūkstant kvalifikuotos darbo jėgos, jų vyriausybės atsižvelgia į kvalifikuotą darbo jėgą besivystančiose valstybėse ir sukuria geresnes sąlygas šiai darbo jėgai privilioti. Tuo tarpu besivystančiose valstybėse, kurios negali konkuruoti darbo užmokesčiais su išsivysčiusiomis, ekspertai prognozuoja, jog per tam tikrą laiką dėl kvalifikuotos darbo jėgos sumažėjimo gali sulėtėti ūkio plėtra.

Atliktas Lietuvos gyventojų emigracijos dinamikos tyrimas parodė, jog per analizuojamą 2003 – 2007 m. laikotarpį iš Lietuvos išvyko 51 proc. daugiau gyventojų, nei kad atvyko. Tai lėmė neigiamą migracijos saldo 2003 – 2007 m. Lietuvoje. Lietuva pagal emigracijos mastą – pirmoji Europos Sąjungoje. Apskaičiavus gyventojų skaičiaus Lietuvoje absoliučius pokyčius galima daryti išvadą, kad 2003 – 2007 m. Lietuvoje gyventojų skaičius kiekvienais metais tendencingai mažėjo. Atlikti skaičiavimai parodė, kad vidutiniškai kiekvienais metais Lietuvoje gyveno 3424,38 tūkst. gyventojų.

Didžiąją dalį emigravusių iš Lietuvos sudarė asmenys, kurie nedeklaravo savo išvykimo, t.y. 57,5 proc. visų emigrantų. Pagrindinės „tikslo“ šalys, kurias pasirinko nusprendę palikti Lietuvą gyventojai yra Jungtinė Karalystė (26 proc. išvykusiųjų, palyginti su bendru emigrantų skaičiumi),

Airija (12 proc.), Vokietija (9 proc.), Ispanija (6 proc.). Į JAV išvyksta 11 proc. visų emigrantų. Atlikti skaičiavimai parodė, kad didžiąją dalį emigravusių iš Lietuvos gyventojų sudaro moterys, 52 proc. emigravusiųjų, o vyrai - 48 proc. Iš Lietuvos daugiausiai emigruoja 15 metų ir vyresnio amžiaus gyventojai.

Atlikus Lietuvos gyventojų emigracijos priežasčių analizę, paaiškėjo, kad lietuvius emigruoti skatina ekonominiai motyvai. Vidutiniškai kasmet dėl geriau apmokamo darbo Lietuvą palieka 75,24 proc. visų Lietuvos emigrantų. Lietuvos gyventojai išvažiuoja į tas ES šalis, kuriose pragyvenimo lygis geresnis nei tėvynėje, kurios yra labiau išsivysčiusios. Į svetimas šalis, kuriose BVP vienam gyventojui yra mažesnis arba skiriasi labai nežymiai lyginant su Lietuva, emigracijos mastai nėra dideli. Lietuvoje vidutinis nedarbo lygis buvo vienas iš didžiausių (8,42 proc.) tarp ES šalių. Didesnis nedarbo lygis buvo Graikijoje (9,46 proc.), Ispanijoje (9,54 proc.), Lenkijoje (16 proc.), Slovakijoje (15,32 proc.), Vokietijoje (9,6 proc.). ES šalyse, į kurias daugiausiai emigruoja Lietuvos gyventojų, minimalaus darbo užmokesčio vidurkis yra kelis kartus didesnis už Lietuvos (Airijoje minimalaus darbo užmokesčio vidurkis 7,8 kartus didesnis nei Lietuvoje, Belgijoje – 7,6, Jungtinėje Karalystėje – 7,4, Liuksemburge – 9, Nyderlanduose – 7,9, Prancūzijoje – 7,6 kartus).

Atlikti skaičiavimai parodė, kad Lietuvos gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, gyventojų skaičius šalyje sumažės 0,0044 mln. žmonių. Ryšys tarp gyventojų emigracijos mastų ir BVP šalyje yra tiesioginis - didėjant emigracijos lygiui, BVP šalyje didėja. Emigrantų skaičius įtakoja BVP dydį 2,51 proc. Ryšys tarp gyventojų emigracijos ir nedarbo lygio šalyje yra atvirkštinis - didėjant emigruojančių žmonių skaičiui, nedarbo lygis šalyje mažėja. Emigrantų skaičius įtakoja nedarbo lygį 2,32 proc. Lietuvos gyventojų emigracijai padidėjus vienu tūkstančiu gyventojų, darbo užmokestis šalyje padidės 0,0156 tūkst. Lt. Emigrantų skaičius įtakoja darbo užmokesčio dydį šalyje 0,97 proc. Iš apskaičiuotų koeficientų galima daryti išvadą, kad emigrantų skaičius įtakoja 6,93 proc. infliacijos dydžio. Ryšys tarp gyventojų emigracijos ir užimtumo lygio šalyje yra tiesioginis - didėjant emigracijos lygiui, didėja ir užimtumo lygis. Emigrantų skaičius įtakoja užimtumo lygį 1,6 proc.

Atlikus emigracijos mastų prognozę Lietuvoje galima teigti, kad 2008 m. emigrantų skaičius tendencingai išaugs, kuris galėtų siekti 14568 asmenų. Tai būtų 5,16 proc. daugiau nei 2007 m., 15,6 proc. daugiau nei 2006 m. Vis daugiau į užsienį geresnio gyvenimo ieškoti išvykstantys tėvai palieka savo vaikus artimiesiems. Vidutiniškai kasmet buvo palikta 613 vaikas seneliams, 259 vaikai - dėdėm ir tetoms, 147 – broliams, sesėms. Vaiko globos išmoka kiekvienais metais tendencingai augo. Vidutiniškai kiekvienais metais Lietuvos valstybė skirdavo šeimoms 58,98 mln. Lt išmokų.

Išanalizavus emigracijos įtaką šalies ekonominiams rodikliams pateikiamos šios rekomendacijos:

1. Baigiamajame darbe atlikta analizė parodė, kad turimi oficialūs statistiniai duomenys apie gyventojų emigraciją iš Lietuvos tik dalinai atspindi realią situaciją, neleidžia atskleisti emigracijos mastų, procesų, priežasčių ir tendencijų, todėl, siekiant atlikti kompleksiškus ir išsamesnius tyrimus, tikslinga sukurti vieningą emigracijos procesų tyrimo ir apskaitos mechanizmą. Tyrimų užsakymą bei vykdymą turėtų koordinuoti viena institucija – Lietuvos statistikos departamentas.

2. Baigiamajame darbe išsiaiškinta, kad didžiąją dalį emigravusių gyventojų iš Lietuvos sudarė asmenys, kurie nedeklaravo savo išvykimo, t.y. 57,5 proc. visų emigrantų. Pažymėtina tai, jog nelegaliai įsidarbinusiems lietuviams yra daug sunkiau sugrįžti į Lietuvą dėl papildomų profesinių, finansinių ir socialinių barjerų. Siekiant mažinti nemotyvuotą emigraciją ir galimą nelegalaus darbo užsienyje pavojų, reiktų parengti ir įvairiomis visuomenės informavimo priemonėmis skleisti informaciją apie legalias įsidarbinimo galimybes užsienio valstybėse, gyvenimo ir darbo sąlygas emigracijoje.

3. Atlikus Lietuvos gyventojų emigracijos proceso įtakos analizę išsiaiškinta, kad pagrindinis veiksnys, skatinantis emigraciją yra pajamų lygio Lietuvoje ir užsienyje skirtumas. 2007 m. išvyko 69,3 proc. visų emigrantų į užsienio šalis dėl geriau apmokamo darbo ir geresnių darbo sąlygų. Lietuvoje minimalaus darbo užmokesčio vidurkis 2003 – 2007 m. buvo vienas iš mažiausių visoje Europos Sąjungoje - 161,2 eurais. Viena iš priemonių, kuri leistų sumažinti emigracijos mastus iš šalies, būtų sudaryti galimybes Lietuvos gyventojams gauti didesnes pajamas. Šiam tikslui pasiekti reikia mažinti verslo ir darbo reguliavimą, sudaryti galimybes žmonėms patiems lengviau verstis ir mokėti mažesnius mokesčius.

LITERATŪRA

Rašytiniai šaltiniai

1. Ambrozaitienė, D. (2005). *Emigrantai: kiek jų ir kur išvyksta*. Mokslas ir gyvenimas, Nr. 5.
2. Сапего, Г. (2006). *Иммигранты в западной Европе. Мировая экономика и международные отношения*, 9, с. 50-58.
3. Grybauskienė, N. (2004). *Specialistų migracija kaip vienas kvalifikacijos kėlimo būdų*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: Ernesto Galvanausko mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga [Šiauliai, 2004 m. lapkričio 21 d.]. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p.112 – 116.
4. Kasnauskienė, G. (2006). *Demografijos pagrindai*. Vilniaus universiteto leidykla.
5. Kasnauskienė, G. (2005). *Gyventojų migracijos teorijos*. Lietuvos statistikų sąjunga, Nr. 2. Vilnius.
6. Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Technologija. Kaunas.
7. Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienė, A. (2006). *Darbo išteklių ekonomika ir valdymas*. Technologija. Kaunas.
8. Pilietinės visuomenės institutas. (2005). *Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai*. Vilnius: VŠĮ.
9. Statistikos departamentas. (2004). *Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės 2005-2030*. Vilnius.
10. Socialinių tyrimų institutas. (2005). *Lietuva Europos Sąjungoje pirmieji metai*. Vilnius.
11. Šavareikienė, D., Matuzienė, I., Žičkienė, S. (2005). *Legali emigracija į Europos Sąjungą: motyvaciniai aspektai*. Socialiniai mokslai, 1(5), p. 129-135.
12. Tarptautinė migracijos organizacija Socialinių tyrimų institutas. (2004). *Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus*. Vilnius.
13. The Economist. (2007). *Europe's huddled masses*. *The Economist*. January 20th 2007, p. 33-34.

Internetiniai šaltiniai

14. Aukselis, V. *Tarptautinės migracijos tendencijos Lietuvoje*. [žiūrėta 2009-04-10]. Prieiga per internetą:<
<http://209.85.129.132/search?q=cache:nUWSIRaJMy0J:vilniustsv.stat.gov.lt/lt/news/view/%3Fid%3D1790+emigrantai+pagal+b%C5%ABsim%C4%85+gyvenam%C4%85j%C4%85+valstyb%C4%99+2006+m&cd=8&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.
15. Bagdonaitė, M. *Lietuviai į JAV vyks be vizų*. [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą:<http://209.85.129.132/search?q=cache:_YKtKWpw7JkJ:www.alfa.lt/straipsnis/202421/%3FLietuviai.i.JAV.vyks.be.vizu%3D2008-10-17_18-56+%C4%AF+jav+be+viz%C5%B3&cd=20&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.

16. Banadienė, O. *Kaip susigrąžinti „protus“?* [žiūrėta 2008-06-15]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.135.104/search?q=cache:j5bIaRRA2OgJ:svietimas.takas.lt/il/il.php%3Fst%3D3%26msgid%3D630+prot%C5%B3+nutek%C4%97jimas&hl=lt&ct=clnk&cd=29&gl=lt>>.
17. Bielskytė, G. (2002). *Kiek žalingas protų nutekėjimas. Atgimimas*. [žiūrėta 2007-02-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.atgimimas.lt/articles.php?id=1033717022>>.
18. Davidavičius, A. [žiūrėta 2008-01-30]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:_ujbzHBBJNUJ:www.sociumas.lt/Lit/Nr9/default.asp+migracijos+politika&hl=lt&ct=clnk&cd=2&gl=lt>.
19. Didžioji Britanija. Londono žinios. *Kiek žalingas „protų nutekėjimas“?* [žiūrėta 2008-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.135.104/search?q=cache:T8FV9DyO8iQJ:www.londonozinios.com/a-news-100+prot%C5%B3+nutek%C4%97jimas&hl=lt&ct=clnk&cd=11&gl=lt>>.
20. Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius; Baltijos biznesas.
21. EUROSTATO duomenų bazė. *BVP 1 gyventojui perkamosios galios standartais*. [žiūrėta 2009-03-20]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_economy&root=Yearlies_new_economy/B/B1/B11/daa10000>.
22. EUROSTATO duomenų bazė. *Minimalaus darbo užmokestis*. [žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/extraction/retrieve/en/theme3/earn/earn_minw_cur?OutputDir=EJOutputDir_60&user=unknown&clientsessionid=42E9B1C8CB48B27F38F9EC140B9E7121.extraction-worker2Fhtml&>.
23. EUROSTATO duomenų bazė. *Nedarbo lygis*. [žiūrėta 2009-03-20]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996.39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&ROOT=STRIND_EMPLOI/emploi/em071/>.
24. Grižibauskienė, E. *Kas moka už emigrantų vaikus?* [žiūrėta 2009-04-10]. Prieiga per internetą: <http://209.85.129.132/search?q=cache:8YauX8kDH7AJ:www.litua.com/lt/zinios/kas_moka_uz_emigrantu_vaikus+vaik%C5%B3+emigracija&cd=11&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.
25. Informacija apie prekybos žmonėmis problemą Baltijos šalyse. [žiūrėta 2008-06-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.refocusbaltic.net/lt/index>>.
26. Jungtinių Tautų protokolo apibrėžimas (2006). *Prekyba žmonėmis*. [žiūrėta 2008-06-04]. Prieiga per internetą: <<http://infocentras.iom.lt/lt/migracija---skaiciai-ir-likimai/prekyba-zmonemis/>>.
27. Kačerauskas, V. *Lietuvos migracijos valdymo sistema*. [žiūrėta 2007/12/09]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.135.104/search?q=cache:J6vbYKLLALUJ:www.kackis.net/file.php%3Fid%3D7+apie+migracij%C4%85&hl=lt&ct=clnk&cd=10&gl=lt>>.

28. Kačinskienė, M. (2006). *Laisvė judėti: gavom ir skundžiamės*. [žiūrėta 2006-10-09]. Prieiga per internetą: < <http://www.delfi.lt/news/daily/comments/article.php?id=9375472> >.
29. Kripaitis, R., Romikaitytė, B. *Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir jų sąlygojantys veiksniai*. [žiūrėta 2008-04-16]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:DMJgl7R3vP4J:www.smf.su.lt/documents/konferencijos/Galv+anuskas%25202005/2005%2520m.%2520leidinys/Kripaitis_Romikaityte.pdf+migracijos+veiksniai&hl=lt&ct=clnk&cd=7&gl=lt>.
30. Kuzmickaitė, D.,K. *Šiuolaikinės migracijos tyrimai*. [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą:<<http://209.85.129.132/search?q=cache:fIzAp3uxOdsJ:www.iseivijosinstitutas.lt/index.php%3Fcid%3D14+migracijos+saldo+lietuvoje+2007+m.&cd=18&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.
31. Labanauskas, L. „*Protų nutekėjimo“ problema Lietuvoje: medikų emigracija*. [žiūrėta 2008-06-16]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:irsjCZUO9ZQJ:images.katalogas.lt/maleidykla/Fil62/Fil_027_034.pdf+prot%C5%B3+nutek%C4%97jimas&hl=lt&ct=clnk&cd=8&gl=lt>.
32. Landsbergienė, A. *Palikti vaikai. Šeimos subyrėjimas?* [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą:<http://209.85.129.132/search?q=cache:qzpDp84YQrAJ:www.alfa.lt/straipsnis/143065/%3FPalikti.vaikai..Seimos.subyrejimas...audio.%3D2007-07-25_06-35+emigrant+%C5%B3+palikti+vaikai&cd=13&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.
33. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2006). [žiūrėta 2008-06-16]. Prieiga per internetą: <http://64.233.183.104/search?q=cache:ad7CaVOWbvWJ:www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php+migracijos+teorijos&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>.
34. LLRI (2006). *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams*. [žiūrėta 2007-01-03]. Prieiga per internetą: < http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324; ziureta 2006.10.29 >.
35. Lietuvos Respublikos ambasada. *Gyvenamosios vietos deklaravimas*. [žiūrėta 2009-03-31]. Prieiga per internetą:<http://209.85.129.132/search?q=cache:-HSumGMtLTcJ:dk.mfa.lt/l.php%3Ftmpl_into%255B0%255D%3Dindex%26tmpl_name%255B0%255D%3Dm_site_index%26tmpl_into%255B1%255D%3Dmiddle%26tmpl_id%255B1%255D%3D117%26_m_e_id%3D84%26_menu_i_id%3D12396+asmenys,+deklarav%C4%99+i%C5%A1vykimo&cd=12&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.
36. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas. *Nacionalinė administracinė 2009-2011 metų programa*. [žiūrėta 2009-03-31]. Prieiga per internetą:<http://209.85.129.132/search?q=cache:Y19SiqmkFGQJ:www.ndt.lt/files/File/viesos_konsultacijos/del_LR_Vyriausybes_nutarimo_del_Nacionalines_antidiskriminacines_progamos.doc+lietuvos+gyventoj%C5%B3+tautyb%C4%97s&cd=26&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.

37. Maslauskaitė, A., Stankūnienė, V. *Šeima abipus sienų*. [žiūrėta 2008-04-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.iom.lt/documents/seima-abipus-sienos.pdf>>.
38. Motieka, E., Adomėnas, M., Daniliauskas, J. *Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėivijos atžvilgiu*. [žiūrėta 2008-08-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.ssc-lietuva.lt/picture/upload/emigracija.pdf>>.
39. Nacionalinės plėtros institutas (2006). *Ekonominės migracijos valdymas Lietuvoje: prioritetų nustatymas ir jų įgyvendinimo pasekmės*. [žiūrėta 2006-10-01]. Prieiga per internetą: <http://66.249.93.104/search?q=cache:sQ4HocaegK8J:www.npi.lt/site/Failai/File/SSEG_ekonomines%2520migracijos_galutine.doc+darbo+j%C4%97gos+migracija+Lietuvoje&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=3>.
40. Pilietinės visuomenės institutas. *Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai*. [žiūrėta 2007-12-01]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:EPTOnmnOwvMJ:www.civitas.lt/files/Tyrimas_Lietuviu_emigracija_Studija.pdf+lietuvi%C5%B3+migracija&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>.
41. „Prekyba žmonėmis“, kas tai? [žiūrėta 2008-06-10]. Prieiga per internetą: <http://www.darbaz.lt/lt/apie_problema_rimtai/prekyba_zmonemis_kas_tai/>.
42. „Protų nutekėjimo“ ir pritraukimo problema. [žiūrėta 2008-06-10]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:-Baen8cJA94J:www.smm.lt/esparama/docs/renginiai/santrauka%252011%252016-spausdini_mui.doc+p_rot%C5%B3+nutek%C4%97jimas&hl=lt&ct=clnk&cd=39&gl=lt>.
43. Sandaitė, J. *Emigrantų vaikai – našlaičiai turintys tėvus*. [žiūrėta 2009-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.129.132/search?q=cache:NWA-EGIVFUYJ:www.selonija.lt/2009/03/02/emigrantu-vaikai-naslaiciai-turintys-tevus/+vaik%C5%B3+emigracija&cd=7&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.
44. Savickas, M. (2007). *Emigracija – kas nutylima?* [žiūrėta 2007-03-06]. Prieiga per internetą <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=11711258>>.
45. Sipavičienė, A. *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. [žiūrėta 2008-05-09]. Prieiga per internetą: <<http://64.233.183.104/search?q=cache:7FhtrYP6likJ:tmo.stotis.lt/repository/knyga.pdf+migracijos+procesas&hl=lt&ct=clnk&cd=18&gl=lt>>.
46. Sipavičienė, A. *Tarptautinės migracijos vystymosi Lietuvoje istorinė apžvalga: ikisovietinis periodas*. [žiūrėta 2008-05-21]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:t_U0lb367MIJ:www.sociumas.lt/lit/Nr6/migracija.asp+migracija+i%C5%A1+Lietuvos&hl=lt&ct=clnk&cd=2&gl=lt>.
47. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. *Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas 2003-2007 m.* [žiūrėta 2009-02-01]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=2&cat_id=3>.

48. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. (2008). *Demografijos metraštis*. [žiūrėta 2009-02-01]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=2&cat_id=3>.
49. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. *Emigrantai, deklaruoję išvykimą*. [žiūrėta 2009-03-20]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3020104&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=6284&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.
50. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. *Gyventojų skaičius*. [žiūrėta 2009-02-01]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010201&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3234&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.
51. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. *Gyventojų skaičius pagal tautybes*. [žiūrėta 2009-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010215&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3236&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.
52. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. (2008). *Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija*. [žiūrėta 2009-02-01]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=2&cat_id=3>.
53. *Šeima ir darbo migracija Lietuvoje*. [žiūrėta 2008-06-21]. Prieiga per internetą: <http://www.ssinstitut.lt/dss/page_140.html>.
54. Urbonaitė, E. *Ekonominės migracijos politika*. [žiūrėta 2007-12-01]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.135.104/search?q=cache:liieps8f1YJ:www.geopolitika.lt/%3Fartc%3D964+migracijos+politika&hl=lt&ct=clnk&cd=8&gl=lt>>.
55. Vaitiekus, S. *Tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje*. [žiūrėta 2009-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.129.132/search?q=cache:4-7G3ErmI dYJ:dev.eurac.edu :8085/mugs2/do/blob.doc%3Ftype%3Ddoc%26serial%3D1022714882664+lietuvos+gyventoj%20%26B3+tautyb%20%26C4%2697s&cd=37&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.
56. Valerija. *Emigracija – rykštė vaikams*. [žiūrėta 2009-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.129.132/search?q=cache:xlyYJ1j6rW0J:padekvaikams.blogas.lt/438078/emigracija-rykste-vaikams.html+vaik%20%26B3+emigracija&cd=19&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.
57. Vatikano radijas. *Vienuolės prieš prekybą žmonėmis*. [žiūrėta 2008-06-19]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:lsh_n_N6OHUJ:www.vaticanradio.org/lit/Articolo.asp%3Fc%3D209996+prekyba+%20%26BEmon%20%26C4%2697mis&hl=lt&ct=clnk&cd=6&gl=lt>.

58. Vikipedija, laisvoji enciklopedija. *Emigracija*. [žiūrėta 2008-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.135.104/search?q=cache:0473etmiPegJ:lt.wikipedia.org/wiki/Emigracija+emigracija&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>>.
59. Vildžiūnienė, A. *Lietuvos, Latvijos ir Estijos migracijos politikos kontūrai*. [žiūrėta 2007-12-01]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.135.104/search?q=cache:02amxz6243oJ:www.Sociumas.lt/Lit/Nr9/migrac.asp+migracijos+politika&hl=lt&ct=clnk&cd=3&gl=lt>>.
60. Urbonaitė, E. *Ekonominės migracijos politika*. [žiūrėta 2008-08-20]. Prieiga per internetą: <<http://209.85.135.104/search?q=cache:iiiepss8f1YJ:www.geopolitika.lt/%3Fartc%3D964+migracijos+apibr%C4%97%C5%BEimas&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>> 2008-08-20>.

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Ekonomikos terminų žodynas, Vilnius; Baltijos biznis; Vainienė R. (2005). Kasnauskienė, G. (2006). Demografijos pagrindai. Vilniaus universiteto leidykla. Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienė, A. (2006). Darbo išteklių ekonomika ir valdymas. Technologija. Kaunas.

A

Amžiaus cenzas – amžiaus apribojimas

B

Bendrasis vidaus produktas (BVP) - yra apibrėžiamas kaip galutinė prekių ir paslaugų sukurtų šalyje rinkos vertė per tam tikrą laiko tarpą

D

Darbo jėga – tai visi darbingo amžiaus asmenys, kurie dirba arba ieško darbo

Darbo rinka – darbo vietų pasiūlos ir paklausos santykis ir jų suregulavimas

E

Ekonomika – tai mokslas, tiriantis kaip geriausiai panaudoti ribotus išteklius ūkinėje veikloje
Ekonomiškai aktyvus gyventojas - laikomas darbingo amžiaus, visada pasirengę pradėti dirbti asmuo

Emigracija – žmonių persikėlimas iš vienos šalies į kitą nuolatiniam gyvenimui

Emigrantas – išeivis, asmuo, savo noru persikėlęs gyventi į kitą šalį

Europeizacija - Europos integracijos ar Europos Sąjungos poveikis valstybėms narėms

G

Globalizacija - procesas, reiškiny, vykstantis socialinėje plotmėje, apimantis pačias įvairiausias visuomenės, valstybės bei kitų socialinių darinių veiklos sritis, jų aplinką, pasireiškiantis tarpusavio ryšių intensyvėjimu, judėjimu bei kitomis charakteristikomis viso pasaulio mastu

I

Imigrantas – asmuo, atvykstantis iš kitos šalies ir ketinantis apsigyventi šalyje nuolat ar ilgesniam negu 6 mėnesių laikotarpiui

Infliacija - vadinamas bendrojo kainų lygio kilimas, dėl kurio krinta piniginių vienetų perkamoji galia

Investicijos - finansinių, materialinių, ir nematerialinių išteklių sąnaudos, investuojamos materialiam, nematerialiam ir finansiniam turtui įsigyti, siekiant gauti tam tikrą ekonominį ar neekonominį efektą, o jų įgyvendinimas grindžiamas rinkos principais ir susijęs su laiko veiksmu, rizika ir likvidumu

Išorinė migracija - apima gyventojų persikėlimus į/iš užsienio valstybes

K

Konjunktūra - prekinio ūkio padėtis, veikianti ją patį
Kvalifikuota darbo jėga – tai visų konkrečioje teritorijoje galinčių dirbti žmonių, jų fizinių ir dvasinių jėgų, kurias žmonės gali naudotis savo veikloje, suma

M

Materialinės investicijos – tai išlaidos pastatams, inžineriniams statiniams, įrengimams, mašinoms, transporto priemonėms įsigyti, statybai ir esamam ilgalaikiam turtui atnaujinti, taip pat priskiriamas jo plėtimas, renovacija, rekonstrukcija

Migracija – žmonių judėjimas iš šalies ir į ją

Migracijos politika - vyriausybės veiksmai, siekiant reguliuoti gyventojų migraciją sukeliančias priežastis, migracijos procesus ir jų pasekmes

Migracijos saldo – atvykusių ir išvykusių per tam tikrą laikotarpį skaičiaus skirtumas

N

Natūralus prieaugis – tai skirtumas tarp gimusiųjų ir mirusiųjų skaičiaus

Nedarbo lygis - bedarbių santykis su ekonomiškai aktyviais šalies gyventojais

Nelegalus darbas – darbas be sutarčių

Nereguliari migracija – trumpalaikės išvykos į užsienį prekybos, įsidarbinimo tikslais

P

Periferija – besivystantys, ne rinkos ekonomikos regionai, centras – kapitalistinės, poindustrinės valstybės

Prieglobstis - teikiama pagalba, parama persekiojamam asmeniui, leidžiant jam (apsi)gyventi tam tikroje vietoje

Protų nutekėjimas - aukščiausios kvalifikacijos specialistų emigracija

R

Reemigracija - grįžimas į tėvynę iš emigracijos

T

Tiesioginė užsienio investicija yra laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai tiesioginio investavimo įmonės santykiai ir interesai.

Transnacionalizmas - reiškinys, migracijos įtakoje suformavęs daugialypių ryšių ir sąveikų tinklą, rišantį (ir vienijantį) asmenis ir institucijas už nacionalinės valstybės sienų

Transnacionalinė šeima - tai šeima, kurios nariai gyvena skirtingose nacionalinėse valstybėse, šios šeimos kasdienybė peržengia vienos nacionalinės valstybės ribas

V

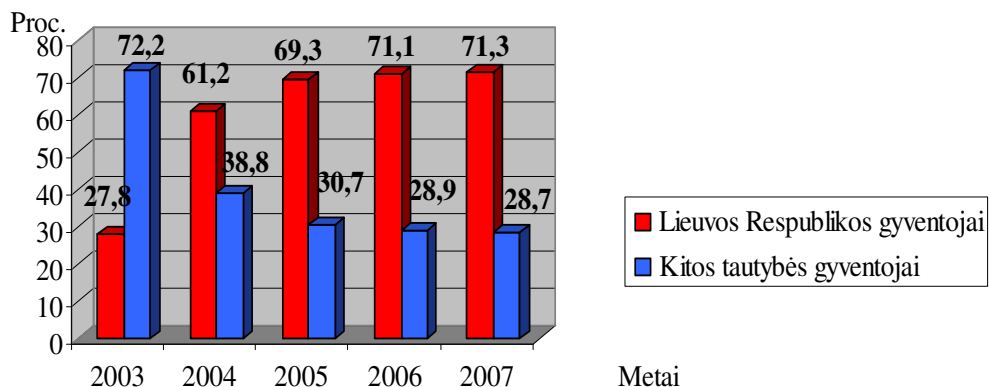
Vidinė migracija - apima gyventojų persikėlimus valstybės viduje

PRIEDAI

Gyventojų skaičius pagal tautybes, tūkst. 1999 m., 2001 m., 2007 – 2008 m.

Metai	1999	2001	2007	2008
Iš viso	3674,8	3484	3384,9	3366,4
Lietuviai	2924,3	2907,3	2864	2837,4
Rusai	344,5	219,8	173,3	168,1
Lenkai	258	235	212,1	208,3
Baltarusiai	63,2	42,9	38,4	36,7
Ukrainiečiai	44,8	22,5	21,2	20,3
Žydai	12,4	4	3,5	3,3
Latviai	4,2	3	2,6	2,5
Totoriai	5,2	3,2	2,9	2,9
Vokiečiai	2,1	3,2	3,5	3,3
Romai	2,7	2,6	2,8	2,5
Kitos tautybės	13,4	7,6	8,9	8,5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [51] šaltiniu

1 pav. Lietuvos Respublikos gyventojų sudėtis 2003 – 2007 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [51] šaltiniu

Lietuvos gyventojų skaičiaus 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Gyventojų skaičius, tūkst.	3462,5	3445,9	3425,3	3403,3	3384,9
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	-	-16,6	-20,6	-22	-18,4
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	0	-16,6	-37,2	-59,2	-77,6
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	-0,48	-0,60	-0,64	-0,54
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	-0,48	-1,07	-1,71	-2,24

**Deklaruojamos ir nedeklaruojamos migracijos iš Lietuvos 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai
(tūkst. žmonių)**

Asmenys deklaruojant išvykimą 2003 – 2007 m. (tūkst. žmonių)

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Asmenys deklaruojant išvykimą, tūkst.	11	15,2	15,6	12,6	12,7
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	-	4,2	0,4	-3	0,1
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	0	4,2	4,6	1,6	1,7
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	38,18	2,63	-19,23	0,79
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	38,18	41,82	14,55	15,45

Asmenys nedeklaruojant išvykimo 2003 – 2007 m. (tūkst. žmonių)

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Asmenys nedeklaruojant išvykimo, tūkst.	11,7	17,3	32,5	15,2	13,8
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	-	5,60	15,20	-17,30	-1,40
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	0	5,60	20,8	3,5	2,1
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	47,86	87,86	-53,23	-9,21
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	47,86	177,78	29,91	17,95

Tarptautinės migracijos Lietuvoje 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Emigrantų skaičiaus 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Emigrantų skaičius	11032	15165	15571	12602	13853
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	-	4133	406	-2969	1251
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	0	4133	4539	1570	2821
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	37,46	2,68	-19,07	9,93
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	37,46	41,14	14,23	25,57

Imigrantų skaičiaus 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Imigrantų skaičius	4728	5553	6789	7745	8609
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	-	825	1236	956	864
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	0	825	2061	3017	3881
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	17,45	22,26	14,08	11,16
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	17,45	43,59	63,81	82,09

Migracijos saldo 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Migracijos saldo	-6304	-9612	-8782	-4857	-5244
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	-	-3308	830	3925	-387
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	0	-3308	-2478	1447	1060
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	52,47	-8,64	-44,69	7,97
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	52,47	39,31	-22,95	-16,81

Emigrantai pagal būsimą gyvenamąją vietą (valstybę) 2004 – 2007 m.

Būsima gyvenamoji vieta	2004	2005	2006	2007
Airija	1009	2073	1313	1616
Austrija	78	62	39	50
Belgija	92	115	73	105
Bulgarija		48	54	57
Čekijos Respublika	77	57	56	50
Danija	194	153	131	182
Estija	43	32	29	36
Graikija	37	30	25	35
Ispanija	730	794	766	841
Italija	283	248	212	231
Jungtinė Karalystė	3525	4223	3223	3659
Latvija	159	192	161	153
Lenkia	137	144	108	92
Liuksemburgas	21	42	16	28
Nyderlandai	132	137	129	136
Portugalija	90	64	61	42
Prancūzija	213	208	196	184
Suomija	106	73	54	79
Švedija	307	299	247	237
Vokietija	1727	1473	1114	1277

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

Legaliai emigravusių Lietuvos gyventojų pagal lytį 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Legaliai emigravusių vyrų 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Emigrantai vyrai	5173	7146	7558	6130	6607
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	-	1973	412	-1428	477
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	0	1973	2385	957	1434
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	38,14	5,77	-18,89	7,78
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	38,14	46,10	18,50	27,72

Legaliai emigravusių moterų 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Emigrantės moterys	5859	8019	8013	6472	7246
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	-	2160	-6	-1541	774
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas)	0	2160	2154	613	1387
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	36,87	-0,07	-19,23	11,96
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	36,87	36,76	10,46	23,67

Migrantų pagal išsilavinimo lygį Lietuvoje 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai

Migrantų, įgijusių aukštą, aukštesnyji išsilavinimo lygį 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai, tūkst.

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Aukštas, aukštesnysis, tūkst.	4728	5553	6789	7745	8609
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	-	2,7	-0,8	-0,8	0,4
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	0	2,7	1,9	1,1	1,5
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	168,75	-18,60	-22,86	14,81
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	168,75	118,75	68,75	93,75

Migrantų, įgijusių pagrindinį išsilavinimo lygį 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai, tūkst.

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Pagrindinis, tūkst.	0,8	0,9	2	1,1	2,1
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	-	0,10	1,10	-0,90	1,00
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	0	0,10	1,2	0,3	1,3
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	12,50	122,22	-45,00	90,91
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	12,50	150,0	37,5	162,5

Migrantų, įgijusių specialų vidurinį ir vidurinį išsilavinimo lygį 2003 – 2007 m. dinamikos rodikliai, tūkst.

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Specialus vidurinis ir vidurinis, tūkst.	7,5	8,7	17,4	6,4	6,1
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	-	1,2	8,7	-11,0	-0,3
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), tūkst.	0	1,2	9,9	-1,1	-1,4
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	16,0	100,0	-63,2	-4,7
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	16,0	132,0	-14,7	-18,7

Legali emigracija pagal amžiaus grupes (detalesnis skirstymas) 2003 – 2007 m.

Amžiaus grupės	2003	2004	2005	2006	2007
0–4	406	467	541	532	644
5–9	571	729	763	651	745
10–14	608	782	855	708	787
15–19	627	1017	1037	792	880
20–24	1466	2425	2543	1885	1826
25–29	1995	3169	3241	2550	2456
30–34	1345	1891	2015	1555	1905
35–39	1038	1305	1355	1130	1367
40–44	935	1101	1111	881	1021
45–49	719	1040	995	859	1043
50–54	425	481	420	367	383
55–59	260	289	242	210	291
60–64	183	152	130	120	160
65–69	149	110	104	136	110
70–74	118	74	67	73	81
75–79	112	74	86	73	61
80 ir vyresni	75	59	66	80	93

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [48] šaltiniu

ES šalių BVP tenkantis vienam gyventojui perkamosios galios standartais dinamika 2003 – 2007 m.

Šalys	2003	2004	2005	2006	2007	Suma	Vidurkis
Airija	29100	30700	32400	34800	37400	164400	32880
Australija	26300	27400	28100	29400	30800	142000	28400
Belgija	25500	26100	26900	2800	29400	110700	22140
Čekijos Respublika	15200	16300	17100	18300	20000	86900	17380
Danija	25700	27200	27800	29100	29900	139700	27940
Estija	11300	12400	13700	15400	16900	69700	13940
Graikija	19100	20400	20900	22200	23600	106200	21240
Ispanija	20900	21900	22900	24600	26200	116500	23300
Italija	22900	23100	23600	24500	25400	119500	23900
Jungtinė karalystė	25200	26700	27400	28400	29700	137400	27480
Kipras	18400	19600	20400	21300	22600	102300	20460
Latvija	9000	9900	10900	12400	14400	56600	11320
Lenkija	10100	11000	11500	12400	13400	58400	11680
Lietuva	10200	10900	11900	13100	14800	60900	12180
Liuksemburgas	51300	54900	57100	63100	66300	292700	58540
Malta	16200	16700	17600	18100	19300	87900	17580
Nyderlandai	26800	28000	29400	30900	32600	147700	29540
Portugalija	15900	16200	17300	18000	19000	86400	17280
Prancūzija	23200	23800	24900	25900	27200	125000	25000
Slovakija	11500	12400	13500	15000	16700	69100	13820
Slovėnija	17300	18700	19600	20700	22200	98500	19700
Suomija	23400	25200	25700	27100	28800	130200	26040
Švedija	25400	27000	27100	28700	30400	138600	27720
Vengrija	13100	13700	14200	15000	15600	71600	14320
Vokietija	24200	25200	26300	27400	28600	131700	26340

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

ES šalių nedarbo lygio dinamika 2003 – 2007 m., proc.

	2003	2004	2005	2006	2007	Suma	Vidurkis
Airija	4,7	4,5	4,4	4,5	4,6	22,7	4,54
Australija	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	23,6	4,72
Belgija	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	40,9	8,18
Čekijos Respublika	7,8	8,3	7,9	7,2	5,3	36,5	7,3
Danija	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	23,4	4,68
Estija	10	9,7	7,9	5,9	4,7	38,2	7,64
Graikija	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	47,3	9,46
Ispanija	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3	47,7	9,54
Italija	8,5	8,1	7,7	6,8	6,1	37,2	7,44
Jungtinė karalystė	5	4,7	4,8	5,4	5,3	25,2	5,04
Kipras	4,1	4,7	5,3	4,6	4	22,7	4,54
Latvija	10,5	10,4	8,9	6,8	6	42,6	8,52
Lenkija	19,7	19	17,8	13,9	9,6	80	16
Lietuva	12,5	11,4	8,3	5,6	4,3	42,1	8,42
Liuksemburgas	3,8	5	4,6	4,6	4,1	22,1	4,42
Malta	7,6	7,4	7,2	7,1	6,4	35,7	7,14
Nyderlandai	3,7	4,6	4,7	3,9	3,2	20,1	4,02
Portugalija	6,4	6,7	7,7	7,8	8,1	36,7	7,34
Prancūzija	9	9,3	9,2	9,2	8,3	45	9
Slovakija	17,6	18,2	16,3	13,4	11,1	76,6	15,32
Slovėnija	6,7	6,3	6,5	6	4,9	30,4	6,08
Suomija	9	8,8	8,4	7,7	6,9	40,8	8,16
Švedija	5,6	6,3	7,4	7	6,1	32,4	6,48
Vengrija	5,9	6,1	7,2	7,5	7,4	34,1	6,82
Vokietija	9,3	9,8	10,7	9,8	8,4	48	9,6

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu

ES šalių užimtumo lygio dinamika 2003 – 2007 m., proc.

	2003	2004	2005	2006	2007	Suma	Vidurkis
Airija	65,5	66,3	67,6	68,8	69,1	337,3	67,46
Australija	68,9	67,8	68,6	70,2	71,4	346,9	69,38
Belgija	59,6	60,3	61,1	61	62	304	60,8
Čekijos Respublika	64,7	64,2	64,8	65,3	66,1	325,1	65,02
Danija	75,1	75,7	75,9	77,4	77,1	381,2	76,24
Estija	62,9	63	64,4	68,1	69,4	327,8	65,56
Graikija	58,7	69,4	60,1	61	61,4	310,6	62,12
Ispanija	59,8	61,1	63,3	64,8	65,6	314,6	62,92
Italija	56,1	57,6	57,6	58,4	58,7	288,4	57,68
Jungtinė karalystė	71,5	71,6	71,7	71,5	71,3	357,6	71,52
Kipras	69,2	68,9	68,5	69,6	71	347,2	69,44
Latvija	61,8	62,3	63,3	66,3	68,3	322	64,4
Lenkija	51,2	51,7	52,8	54,5	57	267,2	53,44
Lietuva	60,9	61,1	62,6	63,6	64,9	313,1	62,62
Liuksemburgas	62,2	62,5	63,6	63,6	63,6	315,5	63,1
Malta	54,2	54	53,9	54,8	55,7	272,6	54,52
Nyderlandai	73,6	73,1	73,2	74,3	76	370,2	74,04
Portugalija	68,1	67,8	67,5	67,9	67,8	339,1	67,82
Prancūzija	63,3	63,1	63,1	63	64,6	317,1	63,42
Slovakija	57,7	57	57,7	59,4	60,7	292,5	58,5
Slovėnija	62,6	65,3	66	66,6	67,8	328,3	65,66
Suomija	67,7	67,6	68,4	69,3	70,3	343,3	68,66
Švedija	72,9	72,1	72,5	73,1	74,2	364,8	72,96
Vengrija	57	56,8	56,9	57,3	57,3	285,3	57,06
Vokietija	65	65	65,4	67,2	69,4	332	66,4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [23] šaltiniu

ES šalių vidutinio minimalaus darbo užmokesčio dinamika 2003 – 2007 m., eurai

	2003	2004	2005	2006	2007	Suma	Vidurkis
Airija	1073	1183	1293	1293	1462	6304	1260,8
Belgija	1186	1186	1210	1234	1283	6099	1219,8
Čekijos Respublika	197	212	239	280	280	1208	241,6
Estija	138	159	172	192		661	132,2
Graikija	605	631	668	668		2572	514,4
Ispanija	526	573	599	631	666	2995	599
Jungtinė karalystė	1011	1146	1244	1255	1356	6012	1202,4
Latvija	107	122	115	129	172	645	129
Lenkija	180	180	207	223	246	1036	207,2
Lietuva	125	145	159	174	203	806	161,2
Liuksemburgas	1369	1403	1467	1503	1570	7312	1462,4
Malta	537	549	563	580	585	2814	562,8
Nyderlandai	1265	1265	1265	1285	1317	6397	1279,4
Portugalija	416	426	437	450	470	2199	439,8
Prancūzija	1173	1197	1218	1254	1280	6122	1224,4
Slovakija	134	152	169	181		636	127,2
Slovėnija	444	466	491	512	522	2435	487
Vengrija	191	209	229	230	262	1121	224,2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis [23] šaltiniu

Emigrantų skaičiaus prognozė 2008 m.

Dinaminės eilutės išlyginimas pagal absoliutinį vidutinį padidėjimą ir vidutinį didėjimo tempą

Metai	Emigrantų skaičius	Aplygintos reikšmės	
		Δy (vidurkis)	Td (vidutinis didėjimo tempas)
2003	11032	11032	11032
2004	15165	$11032+705,25=11737,25$	$11032*1.06=11694$
2005	15571	$11737,25+705,25=12442,5$	$11032*1.06*1.06=12396$
2006	12602	$12442,5+705,25=13147,75$	$11032*1.06*1.06*1.06=13139$
2007	13853	$13147,75+705,25=13853$	$11032*1.06*1.06*1.06*1.06=13928$
2008	14558	$13853,0+705,25=14558,25$	$11032*1.06*1.06*1.06*1.06*1.06=14763$

Δy (vidurkis)	$(13853-11032)/4=705,25$
Td (vidutinis didėjimo tempas)	1.06
$\Delta \hat{y}$	11032

Prognozavimas. Pagal eksponentinį (dinaminės eilutės išlyginimo) metodą

Emigrantų skaičiaus prognozė 2008 m.		
Metai	Emigrantų skaičius	$w=0.6=ei$
2003	11032	11032
2004	15165	13512
2005	15571	14747
2006	12602	13460
2007	13853	13696
2008		13696

Emigrantų, išvykusių dėl darbo, prognozė 2008 m.

Dinaminės eilutės išlyginimas pagal absoliutinį vidutinį padidėjimą ir vidutinį didėjimo tempą

Metai	Emigrantų skaičius, tūkst.	Aplygintos reikšmės	
		Δy (vidurkis)	Td (vidutinis didėjimo tempas)
2003	9,6	9,6	9,6
2004	13,8	$9,6-0,2=9,4$	$9,6*0,98=9$
2005	26,6	$9,4-0,2=9,2$	$9,6*0,98*0,98=9$
2006	9,6	$9,2-0,2=9$	$9,6*0,98*0,98*0,98=9$
2007	8,8	$9,0-0,2=8,8$	$9,6*0,98*0,98*0,98*0,98=9$
2008	9	$8,8-0,2=8,6$	$9,6*0,98*0,98*0,98*0,98*0,98=9$

Δy (vidurkis)	$(8,8-9,6)/4=-0,2$
Td (vidutinis didėjimo tempas)	0,98
$\Delta \hat{y}$	9,6

Prognozavimas. Pagal eksponentinį (dinaminės eilutės išlyginimo) metodą

Emigrantų skaičiaus prognozė 2008 m.		
Metai	Emigrantų skaičius	$w=0.6=ei$
2003	9,6	9,6
2004	13,8	12,12
2005	26,6	20,8
2006	9,6	14,08
2007	8,8	10,9
2008		10,9

Emigrantų, išvykusių dėl šeimos, prognozė 2008 m.

Dinaminės eilutės išlyginimas pagal absoliutinį vidutinį padidėjimą ir vidutinį didėjimo tempą

Metai	Emigrantų skaičius, tūkst.	Aplygintos reikšmės	
		Δy (vidurkis)	Td (vidutinis didėjimo tempas)
2003	1,3	1,3	1,3
2004	0,8	$1,3-0,075=1,225$	$1,3*0,94=1,2$
2005	2,9	$1,225-0,075=1,15$	$1,3*0,94*0,94=1,1$
2006	2,1	$1,15-0,075=1,075$	$1,3*0,94*0,94*0,94=1,1$
2007	1	$1,075-0,075=1$	$1,3*0,94*0,94*0,94*0,94=1$
2008	0,925	$1-0,075=0,925$	$1,3*0,94*0,94*0,94*0,94*0,94=0,95$

Δy (vidurkis)	$(1-1,3)/4=-0,075$
Td (vidutinis didėjimo tempas)	0,98
$\Delta \hat{y}$	0,94

Prognozavimas. Pagal eksponentinį (dinaminės eilutės išlyginimo) metodą

Emigrantų skaičiaus prognozė 2008 m.		
Metai	Emigrantų skaičius	$w=0.6=ei$
2003	1,3	1,3
2004	0,8	1
2005	2,9	2,14
2006	2,1	2,12
2007	1	1,45
2008		1,45

Vaiko globos (rūpinimo) išmokos dinamika, mln. Lt

Rodiklis / Metai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Išmokų suma, mln. Lt	48,5	51,1	62,2	63,1	70
Grandininis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), mln. Lt	-	2,6	11,1	0,9	6,9
Bazinis absoliutinis padidėjimas (sumažėjimas), mln. Lt	0	2,6	13,7	14,6	21,5
Grandininis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	-	5,36	21,72	1,45	10,94
Bazinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas, proc.	0	5,36	28,25	30,10	44,33

Mirusiųjų skaičius Lietuvoje 2003 – 2007 m.

	2003	2004	2005	2006	2007
Mirusiųjų skaičius	40990	41340	43799	44813	45624
Suma	216566				
Vidurkis	43313				

Sudaryta darbo autorės remiantis [9] šaltiniu

Gimusiųjų skaičius Lietuvoje 2003 – 2007 m.

	2003	2004	2005	2006	2007
Gimusiųjų skaičius	30 598	30 419	30 541	31 265	32 346
Suma	155169				
Vidurkis	31034				

Sudaryta darbo autorės remiantis [52] šaltiniu